

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Simona Sklenářová

SARDINSKÉ ROMÁNY GRAZIE DELEDDOVÉ

Grazia Deledda's Sardinian novels

Praha 2014

vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Pelán, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala panu doc. PhDr. Jiřímu Pelánovi, Ph.D., za odborné vedení a za cenné připomínky při vypracování této diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala paní doktorce Sylvii Cocco z Università di Cagliari za poskytnutý materiál, rady, nezbytné konzultace a pomoc, kterou mi s ochotou a vstřícností věnovala.

[Inoltre vorrei ringraziare Sylvie Cocco, dottore di ricerca presso l'Università di Cagliari, per la sincera disponibilità e il tempo affettuosamente dedicatomi e per il materiale, le consultazioni e i preziosi consigli.]

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 7. 2014

Simona Sklenářová

Klíčová slova

Grazia Deleddová, 1871–1936, román, Sardinie, La via del male, Elias Portolu, Canne al vento, Nobelova cena za literaturu, ženská literatura, historie Sardinie

Key words

Grazia Deledda, 1871–1936, novel, Sardinia, La via del male, Elias Portolu, Canne al vento, the Nobel Prize for literature, women's literature, history of Sardinia

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je představení italské spisovatelky Grazie Deleddové a analýza jejích sardinských románů: *La via del male* (Cestou zla), *Elias Portolu* (Eliáš Portolu) a *Canne al vento* (Třtiny ve větru). Úvodem nastíním sociografickou situaci ostrova Sardinie poloviny 19. století, která měla na autorku značný vliv a formovala její literární tvorbu. Následuje bio-bibliografická část, ve které jsou chronologicky vylíčeny osobní život a literární tvorba Deleddové.

Tematickým prvkem děl je vášeň, hřích a jeho následné odčinění. Protagonisté trpí především v hloubi svého nitra a vedou dialogy a boj s vlastním svědomím. Charakteristické jsou také lyrické popisy sardinské krajiny, vylíčení místních tradic a zvyků s občasným prokládáním textu sardskými slovy, konkrétně spisovatelčiným nuorským nářečím.

Práce se zaměřuje na tři romány Deleddové, ze kterých také primárně vychází. Závěrem se pokusím všechna tři díla porovnat, najít v nich konstantní a proměnné prvky a více nahlédnout na ženské postavy na pozadí sardinské společnosti v románech.

V příloze přináším přehled české recepce prací Grazie Deleddové, stručnou historii Sardinie a osobní fotografie Deleddové.

Abstract

This thesis aims to introduce the Italian writer Grazia Deledda and analyze her three Sardinian novels: *La via del male* (The way of evil), *Elias Portolu* (Elias Portolu) and *Canne al vento* (Reeds in the Wind). At the beginning, I briefly summarize the sociographic situation of the island of Sardinia in the middle of the 19th century as it had considerable influence on the author and her writings. I also include the bio-bibliographical section, which chronologically portrays Deledda's personal life and her literary works.

The central themes of her works are passion, sin and their subsequent atonement. The protagonists suffer especially in the depths of their hearts and dialogue and struggle with their conscience. Lyrical descriptions of the land are also a distinguishing feature of Deledda's writing, together with portrayal of local traditions and customs with the occasional inserted text with Sardinian words, specifically the writer's Nuoro dialect.

Finally, I try to compare all three works and attempt to locate their constant and variable features and gain insight into the female characters within Sardinian communities. In the appendix, I review the reception of Deledda in the Czech speaking lands and include a brief history of the island and Deledda's personal photos.

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Sociografická charakteristika ostrova.....	12
2. 1 Historie.....	12
2. 2 Krize na ostrově.....	12
2. 3 Literární prostředí.....	13
2. 4 Společnost.....	14
2. 5 Nuoro.....	14
3. Grazia Deleddová (1871–1936).....	16
3. 1 Rodinné zázemí.....	16
3. 2 Dům.....	17
3. 3 Vzdělání.....	17
3. 4 Literární počátky.....	18
3. 5 Národní literatura.....	19
3. 6 První publikace.....	19
3. 7 První literární úspěchy.....	20
3. 8 Poezie.....	21
3. 9 Epistolární tvorba.....	21
3. 10 Druhá fáze literární tvorby.....	23
3. 11 Třetí fáze literární tvorby.....	24
3. 12 Konec života na ostrově.....	25
3. 13 Život v Římě.....	26
3. 14 Její manžel.....	27
3. 15 Zavedená spisovatelka.....	28
3. 16 Literární mezník.....	29
3. 17 Dramatická tvorba a veřejná aktivita.....	30
3. 18 Spisovatelčiny cesty.....	31
3. 19 Definitivní rozloučení se s ostrovem.....	31
3. 20 Válečné období.....	32
3. 21 Poválečná tvorba.....	33
3. 22 Fašistická éra.....	34
3. 23 Nobelova cena.....	35
3. 24 Zdravotní stav a synové.....	35
3. 25 Novinky v tvorbě.....	36
3. 26 Poslední roky života.....	37
4. La via del male.....	38
4. 1 Úvod.....	38
4. 2 Obsah.....	38
4. 3 Postavy.....	40
4. 3. 1 Hlavní postavy.....	40
4. 3. 2 Vedlejší postavy.....	47
4. 4 Prostředí.....	49

4. 5 Náboženství	52
4. 6 Jazyková astylistická struktura	53
4. 6. 1 Sardské lexikum	55
4. 7 Shrnutí	59
5. Elias Portolu	60
5. 1 Úvod	60
5. 2 Obsah	61
5. 3 Postavy	62
5. 3. 1 Hlavní postavy	62
5. 3. 2 Vedlejší postavy	71
5. 4 Prostředí	74
5. 5 Náboženství	77
5. 6 Verismus	78
5. 7 Jazyková a stylistická struktura	79
5. 7. 1 Sardské lexikum	80
5. 8 Shrnutí	83
6. Canne al vento	84
6. 1 Úvod	84
6. 2 Obsah	84
6. 3 Postavy	86
6. 3. 1 Hlavní postavy	86
6. 3. 2 Vedlejší postavy	91
6. 4 Prostředí	95
6. 5 Náboženství	99
6. 6 Jazyková a stylistická struktura	100
6. 6. 1 Sardské lexikum	100
6. 7 Shrnutí	102
7. Ženské postavy na pozadí sardinské společnosti	103
7. 1 Ženská literatura	103
7. 2 Ženy v románech	103
7. 3 Obroda ženy na ostrově	104
7. 4 Ženino kouzlo	105
7. 5 Elias Portolu	105
7. 6 Canne al vento	106
8. Závěr	107
8. 1 Konstantní a proměnné prvky románů	108
9. Riassunto	112
10. Resumé	115
11. Summary	116

12. Seznam použité literatury	117
13. Seznam příloh	121
14. Přílohy.....	I
14. 1 Historie ostrova Sardinie	I
14. 1. 1 Byzanc a čtyři království.....	I
14. 1. 2 Španělská Sardinie.....	II
14. 1. 3 Sardinsko-piemontské království	III
14. 1. 4 Moderní dějiny	IV
14. 1. 5 Sjednocení Itálie	V
14. 2 Obrazové přílohy	VII
14. 2. 1 Mapa rozdělení sardinských království	VII
14. 2. 2 Mapa Nuora z roku 1910	VIII
14. 2. 3 Osobní fotografie Grazie Deleddové	IX
14. 3 Česká recepce Grazie Deleddové	XI
14. 3. 1 Adjektiva sardský a sardinský	XII
14. 3. 2 Deleddová v Československu.....	XII
14. 3. 3 České překlady	XIII

Předmluva

Téma této diplomové práce jsem zvolila na základě toho, že italská spisovatelka Grazia Deleddová, jež patří k mezinárodně ceněným autorům, a která v roce 1926 získala Nobelovu cenu za literaturu, není v povědomí českých čtenářů příliš známa. Cílem této práce je podat přehled o jejím životě, literární tvorbě a rozebrat romány *La via del male*, *Elias Portolu* a *Canne al vento*. Z těchto tří románů primárně vycházím a pomocí četných citací ilustruji originalitu spisovatelčiny tvorby. K citovaným pasážím přikládám vlastní překlad, neboť v současné době neexistuje žádný aktuální český překlad analyzovaných románů (při uvádění titulů děl se držím originálního názvu). Zmíněné romány byly vybrány jak na základě osobní preference, tak díky tomu, že ve spisovatelčině tvorbě značí každý z nich určité mezníky a všechny jsou považovány za pilíře její tvorby.

Svou práci uvedu stručnou sociografickou charakteristikou ostrova poloviny 19. století a dále se pokusím popsat osobní život i literární tvorbu Deleddové. Jednotlivé analýzy románů jsou uvedeny stručnými údaji o jejich vydání, následuje popis obsahu příběhů a dále se soustředím na analýzu postav, prostředí či náboženských prvků. Není opomenuta ani stylistická a jazyková volba, za kterou následuje výčet užitých sardských slov. Na konci každé analýzy je uvedeno celkové shrnutí románu.

Na závěr práce se pokusím o porovnání všech tří románů a o nalezení konstantních a proměnných prvků. Dále se zaměřím na románové ženské postavy na pozadí sardinské společnosti a v příloze nastíním historii ostrova Sardinie a českou recepci Grazie Deleddové. Mezi přílohy jsou mimo jiné zahrnuty osobní fotografie spisovatelky.

Sekundární literatura byla vybrána na základě konzultací s doktorkou Sylvíí Cocco a byla zaměřena na různé studie, kritiky a práce autorů znalých Deleddové.

1. ÚVOD

Tématem této diplomové práce je italská spisovatelka Grazia Deleddová a z její plodné literární tvorby pak konkrétně tři romány ze sardinského prostředí *La via del male*, *Elias Portolu* a *Canne al vento*.

Grazia Deleddová patří bezpochyby k nejvýznamnějším italským spisovatelkám, kterým se podařilo uspět na mezinárodním literárním poli, když v roce 1926 získala Nobelovu cenu za literaturu. Spisovatelčina tvorba vychází především z osobní zkušenosti ze života na Sardinii. Tento ostrov si díky své uzavřenosti zachoval mnoho tradic a zvyků, které Deleddová následně ve své tvorbě zaznamenala. Také její lyrické zobrazení nedotčené a divoké přírody Sardinie dává příběhům nádech jedinečnosti a originality.

Během svého života v rodném Nuoru ve vnitrozemí ostrova se Deleddová věnovala převážně literární tvorbě a studiu sardských tradic a folklóru. Přispívala do nejrůznějších časopisů a hojně si dopisovala s mnoha literáty a nakladateli. Po svém odchodu do Říma vedla poklidný rodinný život bez přílišné angažovanosti na literárním či veřejném dění. Tvořit však nikdy nepřestala a s ostrovem zůstala pevně spjatá i poté, co ho opustila.

Přestože je spisovatelka v Itálii stále vnímána jako regionální autorka, v mezinárodním měřítku má její tvorba univerzální hodnotu, a to hlavně díky tomu, že navzdory zasazení do konkrétního a specifického prostředí odkazují její díla k lidskému nitru, popisují stavy duše, které překračují hranice a jsou obecně platné.

Tematickým prvkem její tvorby je vášeň, hřích a jeho následné odčinění. Protagonisté románů žijí ve svém vlastním světě a bojují se společenskými a morálními předsudky.

Deleddová zemřela roku 1936. Zanechala za sebou rozsáhlý literární fond (třicet jedna románů, osmnáct povídkových sbírek a přibližně čtyři sta povídek, čtyři divadelní hry a nespočet dopisů),¹ který mnozí kritikové a čtenáři začali objevovat až po její smrti, kdy se jí teprve paradoxně dostalo velkých poct od sardinských obyvatel, kteří jí za jejího života spíše zazlívali, že Sardinii prezentovala jako primitivní ostrov plný nevzdělaných pastýřů a banditů. Takový pohled na její dílo byl velmi krátkozraký, protože pozornému čtenáři neunikne autorčina láska k Sardinii ani to, že její dílo přitáhlo k tomuto poněkud opomíjenému regionu Itálie více pozornosti, ať už šlo o přírodní krásy či problémy, které Sardinii sužovaly.

¹ Na základě výčtu děl uvedených na webové stránce univerzity v Padově: <http://www.maldura.unipd.it/italianistica/ALI/deledda.html> a s odkazem na studii Piera Mura, *Il ciclo del pane nelle opere di Grazia Deledda*, uvedenou v *Dalla quercia del monte al Cedro del Libano*, a cura di Giovanni Pirodda. Cagliari: ISRE – AIPSA Edizioni, 2010, str. 71.

„...Nella sua opera letteraria, tutte le strade portano al cuore dell'uomo.“²

² Pozdrav Deleddové od arcibiskupa Nathana Söderbloma během banketu u příležitosti předání Nobelovy ceny.
[Česky: „... V jejím literárním díle vedou všechny cesty do srdce člověka.“]

2. SOCIOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA OSTROVA

Pro lepší porozumění literární tvorby Deleddové je dobré nahlédnout do světa, ve kterém vyrostla, a poznat prostředí, které ji formovalo.

2. 1 Historie

Sardinie, ostrov ve Středozezemním moři, se v minulosti vyznačoval svou uzavřeností a odlišností. Během staletí nájezdů a pokusů o dobytí počínaje Feničany přes Římany a Araby se původní obyvatelé – Sardové – stáhli do vnitrozemí a vytvořili kompaktní a svébytnou společnost. Největší vliv na ostrově, a to jak jazykový a kulturní, tak politický, se podařilo získat Aragoncům, a Sardinie tak byla na dlouhou dobu vystavena španělskému působení. Vlivem evropských událostí byl ostrov roku 1718 přidělen Savojské dynastii, a stal se tak součástí Sardinsko-piemontského království.

2. 2 Krize na ostrově

Sardinská společnost si přes četné cizí vlivy zachovala svou identitu, avšak bojovala se špatnou ekonomickou situací a zaostalostí. K hlavní obživě patřilo zemědělství, zejména pak tradiční pastevectví. Velkou ránou pro většinu obyvatel byl tzv. edikt o uzavření půdy, vydaný roku 1820 králem Viktorem Emanueleem I., který velké části pastevců téměř zamezil možnost obživy. Společnost mimo jiné vykazovala velkou míru negramotnosti,³ s nedostatečným školským systémem a se stoupajícím fenoménem tzv. *banditismo*, který přispíval ke špatnému vnímání ostrova na pevnině.

Dalším závažným problémem Sardinie byla lichva, která dosahovala závratných výšin. A to především v okolí Nuora, kde přesahovala celých 200 % (v Sassari byl průměr 75 %).⁴ Tento negativní fenomén zachytila také Grazia Deleddová, a to konkrétně ve zde analyzovaném románu *Canne al vento*.

Po sjednocení Itálie roku 1861 se situace mírně zlepšila, zejména díky exportu a lepšímu námořnímu spojení se zbytkem Itálie. Ne však na dlouho. Po obchodní krizi s Francií (která trvala přibližně v letech 1888–1892) přišel ekonomický krach a následovala hromadná emigrace obyvatel Sardinie, především do Ameriky.

³ V roce 1861 dosahovala negramotnost 90 %, v roce 1891 to bylo 80 %. Data uvedena v: Storia d'Italia. Le regioni dall'Unità a oggi. La Sardegna. Torino: Einaudi, 1998, str. 218.

⁴ Data uvedena v: *Convegno nazionale di studi deleddiani: Nuoro, 30 settembre 1972. Atti.* Cagliari: Fossataro, 1974, str. 76.

Druhá polovina 19. století byla pro Sardinii ve znamení pokroku. Během let 1867–1868 byly v Cagliari zavedeny první vodovody a svícení na plyn, zajišťované londýnskou společností Gas and Water Company Limited. Cizí společnosti, které začaly ve větší míře na ostrově působit, však zde získaný kapitál většinou investovaly mimo ostrov.

Velkým přínosem pro Sardinii bylo také otevření prvních vlakových spojení (1871–1872, z Cagliari do Oristana). Železniční spojení mezi Cagliari a Sassari bylo otevřeno roku 1880.⁵

2. 3 Literární prostředí

Literární prostředí, které vládlo na ostrově před sjednocením Itálie, bylo poměrně chudé na moderní proudy. A to především z kulturních a jazykových důvodů. Převládala ústní tradice a v oblibě byli básníci improvizující na různá témata. Nedostatečné rozšíření moderní prózy bylo zapříčiněno také savojskou politikou, která na ostrově prosazovala konzervativní kulturní tendence. Po vzniku Italského království se situace zlepšila a společnost vykazovala znaky postupné transformace. Růst počtu obyvatel stál mezi roky 1881 až 1901 nad národním průměrem a s tím byla spojena i expanze měst a nárůst počtu škol. Učitelé (místní i z pevniny), kteří cestovali po celém regionu, pomohli k větší cirkulaci myšlenek a k upevnění italštiny, ovšem na úkor dialektů.⁶ Své místo si rychle získal i tisk, zvláště noviny („Il Corriere della Sardegna“, „L’Unione Sarda“, „La Nuova Sardegna“) a časopisy („Farfalla“, „Gioventù sarda“, „La Stella di Sardegna“, „Vita Sarda“, „Sardegna letteraria“). Za první opravdový sardinský deník se považuje „Gazzetta popolare“, zatímco jako nejčtenější noviny se uvádí „L’Avvenire di Sardegna“, jichž vycházelo přibližně dva tisíce výtisků.⁷ Noviny se začaly více zajímat o místní i mezinárodní zprávy, literární, vědecká a umělecká témata. Vzrostla také produkce knih, jejichž čtenáři se postupně více orientovali k próze, historickým románům, povídkám a románům na pokračování.

S tím souvisel i vznik velkého množství typografických společností. Své tiskárny si založil v Sassari roku 1893 také spisovatel Giuseppe Dessì⁸ a se svými více než sedmi tiskařskými lisy a šestadvaceti zaměstnanci se řadil k nejvýznamnějším tiskařům své doby.⁹

⁵ Ortu, Gian Giacomo. *Tra Piemonte e Italia. La Sardegna in età liberale (1848–96)*. Součást publikace: Storia d’Italia. Le regioni dall’Unità a oggi. La Sardegna. Torino: Einaudi, 1998, str. 256.

⁶ Pirodda, Giovanni. *L’attività letteraria tra Otto e Novecento*. Součást publikace: Storia d’Italia. Le regioni dell’Unità a oggi. La Sardegna. Torino: Einaudi, 1998, str. 1085.

⁷ Ortu, Gian Giacomo. Op. cit., str. 218.

⁸ **Giuseppe Dessì** (Cagliari 1909 – Řím 1977) – spisovatel a dramatik. Ve svých dílech popisuje rodnou Sardinii jako mýtický, starodávný a neměnný ostrov v porovnání s násilnou pevninou bez hodnot. Se svým románem *Paese d’ombre* (Ostrov stínů) vyhrál roku 1972 literární cenu Strega (*Premio Strega*).

2. 4 Společnost

Sardinská společnost si přes veškerý pokrok snažila uchovávat své tradice a nerada přijímala cizí vlivy. Co se týče genderového rozdělení, hlavou rodiny, který ji navenek zastupoval, byl muž. Přesto se tato společnost tradičně považuje za matriarchální, neboť žena rozhodovala a vládla domácnosti, která byla základem společnosti. K nejčastějším aktivitám žen patřilo tkání, šití, úklid domu, zpracování a příprava pokrmů. Ženy z vyšší společenské třídy se zabývaly hlavně organizováním náboženských svátků a průvodů. Kostel byl také téměř jediným dovoleným místem pro společenská setkání. Rolí ženy tak bylo dohlížet a chránit rodinný život, zatímco mužovy kompetence patřily zejména do veřejné sféry.¹⁰

Centrem rodinného života byla kuchyně s ohništěm (*focolare*) uprostřed. Byl to typický prvek téměř všech sardinských domů bez ohledu na postavení. Charakteristická vůně sýrů zavěšených nad ohništěm, tzv. *pecorino*, dotvářela atmosféru, kterou Deleddová často vkládala do své literární tvorby.¹¹

Sýr byl také důležitou obchodní komoditou. Sardinie vyvážela v hojné míře do Piemontu, ale i do Anglie či Francie, a to především sýry, obilí, boby a cizrnu. Dalším vývozním artiklem byl korek či olivový olej.¹²

Mezi nejužívanější potraviny patřily sýry, mléko, med, mandle a cizrna. Často se pekly typický tenký chléb, *pane carasau*, a nezbytnou součástí byla také příprava kávy. Oblíbený alkohol byl myrtový likér *mirto* a velmi silná lihovina, *filu 'e ferru'*, kterou konzumovali hlavně pastýři pro zahřátí.

2. 5 Nuoro

Nuoro¹³ – rodiště Grazie Deleddové, se nachází ve vnitrozemí ostrova, v oblasti zvané Barbagia. Tato vrchovina, která je součástí rozlehlého masivu Gennargentu (nejvyšší vrchol *Punta La Marmora*, 1834 m), byla v minulosti útočištěm sardského obyvatelstva před nájezdy cizích národů a vojsk. Výstižnými adjektivy tohoto regionu jsou divokost a drsnost, a to nejen kvůli přírodním podmínkám – holým skalám, silnému větru, horkým létům a krutým zimám–, ale i kvůli psancům a banditům, kteří se zde v minulých stoletích schovávali.

⁹ Di Felice, Maria Luisa. *Gli ultimi, travagliati vent'anni dell'ottocento*. Součást publikace: Storia d'Italia. Le regioni dell'Unità a oggi. La Sardegna. Torino: Einaudi, 1998, str. 396.

¹⁰ Crabolu, Maria Grazia. *Tesi di Laurea: La donna sarda nell'ottocento e la piaga della prostituzione*. Università degli studi di Sassari, anno accademico 2011/2012.

¹¹ Viz obrazové přílohy 14. 2. 3 – Osobní fotografie Grazie Deleddové, str. XI.

¹² Di Felice, Maria Luisa. *La Sardegna, un „business“ per Genova*. Součást publikace: Storia d'Italia. Le regioni dell'Unità a oggi. La Sardegna. Torino: Einaudi, 1998.

¹³ Viz obrazové přílohy 14. 2. 2 – Mapa Nuora z roku 1910, str. VIII.

Na konci 19. století mělo město přibližně 7000 obyvatel (dnes má okolo 36 000 obyvatel). Ve městě byly v té době dvě restaurace a hotely sloužící především náhodným cestujícím a bohatším obyvatelům města. Stavební styl neměl jednotný ráz, malé a primitivní boudy stály vedle elegantních, třígeneračních domů ve španělském stylu.

Hlavní obživou místních bylo pastevectví, obchod, zemědělství a vlastnictví půdy. Intelektuální vrstva byla zastoupena převážně básníky či malíři. Ke zpestření všedních dnů se konaly nejrůznější sezónní svátky, karnevaly a náboženské poutě na blízkou horu Ortobene. Ty byly doprovázeny tradičními zvyky, jídlem a místními kroji. Nuorské nářečí (*nuorese*) je jedním ze sardských dialektů, tzv. *logudorese*, který je typický pro své archaické formy.

Významnými nuorskými umělci byli básník Sebastiano Satta¹⁴ či sochař Francesco Ciusa¹⁵. Nuoro bylo obecně vnímáno jako umělecké a literární centrum Sardinie. A díky umělcům a básníkům, kteří tvořili v sardském jazyce (Giovanni Antonio Mura, Salvatore Rubeddu, Nicola Daga, Pietro Piga, Antonio Ballero a další), si získalo přívlastek „*Atene di Sardi*“ (Předek Sardů).

Poměrně detailní obrázek, jak město tehdy vypadalo, si můžeme udělat díky článku z roku 1901, který Deleddová uveřejnila v literárním časopise „*Nuova Antologia*“:

„L'interno del paese è di una primitività più che medioevale, con strade strette e mal lastricate, viottoli, casupole di granito con scalette esterne, cortiletti, pergolati, porticine spalancate dalle quali s'intravedono cucine nere e interni poveri ma pittoreschi. Nuoro ha un Corso lastricato, chiese, caffè, ecc. (...) Bizzarri tipi attraversano le vie, oltre i paesani coi loro carri tirati da buoi ed i loro cavalli inseparabili, e le donne dagli occhi egiziani, strette nel ricco e pesante costume o poveramente vestite, con canestri ed anfore sul capo: passano i venditori ambulanti; i Barbaricini con cavalli carichi di patate, canestri d'asfodelo, arnesi di legno; le donne d'Oliena con cestini di frutta; il venditore di sanguisughe, (...) il pescatore di trote; lo stagnaro, (...) un uomo con una bisaccia, (...) un uomo che suona il tamburo, annunciando un bando del Municipio o il prezzo del vino o d'altra merce presso il tale; ed altri ed altri tipi, e finalmente il poeta cantastorie che riduce in versi sardi i più interessanti avvenimenti italiani e stranieri.“¹⁶

¹⁴ **Sebastiano Satta** (Nuoro 1867 – tamtéž 1914) – básník, spisovatel a novinář, známý především na Sardinii, kde komponoval básně v sardštině. Jeho příbuzný Salvatore Satta, právník a spisovatel, byl známý i na pevnině, a to především díky posmrtně vydanému románu *Il giorno del giudizio* (Soudný den).

¹⁵ **Francesco Ciusa** (Nuoro 1883 – Cagliari 1949) – sochař. Vystudoval florentskou Akademii výtvarných umění, ale působil především na Sardinii, kam se po ukončení studií vrátil. Proslavil se vytvořením sochy „*La madre dell'ucciso*“ (Matka zavražděného), která zvítězila v roce 1907 na Benátském Bienále.

¹⁶ Text je uveřejněn na stěně v domě Deleddové, nynějším muzeu. [Česky: „*Centrum města je více než středověky primitivní, s úzkými a špatně dlážděnými uličkami a pěšinami, s žulovými domky s vnějšími schodišti, dvorky, dokořán otevřenými dveřmi, kterými se dá nahlédnout do tmavých kuchyní a chudých, ale malebných místností. Nuoro má vydlážděnou Hlavní třídu, kostely, kavárny atd. (...) Všelijaké osoby brázdí ulicemi. Kromě vesničanů a jejich povozů tažených voly a koňskými spřeženími jsou to ženy s egyptskými očima stažené v bohatých a těžkých šatech či chudě oděné, s košíky a džbány na hlavách. Prochází tudy pouliční prodavači, Barbaricini s koňmi naloženými bramborami, proutěnými košíky, dřevěným náradím. Olienské ženy s košíky*

3. GRAZIA DELEDDOVÁ (1871–1936)

3. 1 Rodinné zázemí

Grazia Maria Cosima Damiana Deleddová se narodila 27. září 1871¹⁷ v Nuoru na Sardinii. Na svět přišla do dobře situované rodiny, pátá ze sedmi sourozenců.

Otec Giovanni Antonio Deledda (1820–1892), známý také jako Ziu Totoni, pocházel z horské vesnice Fonni, vzdálené přibližně třicet kilometrů jižně od Nuora, a byl zámožným vlastníkem půdy, lesů a vinic. Když přišla v 80. letech 19. století velká zemědělská krize, stal se hlavním rodinným zdrojem obživy prodej uhlí z lesů obchodníkům z kontinentu. Byl prý také příležitostným básníkem.

Rodina z matčiny strany pocházela pravděpodobně z Janova či Španělska. Její matka Francesca Cambosuová (1842–1916) byla velmi nábožensky založena a děti vychovávala přísnými pravidly.

Deleddová měla dva starší bratry, Giovanniho Santuse (Santus či Santeddu, 1864–1914) a Andreu (1866–1922) a tři sestry. Vincenza (1868–1896) byla o tři roky starší než Deleddová, naopak mladší byly sestry Giovanna Giuseppina (Peppina, 1877–1938) a Nicolina (1879–1974), která se později věnovala malbě. Ve věku čtyř let zemřela starší sestra Giovanna na zápal plic.¹⁸ O mládí Deleddové není mnoho dokumentů, proto je nejlepším zdrojem její posmrtně vydaná nedokončená autobiografie *Cosima*¹⁹, avšak i ta má místy nepřesné datace událostí z dětství Deleddové.

Otce vnímala Deleddová jako laskavého, mírného, spravedlivého a moudrého. Ve městě byl vážen pro svou štedrost a pohostinnost, a když mu bylo kolem šedesáti let, byl dokonce na krátké období zvolen do funkce starosty. Jeho žena, často nazývaná Chischedda, je popisována jako žena nesdílná a smutná, možná proto, že „*se vdala bez lásky za muže staršího o dvacet let*“²⁰. Deleddová se tak více upínala k otci, se svou matkou měla o něco méně citový vztah. Přestože ji ovlivnily matčiny prosté způsoby, silná víra a starost o rodinu, nikdy nechtěla vést stejný život jako ona.

s ovocem, prodavač pijavic, (...) rybář pstruhů, dráteník, (...) muž s brašnou, (...) muž, který hraje na buben a oznamuje obecní vyhlášku nebo cenu vína či jiného svého zboží, a další a další osoby. A konečně také pouliční básník, který zkracuje do sardských veršů nejzajímavější italské a zahraniční události.“]

¹⁷ Ve starších literárních pramenech můžeme nalézt mylný rok narození 1875. Sama Deleddová si na věku ráda ubírala. Chtěla tak ukázat, že začala s literární činností jako velmi mladá.

¹⁸ Floris, Antonio. *La prima Deledda*. Cagliari: Edizioni Castello, 1989, str. 34. Uvedeno bez dat narození a úmrtí.

¹⁹ Deledda, Grazia. *Cosima*. Milano: Treves, 1937.

²⁰ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 718. [Italsky: „... *ch'ella si era sposata senza amore, ad un uomo di venti anni più vecchio di lei...*“]

Přes matčino přísné náboženské vedení se rodině nevyhýbala pokušení. Začalo to Andreou, který opustil gymnaziální studia, připojil se ke špatné společnosti a často se prý oddával hazardu. Nejstarší Santus se po slibném začátku na medicíně na univerzitě v Cagliari zranil při výbuchu pyrotechniky a od té doby se uzavřel do sebe, zanedbával studia a propadl alkoholu. Nejstarší sestra Vincenza se provdala v březnu 1893 za studenta práv Giovanniho Antonia Mesinu, Andreova přítele. Manželství však nebylo šťastné a Vincenza byla ve 28 letech nalezena mrtvá v důsledku krvácivého potratu.

3. 2 Dům

Patrový dům Deleddových s číslem 28 se nacházel na ulici, která nyní nese autorčino jméno. Byl třípatrový, s bílou štukovanou fasádou, velkým dvorkem s místem pro pěstování zeleniny a květin, přístřeškem pro koně, povozy a jiné náčiní a vzrostlými stromy. Byla zde také velká spižárna, ve které se nacházelo množství surovin, jichž nebyl téměř nikdy nedostatek. V horních patrech domu se nacházely ložnice a pokoje (Deleddová měla svůj vlastní), což bylo znakem dobrého postavení rodiny. A právě ze svého pokoje měla Deleddová výhled na nedalekou horu Ortobene, což pro ni bylo zásadní. Neobyčejný horizont v ní budil představivost a fantazii, která se pojila s reálným pohledem na divokou a statickou přírodu.

Rodina byla známá svou pohostinností a přijímáním pomocníků, pocestných či vzdálených příbuzných. Neustálé střídání hostů a jejich vyprávění sardských legend a lidových příběhů ovlivnilo Deleddovou již odmala. Pověry, zločiny, příběhy o osudových a zakázaných láskách a nadpřirozené jevy se pak často objevovaly v její tvorbě. Stejně tak se inspirovala různými charaktery těchto návštěvníků.

3. 3 Vzdělání

Vzdělání na Sardinii v devatenáctém století bylo stále vyhrazeno chlapcům z lepších rodin, ze kterých se stávali lékaři, právníci či kněží. Deleddová proto se zájmem naslouchala vyprávění obou svých bratrů o škole, půjčovala si jejich knihy a nacházela v nich inspiraci. Sama mohla navštěvovat pouze čtyři roky základní školy. Pokračovala však dál v samostudiu a s otcovým souhlasem navštěvovala soukromé hodiny italštiny a latiny. Učitel záhy rozeznal v prvních pracích její talent a zanechal jí velké množství knih.

Deleddová se horlivě věnovala četbě, a přestože její dětství nebylo příliš odlišné od dětství ostatních děvčat, cítila se vždy trochu jiná. Akceptovala bez větších protestů život v domácnosti, ale vyvažovala jej dlouhými hodinami studia, čtení a psaní. Svě mládí tak

trávila sněním, pozorováním, posloucháním a absorbováním proměn, které přinášela roční období, což se stalo základem pro její příběhy.²¹

3. 4 Literární počátky

Mezi první četbou, která ji zaujala, byl francouzský spisovatel François-René de Chateaubriand. Z ostatních klasiků, jako Manzoni, Boccaccio či Tasso se jí však dle vlastních slov „*chtělo zívát a spát*“²². Více inspirace nacházela v románech na pokračování, novinách a časopisech, převážně z kontinentu. Jejím vzorem byl také spisovatel Enrico Costa²³ a jeho historické sardinské romány.

Brzy (již okolo 13 let²⁴) se sama pustila do psaní krátkých příběhů a veršů. A to především díky přirozenému sklonu zaznamenat na papír to, co zachytila pozorováním okolí, a pak také díky bohaté fantazii, se kterou zvětšovala, měnila a přetvářela reálné obrazy. Psaním si krátila dlouhé chvíle a samotu, kterou v Nuoru cítila.²⁵ Její snahy o publikování se staly zdrojem posměchu a nepochopení pro mnohé přátele a příbuzné. Pro dívku v její době bylo nepřipustné, aby psala či zveřejňovala příběhy o lásce, smrti, či dokonce místní příhody, které odhalovaly špatné podmínky a mnohdy zpátečnické tradice. Deleddová se však nezalekla a překonala odmítavé a nedůvěřivé reakce okolí a pokračovala v psaní dál. Zpočátku psala jak prózu, tak poezii, kterou však postupem času opustila.

První datovatelnou prací Deleddové byl příběh *Sangue sardo* (Sardinská krev), který vydala v římském módním časopise „L'ultima moda“ 1. a 8. července roku 1888, tedy ve svých sedmnácti letech. Ředitel časopisu, Epaminonda Provaglio,²⁶ Deleddovou povzbudil k tvorbě a publikaci dalších povídek. Obsah této prvotiny inspirovaly mladistvé romantické představy o lásce a vzrušení, ale již zde se rýsoval charakteristický prvek autorčiny tvorby, a to využívání podnětů z vlastního života a dramatické kombinace sardinské povahy a krajiny.

²¹ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 18.

²² Dopis Antoniu Scanovi z 10. 10. 1982 v: Deledda, Grazia. *Versi e prose giovanili*, a cura di Antonio Scano. Milano: Virgilio, 1972, str. 251.

²³ **Enrico Costa** (Sassari 1841 – tamtéž 1909) – spisovatel, který svůj život zasvětil studiu sardinské historie, zvyků a tradic. Vedle historických studií je nejznámější jeho román *Il muto di Gallura* (Němý z Gallury) z roku 1885.

²⁴ Přesnou dataci prvních publikovaných prací nemůžeme s jistotou určit. Spisovatelka sama tvrdí, že jí bylo patnáct, jindy dokonce třináct, když uveřejnila první krátkou povídku *La stella di Sardegna* (Sardinská hvězda) v malých místních novinách „La Sardegna“, o čemž se však nedochovaly dohledatelné zmínky. S odkazem na rodinného přítele tak uvádí ve své práci Martha King. Op. cit., str. 20.

²⁵ Floris, Antonio. *La prima Deledda*. Cagliari: Edizioni Castello, 1989, str. 39.

²⁶ **Epaminonda Provaglio** (Mantova 1851 – Řím 1925) – literát, ředitel ženských magazinů, ve kterých publikoval mnohé práce Deleddové. Řídil časopisy pod různými ženskými pseudonymy, jako například Contessa Elda di Montedoro („L'Ultima moda“) nebo Marchesa Bice („Il paradiso dei bambini“), působil ve vydavatelství Perino. Korespondence mezi oběma byla spíše důvěrná, a to díky tomu, že si Deleddová zpočátku myslela, že si píše se ženou.

3. 5 Národní literatura

Na pevnině byla v té době na vrcholu nejznámější jména italské literatury konce 19. století. V roce 1889 publikoval Gabriele D'Annunzio s velkým úspěchem první román *Il piacere* (Rozkoš), Giovanni Verga představil svého *Mastro-don Gesualdo* (Mistr don Gesualdo) a Giosuè Carducci vydal *Terzi Odi Barbare* (Třetí ódy barbarské). Ze zahraničí se začínaly šířit různé literární novinky, konkrétně francouzský realismus a naturalismus (Flaubert, Zola, Maupassant). V Itálii vedle nových proudů přetrvávala stále tvorba ve stylu pozdního romantismu, jež měl zpočátku na tvorbu Deleddové také jistý vliv.

V módě byly nejrůznější *-ismy*: estetismus, verismus, klasicismus, symbolismus, avšak Deleddová se jen těžko může do konkrétního stylu zařadit. Její dílo bylo spíše jakousi směsicí všech těchto proudů dohromady. Ani zařazení k dekadentnímu směru není jednoznačné, a přestože podle Vittoria Spinazzoly trpí spisovatelčiny postavy existencionální krizí, protichůdnými a trýznivými stavy svědomí, čímž se řadí k dekadentnímu prostředí²⁷, nejsou to však klasické dekadentní osoby plné zmaru a pesimismu. Jejich osamění a trápení je způsobeno nešťasnou láskou, ale propojení s okolní krajinou zabraňuje, aby převládly marnost a úpadek.

3. 6 První publikace

Další prací, se kterou pokračovala v publikování, byla krátká novela zasazená do Holandska *Remigia Helder* a román na pokračování *Memorie di Fernanda* (Fernandiny vzpomínky) umístěný do Německa, Španělska, Francie, Ruska či Brazílie, který sama Deleddová později označila za „beztvarou příšeru fantazie“²⁸. Za první oficiální spolupráci se sardinskými novinami je považována žertovná povídka *La pesca miracolosa* (Zázračný lov), publikovaná v dubnu 1889 v sassarském deníku „La Sardegna“. Mnozí obyvatelé Nuora jí vyčítali regionální umístění příběhů, které prý ukazovaly Sardinii jako zemi zaostalou, divokou a chudou.

Stále v duchu romantických příběhů se Deleddová pokusila psát o velkém světě aristokracie, a to v povídce *Il castello di San Loor* (Zámek v San Loor) a v románu na pokračování *Il castello di Sant'Onofrio* (Zámek na Sant'Onofriu²⁹). Román *Stella d'Oriente* (Hvězda východu) byl vydán roku 1891 ve svazku připraveném cagliarským deníkem „L'Avvenire di Sardegna“ a Deleddová ho publikovala na pokračování pod pseudonymem

²⁷ Deledda, Grazia. *La madre*. Milano: Mondadori, 1980, str. 17.

²⁸ V dopise pro Epaminonda Provaglia, z 13. 6. 1982, v: Mario Ciusa Romagna. *Onoranze a Grazia Deledda*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959, str. 59. [Italsky: „... informe aborto di fantasia.“]

²⁹ Sant'Onofrio je hora u Nuora.

Ilia di Saint Ismael, od kterého však brzy upustila. Příběh se odehrává mimo Sardinii, a to mezi Římem, Neapolí a Anglonou³⁰. K umístění do neznámých míst, mimo Sardinii, se rozhodla proto, že nevěřila, že by její svět, tak uzavřený a jiný, mohl čtenáře na vzdáleném kontinentu zaujmout. Její „návrat“ do rodné Sardinie se ukázal jako nejlepší řešení, neboť to byl svět, který důvěrně znala, a mohla tak autenticky popsat.

3. 7 První literární úspěchy

V autorčině první sbírce povídek *Nell'azzurro* (V modři) vydané roku 1890 nakladatelstvím Trevisini v Miláně jsou příběhy a povídky publikované v různých časopisech mezi roky 1888 a 1889. Zde se již začíná rýsovat upřímnější a realističtější narativní model s méně melodramatickými tóny. Soustředí se na svěží nastínění krajiny a typických postav svého okolí.

V únoru 1892 utrpěla rodina Deleddových ránu, když otec částečně ochrnul, a nebyl tak již schopen řídit své podniky. V rodině zavládla pochmurná atmosféra, matka se ještě více uzavřela okolnímu světu, Santus studoval v Cagliari, a tak se hlavou rodiny musel stát nepříliš zodpovědný Andrea. Po krátkodobém zlepšení otcova zdravotního stavu přišel 5. listopadu definitivní konec a Giovanni Antonio Deledda zemřel ve dvaasedmdesáti letech. Zanechal rodinu v nejistých ekonomických vyhlídkách, všechny ženy se musely na znamení smutku dle tradice uzavřít v domě a nikam nevycházet (kromě mše či nutné návštěvy příbuzných). Deleddová bojovala proti izolovanosti četbou a hlavně psaním.

Dále v roce 1892 vyšel na náklady římského vydavatele Edoarda Periny³¹ její první román, *Fior di Sardegna* (Sardinský květ), ve kterém popisovala trápení a lásky mladé Lary Mannuové. Romantickým líčením poryvů Lařiny duše se dílo blížilo spíše románu pro dospívající dívky, přesto i zde si již můžeme povšimnout působivé popisné schopnosti.³² Román zaznamenal úspěch, zejména u čtenářek, kterým se líbila novinka v podobě sardinského pozadí, jež bylo zajímavým kontrastem k Lařiným hořko-sladkým trápením. Román *Fior di Sardegna* se může označit za vstup Deleddové do literárního světa a povědomí čtenářů.

Tyto počátky tvorby Deleddové byly ve znamení romantického ducha, ornamentálního jazyka, určené hlavně pro ženy a dívky z lepších rodin. Sloužily však také jako materiál, na

³⁰ Anglona je region na severu Sardinie.

³¹ **Edoardo Perino** – roku 1870 přišel z Florencie do Říma, kde založil novinářskou agenturu, ze které se brzy stalo úspěšné vydavatelství časopisů jako „L'ultima moda“, „Il paradiso dei bambini“, „Roma letteraria“, „Il paradiso“ a dalších periodik.

³² Například popis rituálů novény k Madoně sněžné: Deledda, Grazia. *Fior di Sardegna*. Nuoro: Il Maestrale, str. 107.

kterém se Deleddová technicky cvičila a zlepšovala ve schopnosti budovat a rozvíjet jednotlivé epizody a příběhy. Významný je také vývoj jejího „sardinského verismu“, kterému se postupně stále více přibližovala, protože toužila popsat a zaznamenat svět, který ji obklopoval a měl v sobě silnou autenticitu a originalitu.

V roce 1893 začala Deleddová spolupracovat s časopisy „Natura ed arte“ a „Rivista delle tradizioni popolari italiane“, jehož redaktorem byl Angelo De Gubernatis.³³ Ze spolupráce vzešla obsáhlá studie *Tradizioni popolari di Nuoro in Sardegna* (Lidové tradice v Nuoru na Sardinii), která obsahovala různé tradice a zvyky v Nuoru a okolí. Deleddová sbírala tyto podklady během svých četných cest po okolních vesnicích a během hovorů s místními obyvateli. Tento etnografický materiál jí posloužil jako dobrý zdroj pro její pozdější práce.

3. 8 Poezie

Ačkoliv se Deleddová věnovala především románům a povídkám, občas se také ráda vydala jiným směrem, a to například k historickým pohádkám pro děti, lyrickým prózám, literární kritice či poezii. Poezie Deleddové má nemalou hodnotu, a to díky autobiografickým a intimním prvkům, i když krátkým a prchavým, skrze něž dnes můžeme lépe nahlédnout spisovatelčinu duši. Časově vznikala především v období 1888 až 1900 a jde o volné verše s různými metry, téměř nikdy nerýmované. V romantickém tónu prezentuje témata jako slávu, umění, lásku, které odrážejí její sny, touhy a samotu a Sardinii, jaká je a jakou by ji chtěla mít. Publikována však byla pouze jediná sbírka – *Paesaggi sardi* (Sardinské krajiny) – vydaná roku 1896 u Speiraniho, jež přitom obsahovala jen čtyři básně. Ostatní verše byly publikovány samostatně v různých sardinských a národních časopisech.³⁴

Poezie Deleddové je jejím osobním vyznáním, kterému však vládne jakýsi vrozený ostych a odpor k úplnému odhalení těch nejintimnějších částí autorčiny duše a které je posilováno odvahou a hlubokou vírou ve vlastní umění.

3. 9 Epistolární tvorba

Své místo v literární aktivitě Deleddové mají také dopisy. Jejich styl připomíná spisovatelčiny počáteční romantické příběhy, ale i přesto je v nich mnoho z její duše a

³³ **Angelo De Gubernatis** (Turín 1840 – Řím 1913) – italský spisovatel, lingvista, orientalista a novinář. Ředitel časopisu „Natura ed arte“ a spolupracovník mnoha dalších. S Deleddovou udržoval pravidelnou korespondenci. Učil italskou literaturu na univerzitě v Římě a byl jedním ze zakladatelů italské společnosti pro folklór („Società Italiana per il folklore“). Kmotr autorčina nejstaršího syna.

³⁴ Například v: „Bohème goliardica“, „Vita sarda“, „Sardegna artistica“, „Natura ed arte“, „Rivista per signorine“, „Rivista italiana“, „La vita letteraria“.

osobnosti. Téměř ve všech dopisech lze najít podobná témata, především literaturu. Velmi zajímavý je fakt, že Deleddová, které bylo kolem dvaceti let, se skoro nikdy nedostala ze svého rodiště, stýkala se prakticky pouze s nevzdělanými lidmi či přímo analfabety a sama vychodila jen čtyři stupně základní školy, bravurně ovládala písemné vztahy s řediteli novin, literáty, editory a novináři. Její korespondence se dochovala zejména díky archivaci dopisů ze strany jejich adresátů. Sama Deleddová větší část své korespondence zničila.

Přes dopisy nejenže řídila vydávání svých děl, ale také se v nich svěřovala, diskutovala, hodnotila a snažila se udržet ve styku s literárním světem. Jejími dopisovateli byli hlavně muži, například Epaminonda Provaglio, Stanis Manca³⁵, Andrea Pirodda³⁶, Antonio Scano³⁷, Luigi Falchi³⁸, Angelo De Gubernatis, Salvatore Ruju³⁹ a Maggiorini Ferraris⁴⁰.

S Mancou udržovala Deleddová intimnější korespondenci. Byl její první láskou, kterou on však nikdy neopětoval a i jejich „epistolární vztah“ brzy vyšuměl. S Andreou Piroddou prožívala intenzivnější a delší období zamilovanosti, které bylo vyplněno především pohledy, dopisy a letnými schůzkami, ale kvůli skromnému Piroddovu původu a nejisté ekonomické pozici nebyl jejich vztah předurčen ke zdaru.⁴¹

Nejkomplexnější a nejintenzivnější korespondenci udržovala Deleddová s Provagliou, se kterým rozebírala své literární aspirace a touhu utéct z nudy a izolace ostrova.⁴² Jejich dopisování se drželo v důvěrnějším a uvolněnějším tónu. Naproti tomu dopisy s Angelem De

³⁵ **Stanislao Manca** (Sassari 1865 – Řím 1916) – vévoda z Asináry, novinář, divadelní a literární kritik. Napsal o Deleddové kritický článek v časopise „Vita sarda“. Díky následné četné korespondenci se mezi oběma utvořilo vřelé přátelství, které bylo pro Deleddovou velmi důležitou a intimní součástí života. Osobně ji přijel navštívit do Nuora, avšak z jeho strany čistě z literárního zájmu.

³⁶ **Giovanni Andrea Pirodda** (Aggius 1868 – Cagliari 1925) – dětství trávil v Nuoru, stal se učitelem, ředitelem a následně školním inspektorem v Cagliari. Spolupracovník časopisů „La Sardegna“, „L'Eco didattico“, „Vita sarda“, „La donna sarda“.

³⁷ **Antonio Scano** (Neoneli 1859 – Cagliari 1945) – literát, novinář, poslanec. Založil týdeník „La gioventù sarda“, časopis „La vita sarda“, deník „L'avvenire di Sardegna“. S Deleddovou udržoval písemné kontakty téměř celý její život. Vydal o ní rozsáhlou monografii *Versi e prose giovanili di G. D.*

³⁸ **Luigi Falchi** (Sassari 1873 – tamtéž 1938) – profesor, kritik a novinář. Založil literární časopis „La terra dei Nuraghes“ či „Sardegna letteraria“ a spolupracoval s několika lokálními časopisy. Velmi se věnoval kulturnímu prostředí ostrova. Mimo jiné Deleddovou seznámil s jejím budoucím manželem.

³⁹ **Salvatore Ruju** (Sassari 1878 – tamtéž 1966) – básník, spisovatel a novinář. Psal pod pseudonymem Agniru Canu básnické sbírky v sassarském dialektu. Spolupracoval s periodiky „La Nuova Sardegna“, „La Riviera Ligure“, „Il tempo“ a dalšími. Korespondence počala roku 1899 jeho básní, kterou věnoval Deleddové.

⁴⁰ **Maggiorino Ferraris** (Acqui Terme 1856 – Řím 1929) – novinář a politik. Od roku 1897 do roku 1926 řídil periodikum „Nuova Antologia“.

⁴¹ Možný podíl na narušení vztahu může mít také korespondenční láska s mladým kalábrijským publicistou Giovannim De Navou. Jejich vřelý písemný kontakt trval mezi roky 1894 a 1895.

⁴² V dopise pro Epaminonda Provaglia ze 7. 2. 1892, v: Mario Ciusa Romagna. *Onoranze a Grazia Deledda*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959, str. 56. „... *traverso i vetri io guardo verso orizzonti lontani, e vivo con la fantasia in paesi diversi da quelli che mi circondano...*“ [Česky: „... hledím skrz okna k dalekým horizontům a žiji s myšlenkami v jiných krajích, než je ten, jenž mě obklopuje...“]. Ibid., dopis z 23. 2. 1892: „... *soffro un male più orribile ancora: qualcosa di nero, di tremendo, che mi fa desiderare la morte (...)* E' la noia!“ [Česky: „... trpím ještě něčím strašnějším: něčím temným, děsivým, co mě nutí toužit po smrti. (...) Je to nuda!“]

Gubernatisem byly uctivější a formálnější. Ač si s oběma psala především kvůli literární tvorbě, ve které ji oba podporovali, světovala se také se svými rodinnými záležitostmi a vnitřními pocity.

V epistolární aktivitě Deleddové lze postupem času vidět linii jejího literárního růstu. Od dlouhých, romantických dopisů po stručnější, méně sentimentální a vyspělejší.

3. 10 Druhá fáze literární tvorby

Rok 1894 může být považován za přibližný začátek spisovatelčiny druhé literární fáze, která trvala do roku 1896. Tuto proměnu můžeme sledovat již o několik let dříve, kdy zemřel její otec (1892) a rodina procházela složitým obdobím. Také vytrvalá korespondence s literáty přinesla své ovoce.

Během následujících let přišly další změny, které Deleddovou posunuly k literárnímu úspěchu. Její tvorba se stále více vyskytovala v národních periodikách, ve kterých viděla možnost většího zdaru.

Začala přispívat do nového a ambiciózního časopisu „Rivista per Signorine“, vedeného Sofiou Bisi Albiniovou⁴³ pro vydavatelství Cogliati, dále do uznávaného římského časopisu „Il Fanfulla della Domenica“ či do „Roma letteraria“.

Deleddová se chtěla také více zaměřit na ucelené svazky svých prací než na rozptýlené vydávání v různých časopisech. *Racconti sardi* (Sardské povídky) vyšly na spisovatelčiny náklady u sassarského editora Dessiho⁴⁴ v roce 1894, s dedikací Angelovi De Gubernatisovi. Byla to sbírka osmi krátkých příběhů s čistě sardskou tematikou s divokou přírodou, různými lidskými charaktery a příběhy, které autorka načerpala poslechem místních legend a pověstí.

V únoru 1894 zaslala do vydavatelství Perino rukopis svého románu *L'Indomabile* (Nezkrotný). Nakladatel chtěl román publikovat na pokračování v časopise „La piccola Antologia“, po Perinově smrti v roce 1895 se však publikace díla zcela zastavila, nehledě na nesnáze s titulem.⁴⁵ Deleddová román následně upravila a vydala pod názvem *La via del male* (Cestou zla).⁴⁶

⁴³ **Sofia Bisi Albini** (Milán 1856 – Rapallo 1919) – spisovatelka, která přispívala do mnohých časopisů a periodik, zajímala se o problematiku ženského vzdělání. Jedna z mála žen, se kterými Deleddová udržovala korespondenční vztah. Založila časopis „Rivista per le signorine“.

⁴⁴ Deleddová chtěla sbírku povídek publikovat u národního nakladatele Perina, avšak nakonec k dohodě o vydání nedošlo. Také proto, že vydavatel chtěl, aby byly příběhy násilnější, s větším množstvím banditů. Deleddová však takovéto prezentování svého kraje odmítla. V dopise pro Epaminonda Provaglia z 23. 2. 1892, v: Mario Ciusa Romagna. *Onoranze a Grazia Deledda*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959, str. 57.

⁴⁵ Název díla použila benátská spisovatelka Umbertina di Chambery pro svůj román.

⁴⁶ Román *La via del male* je rozebírán v samostatné analýze. Viz str. 38.

Deleddová měla za sebou již několik let literární činnosti a byla známá jak vydavatelům, tak širšímu italskému publiku. Aktivně se věnovala i propagaci dalších sardinských umělců, jako byli Sebastiano Satta či Antonio Ballero nebo pomoci svým přátelům v jejich literárních začátcích (např. Andreovi Piroddovi) a doporučovala je různým nakladatelům a časopisům.

Román *Anime oneste* (Poctivé duše) vyšel roku 1895 v Miláně na zadání vydavatelství Cogliati, které si vyžádalo rodinný román o poctivých a laskavých lidech.⁴⁷ Předmluvou k románu byl pověřen Ruggiero Bonghi⁴⁸. Román vypráví o maloměstské rodině zemědělců, která je spjata se svou zemí a dbá na morální principy. Kromě příběhů lásky je důraz kladen na dvě tváře maloměstského stavu, zastoupeného dvěma bratry, z nichž jeden je advokát a druhý rolník. První kvůli svému degeneračnímu chování selže, zatímco druhý bratr dokáže poctivou prací přeměnit nehostinný terén v úrodnou půdu. Deleddová se vyhnula příliš romantickým prvkům a více se přiblížila sociálním problémům. Román je však v její tvorbě krokem zpět kvůli užívání mnoha archaismů a formálních a stylistických prohršků, které narušují plynulost textu.⁴⁹ I přesto se dočkal mezi čtenáři poměrného úspěchu.

3. 11 Třetí fáze literární tvorby

Další literární úsek, který můžeme vymezit léty 1897–1899, byl pro Deleddovou ve znamení rodinné tragédie, protože jí v listopadu 1896 zemřela sestra Vincenza. Také oba bratři připravovali nelehké chvíle pro celou rodinu a Deleddové zůstaly oporou jen mladší sestry a matka, o které však měla závazek se starat.

Tyto tři roky se nedají považovat za příliš plodné publikační období. Byly spíše ve znamení klidu a zamyšlení, pravděpodobně v důsledku psychické i fyzické únavy.

V roce 1897 přesto vydala u nakladatele Speiraniho v Turíně román *Il tesoro* (Poklad) věnovaný mladším sestrám. Deleddová zde popisuje příběh dvou nuorských rodin spojených neexistujícím pokladem, jenž ale rozděluje jejich postavení zemědělců a městské rodiny.

Svazek *L'ospite* (Host) publikovaný roku 1897 u nakladatele Cappelliho obsahuje čtyři povídky vydané v různých časopisech mezi roky 1894–1895, vyprávějící jednoduché a jemně romantické příběhy lásky.

⁴⁷ V dopise pro Epaminonda Provaglia z 27. 2. 1894, v: Mario Ciusa Romagna. *Onoranze a Grazia Deledda*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959, str. 62.

⁴⁸ **Ruggiero Bonghi** (Neapol 1826 – Torre del Greco 1895) – filolog, spisovatel, kritik a politik. Univerzitní profesor italské literatury, spolupracoval s „Nuova Antologia“, „Politecnico“ a založil časopis „La cultura“. Z poslance se stal na období let 1874 až 1876 ministrem veřejného vzdělání. Zakladatel knihoven a vzdělávacích institutů.

⁴⁹ Floris, Antonio. *La prima Deledda*. Cagliari: Edizioni Castello, 1989, str. 77.

Na podzim roku 1897 začala Deleddová opět intenzivněji spolupracovat se sardinskými novinami a časopisy („Sardegna letteraria ed illustrata“, „La piccola rivista“, „Ateneo sardo“ a další), kde během roku 1898 publikovala několik básní a povídek.

V roce 1899 vydala Deleddová dva svazky: *Le tentazioni* (Pokušení) u nakladatele Cogliatiho v Miláně a román *La giustizia* (Spravedlnost) u Speiraniho v Turíně. První je souborem sedmi povídek s poměrně tragickými a smutnými příběhy. Samotná povídka *Le tentazioni* vyšla 16. prosince 1898 jako úplně první příspěvek Deleddové do literárního časopisu „Nuova Antologia“⁵⁰, se kterým následně dlouhodobě spolupracovala. Dále vydala u nakladatele Sandrona pohádku pro děti *I tre talismani* (Tři talismany), dětskou povídku *Giaffàh* (Jaffa), sardskou legendu *Nostra Signora del Buon Consiglio* (Panna Marie Dobré rady) a pohádku *Le disgrazie che può cagionare il denaro* (Neštěstí, která mohou přivodit peníze).

Deleddová byla ve svých dvaceti osmi letech stále svobodná a kromě několika nápadníků a dopisujících obdivovatelů nebyl na obzoru žádný pořádný ženich. Viděla obavy své matky⁵¹ a cítila, že v okolí nenajde ani lásku, ani mladíka, který by odpovídal svým postavením požadavkům rodiny.

3. 12 Konec života na ostrově

Zde se může vymezit konec cyklu „první“ Deleddové, jejího nuorského života, a začátek šťastnějšího období jak v soukromém životě, tak po literární stránce.

Deleddová již nějakou dobu toužila uskutečnit delší výlet (do Sassari, Cagliari či Říma), a dostat se tak z tíživé a monotónní atmosféry Nuora, které bylo v tomto období mimo jiné zatíženo silnými vojenskými útoky proti banditům a velkým zatýkáním všech, kteří byli s bandity v jakémkoliv vztahu.

V létě roku 1899 pracovala na románu *Il vecchio della Montagna* (Stařec z hory), který vyšel v listopadu stejného roku na pokračování na stránkách časopisu „Nuova Antologia“ a následně byl vydán u nakladatele Roux e Viarengo v Turíně roku 1900.

⁵⁰ **Nuova Antologia** – literární a umělecké periodikum založené v lednu 1866 ve Florencii Francescem Protonotarim. V roce 1878 se přestěhoval do Říma. Pod vedením Maggioriniho Ferrarise (od 1897) se časopis rozšířil, byl inovativní a získal mnoho prestižních spolupracovníků, například: Croce, Carducci, Pascoli, De Sanctis. Během fašistického období se stal oficiálním časopisem Italské kulturní akademie (Accademia d'Italia) pod vedením Giovanniho Gentileho.

⁵¹ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 796. „...quella, poi, ha certe idee in testa. (...) Cosima non troverà mai da maritarsi cristianamente: e anche le sorelle ne risentiranno, perché in una famiglia tutto sta a sposar bene la primogenita...“ [Česky: „... ona potom má v hlavě různé hlouposti. (...) Cosimě se nikdy nepodaří pořádně se vdát. A i sestry to pocítí, protože v rodině vše záleží na nejstarší dceři, aby se dobře vdala...“]

22. října roku 1899 se Deleddová sama vydala do Cagliari, kde na ni čekala Maria Mancová, ředitelka časopisu pro ženy „La donna sarda“, která ji u sebe ubytovala.

V hlavním městě ostrova se zdržela čtyřicet dní, během kterých poznávala světský život velkoměsta. Důležitou událostí bylo setkání s jejím budoucím manželem Palmirem Madesanim (16. 4. 1865 – 15. 11. 1946), se kterým ji seznámil Luigi Falchi. Madesani pocházel z Mantovy a v Cagliari byl zaměstnán jako funkcionář ministerstva financí.

Jejich vzájemné sblížení proběhlo poněkud rychle a po návratu do Nuora (v polovině prosince) byla již s Madesanim zasnoubena. Brzy poté se připravovaly formality a zvyky nutné k uskutečnění sňatku, který proběhl 11. ledna 1900 v nuorském kostele Rosario. Za svědky byli strýc Deleddové Sebastiano Cambosu a advokát Giuseppe Pinna (člen parlamentu zastupující Sardinii). Novomanželé se za několik dní provizorně usadili v Cagliari a na Madesaniho žádost o přesun se 8. března 1900 přestěhovali definitivně do Říma.⁵²

Deleddová tak během několika měsíců dokázala změnit svůj život, vdát se, odejít trvale z Nuora a dostat se do vytouženého Říma, ve kterém viděla nový svět literárních možností a kontaktů.⁵³ I přes toto vytoužené i bolestné oddělení od své země se její pevný vztah k ostrovu nezměnil.

3. 13 Život v Římě

Poté, co novomanželé uskutečnili svatební cestu do Neapole a okolí, usadili se 17. března v Římě ve Via Modena. Deleddová se svým manželem zpočátku využívala výhody velkoměstského života – navštěvovala divadla, opery, večerní sezení a recepce – a přijímala své přátele: Giuseppeho Pinnu, Angela De Gubernatise, Luigiho Falchiho. Návštěvy se brzy staly jejím odpoledním zvykem, předtím co trávila několik hodin psaním a péčí o domácnost.

Deleddová díky svým publikacím, zejména v časopise „Nuova Antologia“, a následným literárním kritikám a recenzím byla v římských literárních kruzích stále známější. Již nemusela hledat nakladatele, ale stala se vyhledávanou spisovatelkou, jejíž práce se začaly překládat do francouzštiny, němčiny či angličtiny. Mnohá jednání s vydavateli a překladateli si vzal na starosti její manžel.

⁵² Floris, Antonio. *La prima Deledda*. Cagliari: Edizioni Castello, 1989, str. 104.

⁵³ V dopise pro Epaminonda Provaglia z 1. 9. 1895, v: Mario Ciusa Romagna. *Onoranze a Grazia Deledda*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959, str. 64. „... Roma mi attira e mi affascina; io l'amo, stranamente, come una patria ideale (...) nei miei sogni più cari un'intima voce mi dice che Roma è la mia meta...“ [Česky: „... Řím mě přitahuje a okouzluje. Miluji ho zvláštním způsobem, jako ideální vlast (...) v mých nejmilejších snech mi důvěrný hlas říká, že Řím je můj cíl...“]

Elias Portolu,⁵⁴ román, který Deleddové vynesl mezinárodní uznání, začala komponovat ještě během roku 1899. Příběh vypráví o nedovolené lásce Eliase k manželce svého bratra Maddaleně. V románu lze najít vliv ruských autorů (které Deleddová v té době s oblibou četla ve francouzských překladech), Tolstého a zejména pak Dostojevského *Zločinu a trestu*, u nichž ji inspirovala především charakteristika vnitřních morálních dramát hrdinů a otázky viny a trestu.

3. prosince 1900 se narodil Deleddové první syn Sardus, kterému byl za kmotra De Gubernatis. Přestože se spisovatelka začala věnovat převážně rodinným záležitostem, nezanedbávala své literární ambice a snažila se prorazit i za hranicemi.⁵⁵

Jakkoliv se Deleddové splnil sen o Římě, měla po ročním žití v něm smíšené pocity. Konečně mohla udržovat přímé literární kontakty na pevnině a byla součástí moderního světa s velkými možnostmi. Na druhé straně jí chyběla divokost, ticho a osamělost ostrova, který do značné míry ovlivnil její zádumčivou povahu.⁵⁶

V roce 1901 publikovala sbírku šesti povídek *La regina delle tenebre* (Královna temnot) u nakladatele Agnelliho v Miláně. Některé bibliografie uvádějí zprávu o vydání díla v roce 1892 v nakladatelství Origlia, avšak dnes o této publikaci neexistuje dohledatelná stopa.

Poměrný rozruch vyvolal na Sardinii román *Dopo il divorzio* (Po rozvodu), který vydala roku 1902 a který skoro po dalších dvaceti letech přepsala a vydala pod názvem *Naufraghi in porto* (Trosečníci v přístavu).

3. 14 Její manžel

Deleddová se kromě literární tvorby věnovala rodině, odpoledním procházkám Římem a společensko-literárním večerům. Její manžel přešel z ministerstva financí na ministerstvo války, kde setrval až do svého důchodu.

Během jednoho pikniku (ještě krátce po jejich přestěhování do Říma), pořádaného Giovannim Cenou, šéfredaktorem „Nuova Antologia“, se Deleddová setkala s Luigim Pirandellem. Ten o několik let později (1911) napsal román s názvem *Suo marito* (Její manžel) o manželovi úspěšné ženy, ve kterém mnozí viděli právě Palmira Madesianiho.

⁵⁴ Román *Elias Portolu* je rozebírán v samostatné analýze. Viz str. 60.

⁵⁵ Byla přesvědčena, že více úspěchu získá v zahraničí než na domácí půdě. V dopise francouzskému překladateli z 30. 1. 1901 Georgesovi Hérellemu napsala: „*Unfortunately the literary situation in Italy is so bad that an Italian writer must first make a name for himself abroad, and especially in France, before he is recognized in his own country.*“ [Česky: „Bohužel literární situace v Itálii je tak špatná, že italský spisovatel musí nejprve získat jméno v zahraničí, a obzvláště ve Francii, než je uznán ve své vlastní zemi.“] Odkazuje King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 95.

⁵⁶ King, Martha. *Ibid.*, str. 96, s odkazem na dopisy Prof. Hagueninovi z 5. 1. 1902.

Deleddová sama byla knihou značně pohoršena. A přestože Pirandello odmítal jakékoliv spojení s Deleddovou, zakázal knihu následně šířit. Manžel Deleddové však nestál v jejím stínu. Kromě úřednických povinností, které vyžadovala jeho práce na ministerstvu, byl i zdatným pomocníkem a „manažerem“ při vyřizování spisovatelčiných překladů a publikací.

V roce 1903 Deleddovou zaměstnávaly převážně mateřské povinnosti a druhé těhotenství. Rodina se také přestěhovala do nového domu v ulici Via Sallustiana. Spisovatelka nadále tvořila a intenzivně pracovala na dalším románu *Cenere* (Popel či také Rozmary osudu), jehož příběh se děje zčásti na Sardinii a zčásti v Římě.

V korespondenci s francouzským překladatelem Hérellesem se Deleddová svěřila i se svými intimními záležitostmi. Přes nespočet zamilovaných dopisů, které posílala svému nastávajícímu muži ještě na Sardinii, nyní přiznala, že nebyla nikdy vážně zamilovaná, a přestože mají s Madesanim poklidný vztah, jsou povahově velmi odlišní. On je otevřený a veselý, ona uzavřená a málomluvná.⁵⁷ A možná díky této odlišnosti se dobře doplňovali.

3. 15 Zavedená spisovatelka

Deleddová byla v zahraničí stále žádanější a o její tvorbu byl zájem ve Švédsku, Rakousku, Anglii či Německu.⁵⁸

V lednu roku 1904 vyšel román *Cenere* v „Nuova Antologia“. Dílo vypráví příběh dívky Olí (Rosalia), která zplodí s ženatým milencem syna Ananiu, jehož jako malého zanechá u rodiny jeho otce. Dospělý Anania studuje v Římě, avšak stále hledá svou pravou matku, kterou nalezne v chudobě na Sardinii. Chce se vzdát svého dosavadního života a zůstat s ní. Matka však raději dobrovolně spáchá sebevraždu, aby se na ni Anania nevázal a vrátil se zpět do Říma ke studiím. Mladík v amuletu od matky objeví popel na znamení, že lidský život je pouhý popel.

K románu se pozitivně vyjádřil také Giovanni Verga, a to v dopise adresovaném Deleddové z ledna roku 1904.⁵⁹ O mnoho let později (1916) byl příběh zfilmován režisérem Febem Marim, v hlavní roli s Eleanorou Duseovou.

Deleddová během literárních závazků plnila také mateřské povinnosti. V prosinci 1903 se jí narodil druhý syn Franz, pokřtěný 20. ledna 1904, kterému byl za kmotra Giovanni

⁵⁷ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 100, s odkazem na dopisy Georgesovi Hérellemu z 18. 6. 1903.

⁵⁸ O českých překladech více viz Příloha 14. 3 – Česká recepce Grazie Deleddové, str. XII.

⁵⁹ V dopise pro Grazii Deleddovou, 7. 1. 1904, v: Mario Ciusa Romagna. *Onoranze a Grazia Deledda*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959, str. 111.

Cena, šéfredaktor „Nuova Antologia“. Franzův zdravotní stav nebyl na začátku dobrý, a Deleddová tak pozastavila své literární aktivity, dokud se synova zdravotní situace nezlepšila.

Během května či června 1904 podstoupila také lékařský zákrok⁶⁰ a následně strávila dva týdny v přímořském středisku Santa Marinella severně od Říma. Svými občasnými návštěvami Nuora a hory Ortobene čerpala inspiraci a podněty k další literární aktivitě.

3. 16 Literární mezník

Rok 1905 byl pro Deleddovou důležitým literárním mezníkem, a to díky tomu, že se jí podařilo zahájit ediční spolupráci s významným milánským nakladatelstvím Treves⁶¹, které poprvé publikovalo její předešle vydanou sbírku dvanácti povídek *I giuochi della vita* (Hry života).

Během čtyř let strávených v hlavním městě Itálie dokončila Deleddová román *Nostalgie* (Nostalgie), který vycházel na pokračování na stránkách časopisu „Nuova Antologia“ v lednu až březnu roku 1905 a který vypráví o novomanželském životě mladé dvojice. Publikace vyšla o rok později v knižní formě a brzy se dočkala mnoha překladů. Příběh se odehrává v Římě a odráží se v něm zkušenost Deleddové ze života ve velkoměstě.

Spisovatelka dokázala nalézt rovnováhu mezi životem v domácnosti a psaním. Dopolodní domácí práce a starost o rodinu kompenzovala odpolední literární tvorbou. Tuto denní rutinu přesně dodržovala. Péče o její dva syny byla pro ni na prvním místě, přesto se však nedokázala vzdát spisovatelské činnosti, která pro ni byla téměř fyzickou potřebou.⁶²

V roce 1906 pracovala na románu *L'edera* (Břečťan), který vyšel nejprve v německém a francouzském překladu roku 1907 a až poté byl představen italskému publiku mezi lednem a únorem roku 1908 na stránkách periodika „Nuova Antologia“. Později vyšel knižně a ihned se setkal s přízní širokého publika. Po adaptaci textu byl román 6. února 1909 představen v režii Camilla Antona-Traversiho v divadle Teatro Argentina di Roma v deseti po sobě následujících večerech. V roce 1950 byl román zfilmován v režii Augusta Genina. Příběh se odehrává na Sardinii na počátku dvacátého století a popisuje milostné a rodinné události zchudlé šlechtické rodiny Decherchiů.

⁶⁰ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 104, s odkazem na Madesaniho dopisy Georgesovi Hérellemu z 18. 6. bez uvedení roku.

⁶¹ **Fratelli Treves** – nakladatelství bylo založeno roku 1861 Emiliem Trevesem, později spolupracoval s bratrem Giuseppem. Začínali publikacemi Scapigliatury, postupem se stali významnými vydavateli publikujícími mnoho známých jmen, například: Giovanni Verga, Anton Giulio Barrili, Camillo Boito, Gerolamo Rovetta či Gabriele D'Annunzio.

⁶² King, Martha. Op. cit., str. 116.

V lednu roku 1907 Deleddová publikovala v „Nuova Antologia“ v rozmezí ledna až března román na pokračování *L'ombra del passato* (Stín minulosti) a sbírku se dvěma povídkami *Amori moderni* (Moderní lásky), které vydalo nakladatelství Voghera v Římě.

V létě roku 1908 při další návštěvě Nuora s oběma syny opět hledala inspirace ke své další tvorbě. Sestra Peppina žijící v Nuoru se svým manželem Robertem Morellim seznámila Deleddovou s bývalým studentem práv Nasciuem Biottem, který umíral na zánět pohrudnice a svou nemocí dostal rodinu do finančních potíží. Deleddová se mu snažila za pomoci svého manžela dohodnout peněžní kompenzaci z ministerstva. Z této návštěvy vznikl námět pro román *Colombi e sparvieri* (Holubice a jestřábi), později publikovaný roku 1912 v „Nuova Antologia“.⁶³

Během roku 1908 vydala u téhož nakladatele sbírku dvanácti povídek *Il nonno* (Dědeček) z prostředí Sardinie.

Na konci roku 1909 vycházel v „Nuova Antologia“ román *Sino al confine* (Až na hranici). Příběh se odehrává z části na Sardinii a z části v Římě a pojednává o lásce zřeknuté ve jménu víry a tragických následcích. Následující rok vyšel román v knižní podobě u nakladatele Trevese.

3. 17 Dramatická tvorba a veřejná aktivita

Mimo románovou tvorbu a povídky napsala Deleddová také dvě divadelní hry. Kromě již zmíněného představení *L'edera* připravila dramatickou skeč *Odio vince* (Nenávist zvítězí), která se hrála 2. května 1906 v divadle Teatro Argentino v Římě a následně byla připravena pro divadlo ve Florencii Teatro Alfieri.

Ačkoliv se Deleddová nikdy aktivně nevěnovala politice, na začátku roku 1909 byla bez svého vědomí jmenována jako kandidátka do Poslanecké sněmovny. Skupina nuorských obyvatel, v čele s básníkem Sebastianem Sattou, ji nominovala protikandidátkou antifeministického právníka Areho. Získala však pouze tři platné hlasy. Poté, co se dozvěděla o své kandidatuře z novin, brala to jako humornou příhodu. Nicméně politická angažovanost žen jí nebyla cizí, a přestože nebyla činnou feministkou, zúčastnila se roku 1908 národního Kongresu italských žen v Římě.⁶⁴ Deleddová podporovala vzdělání žen, ale zároveň kladla

⁶³ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 119.

⁶⁴ Přátelila se také se spisovatelkami (Matilde Serao, Sibilla Aleramo), které se hlásily k feminizmu.

důraz na rodinný život a péči o děti. Sama byla důkazem toho, jak skloubit mateřství a stát se žádanou spisovatelkou.

3. 18 Spisovatelčiny cesty

V roce 1910 vydala opět u nakladatelství Treves román *Il nostro padrone* (Náš pán), který vychází z jejích zkušeností s odlesňováním Sardinie. V tomto roce se také vydala na první zahraniční cestu do Francie, aby zde propagovala své romány.

Román *Nel deserto* (V poušti), který vycházel od února do dubna roku 1911 na stránkách „Nuova Antologia“ a následně vyšel u Trevese, pojednává o ženě Lie, která se cítí na Sardinii příliš izolovaná, a přestože vymění zapadlou vesnici za velký Řím plný možností, utápí se ve vlastní prázdnotě a neschopnosti žít. Cítí nostalgii a touha po návratu k vlastním kořenům ji dovede zpět do rodného domu.

Poslední zdokumentovaná cesta Deleddové do Nuora (i celé Sardinie) se uskutečnila v létě 1911. Při této návštěvě shromažďovala také materiál pro příběhy do milánských novin „Corriere della Sera“, s nimiž spolupracovala od roku 1909 až do téměř posledních měsíců svého života. „Nuova Antologia“ však zůstala jediným periodikem, do kterého přispívala nejdéle, od roku 1898 až do roku 1933.

Odchod Deleddové do Říma jí jistě v mnohém pomohl dostat se do významných nakladatelství (Treves), získat věhlas v zahraničí, a tím se stát uznávanou spisovatelkou. Nesmí se však zapomenout, že důležitou základnu pro svůj literární růst si vytvořila ještě za pobytu na Sardinii, kde díky hojné korespondenci udržovala vztahy s národními literáty. Vytvořila si tak pevný most, po kterém později bezpečně přešla na kontinent. Sardinii však nikdy neopustila, vracela se k ní ve své tvorbě a dokázala ji nahlédnout z vnějšího pohledu.

Deleddová se ve své tvorbě zaměřovala na vykreslení života a charakteru Sardiňanů, a tím ukázat na rozdíly mezi životem na ostrově a kontinentě. To budilo rozporuplné reakce ostrovanů, kterým se zdálo, že je Deleddová popisuje jako národ nevzdělaných divochů. Na druhou stranu, tento ostrovní život zaujal mnohé čtenáře především v zahraničí (Francie, Německo, Anglie).

3. 19 Definitivní rozloučení se s ostrovem

Díky příznivé finanční situaci se Deleddová s manželem rozhodli pro koupi většího domu se zahradou v klidné části Říma Nomentano, který Deleddová vybavila nábytkem a malbami ze Sardinie. V té době byla lokalita téměř venkovem obklopeným přírodou, avšak postupem času i zde začaly vyrůstat domy a zástavba (což Deleddová špatně nesla).

Během ledna až března 1912 vydala v „Nuova Antologia“ a následně u nakladatele Trevese román *Colombi e sparvieri* (Holubice a jestřábi). V téže roce publikovala sbírku dvaadvaceti povídek *Chiaroscuro* (Klatba), opět s ryze sardskými motivy.

V roce 1913 se do blízkosti římského domu Deleddové přestěhovaly také její sestry Nicolina a Peppina a při údajné poslední nezdokumentované návštěvě Nuora roku 1913 vzala Deleddová s sebou do Říma natrvalo i svou matku.⁶⁵

Rokem 1913 počala pravidelná korespondence s básníkem Marinem Morettim⁶⁶, který Deleddovou kontaktoval pro literární rady a jenž ji později seznámil s Federigem Tozzim. Dochované dopisy jsou působivým dokumentem jejího duševního života před válkou a během ní.

V prvních čtyřech měsících roku 1913 vycházel na stránkách milánského časopisu „L'Illustrazione Italiana“ román *Canne al vento* (Třtiny ve větru).⁶⁷

Počátkem roku 1914 vyšel v „Nuova Antologia“ na pokračování román *Le colpe altrui* (Viny ostatních), který následně publikoval nakladatel Treves a jenž vypráví o nevyhnutelnosti osudu, který si s sebou každý člověk nese.

Letní měsíce trávila Deleddová s rodinou v přímořském letovisku Viareggio, kam se často uchýlovala k načerpání energie pro další literární tvorbu. Od doby, kdy sestry a matka Deleddové žily v Římě, majetek na Sardinii upadal, a proto se rozhodly vše prodat. Dům i ostatní půdu zakoupil vzdálený příbuzný Elias Sanna. Osud bratra Santuse holdujícího alkoholu se dovršil o pár měsíců později, kdy zemřel.⁶⁸

3. 20 Válečné období

Vypuknutí války, do které se Itálie zapojila 23. května 1915, znamenala všeobecný literární útlum. Publikace překladů v zahraničí začala být složitá a zprávy z válečných front dostávaly přednost před literární fikcí. Manžel Deleddové stále pracoval pro ministerstvo války a rodinné pobyty ve Viareggiu začaly být sporadické.

Deleddové se však i tento rok podařilo publikovat u Trevese román *Marianna Sirca*, který zobrazuje sardinskou buržoazii připoutanou k tradicím a morálce. Protagonistka a dědička po strýci knězi, Marianna Sircaová se zamiluje do bandity Simoneho Soleho, který se však odmítá vzdát spravedlnosti a odpykat své tresty. Svým útekem zostudí Mariannu, jejíž

⁶⁵ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 138.

⁶⁶ **Marino Moretti** (Cesenatico 1885 – tamtéž 1979) – básník a spisovatel hlásící se ke krepuskulární poezii.

⁶⁷ Román *Canne al vento* je rozebírán v samostatné analýze. Viz str. 84.

⁶⁸ King, Martha. Op. cit., str. 145.

bratranec ho později zavraždí. Marianna přijme žádost o ruku od mladíka, ve kterém vidí oči svého zabitého milence.

Během roku 1915 začala Deleddová pracovat na románu *Una famiglia* (Rodina), který vydávala na pokračování poprvé v časopise „La Lettura“ v roce 1917, ovšem již pod názvem *L'incendio nell'oliveto* (Požár mezi olivami). V příběhu se opět dostáváme na malou vesnici na Sardinii, do rodiny Mariniů, ve které matka svede snoubence své nevlastní dcery. Rodinný olivový háj zasáhne téměř jako trest za tento hřích silný požár, který však vnese do rodiny opět řád a klid. Celý svazek vydal Treves roku 1918.

V roce 1916 publikovala Deleddová sbírku dvaceti pěti povídek *Il fanciullo nascosto* (Ztracený chlapec). S přibývajícím zájmem o její tvorbu již nemusela vyhledávat a obesílat nakladatele. Tento rok však pro ni byl i ve znamení smutku. Kromě probíhající války jí v lednu po dlouhé nemoci zemřela matka. Také její pravidelné dopisy přátelům a literátům začaly být sporadické. Deleddová nyní trávila čas nejraději na své zahradě, obklopená rodinou.⁶⁹

Spisovatelčin osmnáctiletý syn Sardus musel roku 1918 nastoupit do války. Po návratu domů na konci roku se věnoval studiu literatury na římské univerzitě. Franz studoval střední školu Foscarini v Janově. Deleddová svým synům často psala dopisy, které ji ukazují jako starostlivou matku, jež oddaně žije pro svou rodinu.

3. 21 Poválečná tvorba

V září roku 1919 vycházel na pokračování v římském časopise „Il Tempo“ román *La madre* (Matka). Dílo vypovídá o mladém knězi Paulovi, který sejde z cesty a zamiluje se do dívky Agnese. Důležitou roli hraje jeho matka, která se ho snaží přivést zpět. Příběh víry, hříchu, nekontrolovatelných vášní a trestu se dočkal úspěchu u anglických čtenářů, a to díky D. H. Lawrencovi, který se zasloužil o jeho rozšíření a opatřil román předmluvou.

Rok 1920 trávila rodina léto v Cervii, kam se následně mnohokrát vracela. Deleddová do tohoto malého přímořského městečka umístila několik svých povídek a čtyři romány (*Il segreto dell'uomo solitario*, *La danza della collana*, *La fuga in Egitto*, *Il paese del vento*). V témže roce vydala u Trevese druhé, upravené vydání románu *Naufraghi in porto* a pracovala na žádost Uga Ojettiho na biografii Niccola Machiavelliho a Silvia Pellica pro

⁶⁹ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 159.

Ojettiho antologii. Její výběr Pellicovy tvorby z doby, kdy byl vězněn na brněnském Špilberku, zaujal Trevese, který jej vydal roku 1923 jako samostatnou publikaci pod názvem *Le più belle pagine di Silvio Pellico* (Nejhezčí stránky Silvia Pellica). Biografie Machiavelliho však uveřejněna nebyla.

Bratr Deleddové Andrea překonal fázi lehkomyšlného chování a stal se maloobchodníkem se sardinským zbožím. Podnikal zahraniční cesty a u sestry v Římě měl dokonce vlastní pokoj. Zemřel zde 6. října 1922.⁷⁰

V roce 1921 probíhaly přípravy k představení melodramatu *La Grazia* (Milost), založeném na krátké povídce *Di Notte* (V noci) ze sbírky *Racconti sardi*, ve spolupráci s hudebníkem Vincenzem Michettim a Claudiem Guastallem. Na scénu římského divadla Costanzi bylo uvedeno v roce 1923. Deleddová dále vydala u Trevese povídku *Cattive compagnie* (Špatné společnosti) a román *Il segreto dell'uomo solitario* (Samotářovo tajemství), ve kterém se soustředí na dramata odehrávající se ve vědomí hlavních postav a kde zredukovala počet postav. Samotář Cristiano žije po nevydařeném manželství na odlehlém místě a straní se ostatních lidí. Jeho klid je „narušen“ novými příchozími, ženou Sarinou a jejím duševně nemocným manželem, po jehož smrti se se Sarinou sblíží. Cristiano si uvědomí, že smysl života znovuobjevil v lásce a sdílení s milovanou a blízkou osobou.

3. 22 Fašistická éra

Státním převratem, jenž vyvrcholil 30. říjnem 1922 tzv. Pochodem na Řím, se dostal k moci Benito Mussolini a jeho Národní fašistická strana. Vztah Deleddové k fašismu nebyl nikdy detailně rozebírán. Spisovatelka byla vždy velmi apolitická a režimu nikdy veřejně neprojevila svou podporu.

I nadále pokračovala v literární činnosti a vydala u Trevese román *Il Dio dei viventi* (Bůh živých) soustředící se na protiklady fatality a náboženství, rodinný příběh plný lásky, závidění a rozepří a jako vždy s dokonalým psychologickým vykreslením lidského nitra.

Roku 1923 vydala u Trevese sbírku dvaceti sedmi povídek *Il flauto nel bosco* (Flétna v lese). Následujícího roku vydala román *La danza della collana* (Tanec náhrdelníku) o životě ve velkoměstě, ubíjející marnivosti lidských vášní a snaze vypadat lépe, než jací doopravdy jsme. K románu byl v roce 1924 připojen krátký dramatický skeč *A sinistra* (Doleva).

⁷⁰ Informaci uvádí Martha King, op. cit., str. 173, s odkazem na vyprávění vzdálené příbuzné Claudie Morelliové.

Postupem času se Deleddová stále více uzavírala okolnímu světu a čas nejráději trávil ve svém domě a na zahradě v Římě nebo v letním sídle v Cervii. Těšila se ze společnosti svých sester a neteře Mirelly (dcera Peppiny), která ji inspirovala pro postavu zvědavé dívky Oly⁷¹ v románu *La fuga in Egitto* (1925, Útěk do Egypta). Příběh pojednává o osamění a smutku se stálými odkazy na odloučení, útěk a vědomí, že impuls člověka ke zlu je stejně silný jako k dobru. Román byl výslovně uveden jako jedna z motivací pro udělení Nobelovy ceny.

3. 23 Nobelova cena

Roku 1926 obdržela Deleddová Nobelovu cenu za literaturu. Na cestu do Švédska se vydala vlakem pouze se svým manželem. Byla to její druhá a poslední cesta do zahraničí.

Předávání cen se uskutečnilo 10. prosince za přítomnosti švédského krále Gustava V. Henrik Schück, člen švédské akademie a literární historik, pronesl k udělení ceny následující: „... *per la sua potenza di scrittrice, sostenuta da un alto ideale, che ritrae in forme plastiche la vita quale è nella sua appartata isola natale, e che con profondità e con calore tratta problemi di generale interesse umano.*“⁷²

Cena jí přinesla větší zájem italských médií a režimu. Sám Mussolini ji vřele přijal a na její přání propustil nuorského přítele Eliase Sannu z internace. Deleddová však nikdy nepodlehla Duceho přání napsat román příznivý k režimu. Získala také čestné občanství města Cervia (1927).

Přesto toto ocenění doprovázely rozporuplné reakce od mnohých intelektuálů tehdejší doby, kteří Deleddovou nevnímali jako spisovatelku, ale jako ženu v domácnosti uzavírající se před veřejným světem.⁷³

Ve stejném roce vydala další sbírku dvaceti osmi povídek *Il sigillo d'amore* (Pečeť lásky).

3. 24 Zdravotní stav a synové

Se začátkem roku 1927 začaly Deleddovou tížit zdravotní potíže, od bronchitidy a migrén po bolesti kloubů. Byla jí také diagnostikována rakovina prsu.

⁷¹ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 182.

⁷² De Giovanni, Neria. *Come leggere Canne al vento di Grazia Deledda*. Milano: Mursia, 1993, str. 39. [Česky: „... pro její spisovatelkou schopnost, opírající se o vznešený ideál, který plasticky zobrazuje život na jejím odlehleém rodném ostrově a který s hloubkou a vřelostí pojednává o obecných lidských otázkách.“]

⁷³ King, Martha. Op. cit., str. 190.

Spisovatelka často trávila svůj čas v termálním městečku Fiuggi a i nadále přispívala svými krátkými příběhy do novin „Corriere della Sera“. Oba synové se již věnovali vlastním aktivitám, Franz působil v armádě a vystudoval chemii, již následně vyučoval na univerzitě v Římě. S manželkou Nandou měli tři děti – Grazii, Alessandra a Massima.

Sardus, který měl literární a novinářské ambice, se léčil z tuberkulózy. Vystudoval literaturu a filozofii a vyučoval latinu a historii na soukromém institutu.

Deleddová se i nadále držela svého tempa literární produkce a roku 1927 vydala román *Annalena Bilsini* u nakladatelství Treves. Příběh vypráví o statečné a silné vdově Annaleně a Deleddová ho umístila do pádské nížiny.

V roce 1928 vydala u Trevese román *Il vecchio e i fanciulli* (Stařec a děti), zobrazující vztah starého Ulpiana Meliseho a jeho mladého sluhy, který mu do osamělého života přinese čerstvý vítr, přátelství a radost, ale také zmatek a útrapy.

Rok 1929 byl jediný, ve kterém Deleddová nepublikovala žádné dílo, avšak hojně přispívala do již zmíněných deníků.

Rok nato vydala u Trevese sbírku sedmnácti povídek pro děti *Il dono di Natale* (Dárek k Vánocům) a dalších dvacet devět povídek sesbíraných ve svazku *La casa del poeta* (Básníkův dům). Následně se podílela na tvorbě učebnice *Il libro della terza classe elementare* (Kniha pro třetí třídu základní školy) u nakladatelství „La libreria dello Stato“ v Římě. Kniha je složena z pěti částí, Deleddová sepsala pouze první část nazvanou *Letture* (Čtení).

Roku 1930 publikoval Mondadori její překlad francouzského díla Evženie Grandetová od Honorého de Balzaca. Dle mnohých to bylo za silné spolupráce se synem Sardusem.⁷⁴

3. 25 Novinky v tvorbě

V roce 1931 vycházel na pokračování v „Nuova Nostalgia“ (následně knižně u Trevese) román *Il paese del vento* (Větrný kraj) o novomanželském páru na svatební cestě k moři. Hlavním tématem jsou emoce protagonistky Niny po setkání s jejím bývalým, nyní smrtelně nemocným milencem. Prohlubuje zde otázku lidské role v životních osudech a táže se, zda je aktivní, či pasivní. Osud je jako vítr, který ničí, přetrhává a mění vše, kam vejde, a člověk proti němu zmůže málo. Tímto románem pokračuje cyklus započatý románem *La*

⁷⁴ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 198.

madre a Il segreto dell'uomo solitario, ve kterých upustila od svých tradičních schémat a z konkrétního světa sardinské Barbagie se přenesla k jednotlivým postavám, bezejmenným místům, která slouží pouze jako pozadí osobních dramát. Novinka *Il paese del vento* stojí právě na Nině a jejímu přístupu k životu. Je to mladá žena, která se vdala z lásky, o svém osudu rozhoduje a není již ničena fatalitou prostředí a nevyhnutelností osudu. Román je také jako první napsán v ich-formě.

V roce 1932 vyšla u Trevese sbírka dvaceti šest povídek *La vigna sul mare* (Vinice na moři), následovaná v dalším roce stejným počtem povídek ve sbírce *Sole d'estate* (Letní slunce).

3. 26 Poslední roky života

Ani v posledních letech života ovlivněných rakovinou nepolevila Deleddová ve své literární tvorbě. Roku 1934 vydala poněkud opomíjený román *L'argine* (Hráz), který vypovídá o římské vdově Noemi Davileové, jež se po smrti svého manžela vzdá světského života a vše zasvětila vzpomínce na něj a péči o domácnost.

Posledním románem vydaným za jejího života (1936) byl *La chiesa della solitudine* (Chrám samoty), ve kterém je protagonistka Maria Concezioneová zasažena stejnou nemocí jako Deleddová, rakovinou prsu.

Grazia Deleddová zemřela doma, obklopena svou rodinou, na srdeční zástavu 15. srpna 1936. Pohřbena byla v Římě, avšak její ostatky byly 20. června 1959 převezeny na rodnou Sardinii a s velkou poctou uloženy do kostela Chiesetta della Solitudine na hoře Ortobene za Nuorem.

Po její smrti se našel nedokončený autobiografický román *Cosima quasi Grazia* (Cosima, skoro Grazia), který Antonio Baldini následně vydával na pokračování v „Nuova Antologia“. Další rok vyšel knižně u Trevese jako *Cosima*.

Posmrtně, roku 1939, vyšla u nakladatele Garzantiho sbírka jednatřiceti povídek *Il cedro del Libano* (Libanonský cedr), předešle publikovaných na stránkách „Corriere della sera“.

Syn Deleddové Sardus zemřel o rok později, 26. června 1937, a manžel Palmiro v roce 1946.

4. LA VIA DEL MALE

4. 1 Úvod

Román *La via del male* začala Deleddová komponovat již v roce 1893 pod názvem *L'Indomabile* (rukopis se nedochoval). Titul byl nakonec změněn a vyšel v nakladatelství Speirani roku 1896. V roce 1906 byl publikován na pokračování jako příloha turínského deníku „Gazzetta del Popolo“ pod názvem *Il servo* (Sluha) a o několik měsíců později vyšel knižně v periodiku „Nuova Antologia“, již pod definitivním názvem. Další edice byla vydána roku 1916 v nakladatelství Treves. Všechna tato vydání prošla autorčinou revizí a doznala převážně stylistických vylepšení. Na textu tak Deleddová pracovala skoro dvacet let.

La via del male patří bezesporu k nejvýznamnějším počátečním pracím Deleddové a znamená mezník v její tvorbě. Román se zapsal do širšího povědomí jak čtenářů, tak literárních kritiků, a to i díky pozitivní kritice Luigiho Capuaniho⁷⁵.

4. 2 Obsah

Příběh se odehrává ve vnitrozemském sardinském městě Nuoro a na přilehlém venkově a pastvinách. Vše začíná za teplých zářijových dní, příchodem mladého a chudého Pietra Benua, který se jde ucházet o službu do rodiny Noinů.

Dobře stavěný dům vyčnívající nad ostatními chatrnými staveními vypovídá o dobrém postavení rodiny, která vlastní vinici, pastviny, dobytek a koně. Zio Nicola Noina přijme Pietra do služby, kde se setká s jeho krásnou dcerou Mariou a přísnou a domýšlivou manželkou Luisou. Pietro si je vědom svého postavení a propastného sociálního rozdílu, přesto se do Marii zamiluje. Svůj cit se snaží utlumit a zahnat prací na pozemcích rodiny mimo město a koketováním s neteří zia Nicolý, Sabinou. Pietro již nemá rodinu a žije pouze se dvěma starými tetami. Přestože nemá vzdělání ani žádný majetek, o přízeň žen díky svému vzhledu nemá nouzi.

Čím více času tráví na osamělé pastvině, tím více však myslí na Mariu. Ta ho svými pohledy, půvabem a odměřeným chováním stále více přitahuje. Mariu zaměstnávají každodenní starosti o domácnost a majetek, a o Pietra se tak zajímá pouze ve vztahu k Sabině, která na něj myslí. Maria se jako počestná dívka o mužské pohledy nezajímá a sní si v poklidném životě střeženém přísnou matkou.

Když se po téměř pěti týdnech obdělávání půdy Pietro Benu vrátí zpět do rodiny pánů, rozhodne se svou lásku odhalit. Jednou večer se svěří opilému ziovi Nicolovi, který mu sám

⁷⁵ Capuana, Luigi. *Gli „ismi“ contemporanei*. Catania: Giannotta, 1898.

přizná, že i on byl chudý, a přesto si vzal bohatou ziu Luisu, a to díky svému vzhledu. To dodá Pietrovi naději. Zanedlouho se mu dostane příležitost být s Mariou o samotě, vyznat se ze svých citů a navzdory Mariinu odmítání ji políbit. Přes prvotní odpor, který to v dívce vyvolá, si uvědomí, že se jí mladík líbí, a začnou se spolu tajně scházet.

Maria si je však stále vědoma sociálního rozdílu, a když je Pietro pryč z města a obdělává vinici, kývne na nabídku sňatku Francesca Rosany z bohaté rodiny a se slibnou budoucností zámožného vlastníka půdy. Pietra tato zpráva velmi zasáhne. Když vidí, že se mu Maria vyhýbá, navenek její „zradu“ přijme, ale uvnitř prožívá hořká muka a začíná plánovat odvetu. Poté, co se vrátí k obdělávání vinice, připlete se na sousedním pozemku k večeri z ukradené ovce a následně stráví tři měsíce ve vězení. Sprátelí se zde s dalším vězněm Zuannem Antinem, který ho naučí psát.

Po propuštění se vrátí do domu svých tet s touhou vymanit se z chudoby a jít vlastní cestou. Svatba Marii a Francesca proběhne s velkými okázalostmi a sám Pietro se přijde podívat. A díky menšímu kapitálu od svých tet se se Zuannem Antinem začne zajímat o obchod s dobyt看em.

Uplyne několik měsíců od svatby a vše se zdá klidné a zapomenuté. Novomanželé se rozhodnou trávit líbánky na jedné z Francescových pastvin. Během jejich pobytu se však ztratí několik krav a Francesco začne mít rozepře se svým pastýřem Zizzuem Crocou. Při druhé ztrátě se Francesco vydá hledat dobytek sám a dlouho se nevrací. Maria na něj marně čeká a do hledání se zapojí i pastýři z okolních salaší. Nakonec je nalezen mrtev. Vše nasvědčuje tomu, že ho zabil zmizelý sluha Zizzu, jen Maria má zlé tušení o Pietrově možné pomstě.

Několik dní po pohřbu a smutečních rituálech se objeví Pietro a svým soucitným chováním a přísahou Mariu přesvědčí o své nevině. Uběhne pět let a z Pietra se stane respektovaný mladý muž a obchodník. Často navštěvuje rodinu Noinů již jako přítel a ne jako sluha. Maria, přestože stále drží smutek, pocituje v sobě touhu opět začít žít a prožít odepřenou lásku.

Pietro dosáhl lepšího postavení, má peníze, a tak se rozhodne požádat Mariu o ruku. V obou se opět probudila jejich mladická zamilovanost a Maria souhlasí. Zia Luisa se se zasnubami Marii a Pietra přes prvotní odpor a strach z ostudy nakonec smíří. Druhá svatba proběhne téměř v utajení a tichosti. Pietro tráví s Mariou vášnivě líbánky v domě Noinů a kvapně dokončuje přestavbu svého domu. Štěstí mladých novomanželů ale netrvá dlouho. Jednoho dopoledne přijde Marie dopis od Sabiny, která odjela se svým manželem na kácení lesa do Alžírsko.

V dopise se snaží Mariu varovat před svatbou s bývalým sluhou a za Francescova vraha označí právě Pietra a jeho komplice Antineho, což se dozvěděla od svého manžela, jenž je příbuzný pastýřů, kteří vrahy a zloděje Francescova dobytka viděli. Nikdo z nich však nepromluvil. Maria se po přečtení dostane do deliria. Blouzní mezi nenávisť, pokušením udat Pietra, vírou v jeho nevinu a lží jistě žárlivé Sabiny. Po Pietrově návratu domů předstírá nemoc, ale rozhodne se mlčet a přijmout život s ním jako trest za svou zradu.

4. 3 Postavy

4. 3. 1 Hlavní postavy

Protagonista Pietro Benu

Jak zmínil ve své recenzi Luigi Capuana, pokrok, který Deleddová udělala od svého intimního románu *Fior di Sardegna*, je výjimečný.⁷⁶ Postavy, které velmi realisticky popisuje, jsou nezaměnitelné a charakteristické právě pro Sardinii, do které se po několika počátečních pokusech o cizí lokaci literárně vrátila.

Protagonistou příběhu je mladý sluha Pietro Benu, jehož přesný věk neznáme, ale může mu být něco přes dvacet let.

Vzhledem a výškou se Pietro vyjímá, jeho divoký výraz se prolíná s jemnými rysy:

„... era alto e pieghevole; (...) La sua figura era elegante e pittoresca, nonostante la poca nettezza delle sue vesti da lavoratore. Anche il suo volto era bronzino, con un profilo purissimo, (...) I grandi occhi grigi, assai dolci e luminosi, contrastavano con l'espressione selvaggia delle sopracciglia folte e riunite, e delle labbra sprezzanti.“⁷⁷

Typický je pro Pietra jakýsi pohrdlivý, až sarkastický pohled: „gesto sprezzante che gli era abituale“⁷⁸, který jako by se ani k jeho pozici druhořadého sluhy nehodil. Tímto svým výrazem však vědomě nepohrdá ani pány, ani svým postavením, ale vyznačuje jím svou nezkrotnou povahu. Vnitřní energie, která ho donutí nesklopit zrak a nepřijmout ponížení svůj úděl. Pietrův charakter sama autorka označila původně zamýšleným názvem díla jako

⁷⁶ Capuana, Luigi. *Gli „ismi“ contemporanei*. Catania: Giannotta, 1898, str. 52. „... dal Fior di Sardegna alla Via del male il progresso è straordinario...“

⁷⁷ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 19. [Česky: „... byl vysoký a ohebný; (...) Jeho postava byla elegantní a podmanivá, i přes nepříliš čisté pracovní oblečení. Také jeho obličej měl bronzový nádech, s čistým profilem. (...) Velké šedé oči, poměrně něžné a jasné, kontrastovaly s divokým výrazem hustého a srostlého obočí a pohrdlivými rty.“]

⁷⁸ Ibid., str. 9. [Česky: „... pro něj typické pohrdavé gesto.“]

„nezkrotný“.⁷⁹ A přestože se o Pietrovi v okolí říká, že je „*manesco e rabbioso*“⁸⁰, jeho klidné chování a respekt k práci nás přesvědčuje o opaku.

Když vstoupí do služby k rodině Noinů, setká se s Mariou. Oba jsou mladí, krásní a jediný rozdíl mezi nimi je sociální postavení: „*Così vicini, bellissimi entrambi, nei loro costumi caratteristici, servo e padrona apparivano, ed erano, campioni magnifici d'una stessa razza; eppure una distanza enorme li divideva.*“⁸¹

Vztah Pietra a Marii byl zpočátku velmi chladný a odměřený. Toto ostentativní přehlížení však dává tušit napětí, které je rozptýleno Pietrovou snahou myslet na Mariinu chudou sestřenicí Sabinu. Jejich vzájemné láskování během sběru hrušek nese Maria nelibě a začne na chudou, ale spontánní Sabinu žárlit. Pietrovi se však i mladá *padrona* začíná dostávat do myšlenek, ač si je vědom nepřekonatelného rozdílu. Jasný obrat jak pro čtenáře, tak pro Pietra nastává v okamžiku, kdy Deleddová téměř dramaticky ukončí rozhovor mezi Pietrem a vesnickou dívkou Rosou, která mu poví, že Maria na něj a Sabinu žárlí a „*questo fu il seme*“⁸².

Zde začíná Pietrova „cesta zlem“ a jeho milostné trápení. Začne na Mariu intenzivně myslet, její pohled ho téměř pronásleduje a chuť na zakázané ovoce se u něj stupňuje: „*Egli intravide i begli occhi di lei, (...) e provò un indefinibile senso di benessere. A poco a poco questo vago piacere si fece intenso, ardente, diventò fascino, desiderio.*“⁸³ Myšlenka, že Maria žárlí na chudou příbuznou a sluhu, mu dodá naději a touhu překročit sociální hranice. Umane si získat alespoň Mariinu lásku a těžít z její nezkušenosti.

Pietrova láska ke své mladé paní byla oddaná a uctívá. Pouhý Mariin pohled mu stačil, aby ho učinil neskonale šťastným, ale zároveň „*tagliava come una lama*“⁸⁴. Přitahovala ho její nadřazenost a pýcha, a to vše se umocňovalo jeho osamělými pobyty na pastvinách a prací na pozemcích rodiny. Nekonečné horizonty, stmívání, samota a údolí v něm probouzely skoro primitivní instinkt a vášně.⁸⁵

⁷⁹ V dopise pro Epaminonda Provaglia z 2. 2. 1894, v: Mario Ciusa Romagna. *Onoranze a Grazia Deledda*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959, str. 62. „*Oltre ,L'indomabile' che è poi il soprannome del mio eroe...*“ [Česky: „Kromě ‚Nezkrotný‘, což je také přezdívka mého hrdiny...“]

⁸⁰ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 17. „nejde daleko pro ránu a je vzteklý.“

⁸¹ Ibid., str. 19. [Česky: „Tolik si podobní, oba překrásní, ve svých typických oděvech, sluha a paní, zdáli se být a vskutku byli úžasnými vzory stejné rasy, a přeci je dělila obrovská vzdálenost.“]

⁸² Ibid., str. 41. [Česky: „... to byl zárodek.“]

⁸³ Ibid., str. 45. [Česky: „Zahlédne její krásné oči (...) a zakusí nepopsatelný pocit blaženosti. Brzy se tento vágní požitek stal intenzivním, žhnoucím, proměnil se ve fascinaci, touhu.“]

⁸⁴ Ibid., str. 55. [Česky: „... řezal jako ostří nože.“]

⁸⁵ Ibid., str. 63. „(...) *la lontananza, invece, e soprattutto la solitudine gliela rimettevano dentro il cuore, gliela offrivano tutta, più seducente e bella che mai.*“ [Česky: „(...) zatímco vzdálenost a především samota mu ji vracely dovnitř srdce, nabízely mu ji ještě svůdnější a krásnější než kdy předtím.“]

Když se Pietro vrátí po několika týdnech o samotě zpět k rodině Noinů, cítí neskonalou potřebu lidské společnosti, ženské přítomnosti a „*calore piacevole del fuoco*“⁸⁶. A pod tíhou vína, které mu na uvítanou nalévá zio Nicola, se mu vyzná z lásky k Marie. Ten však již usnul a Pietra neslyšel, přesto to bylo pro sluhu důležité přiznání sobě samému a dává si slib, že zbohatne, a Mariu si tak zaslouží.

Pietro se později vyzná ze své lásky samotné Marie a její stále chladný přístup změní až polibkem, který si téměř násilím vezme. Mariin prvotní odpor a pocit ponížení se začnou měnit díky Pietrovu respektu a tiché adoraci, kterou cítí a která jí dělá dobře. Následují milostné schůzky, během kterých se mu Maria „*abbandonava quasi completamente, con passione spontanea e fiduciosa*“⁸⁷. Pietro prožívá nejkrásnější okamžiky svého života, se zápallem pracuje a touží po Marie stále více. Jako by zapomněl na společenská pravidla, která mu tuto lásku zapovídají.

Když Pietro opět musí odejít pracovat na vinici, Maria se rozpomene na své postavení a přijme dvoření bohatého Francesca Rosany. Pietro nemá o její zradě tušení, a když se na osamělé pastvině dozví zprávu o jejich zasnoubení, dostane se do nevěřičného deliria: „*Lo ucciderò... lo strozzerò, lo getterò a terra...*“⁸⁸. Je si jist Mariinou láskou. Rozhodne se ji navštívit, ale když dorazí do rodiny, není opět schopen slova, a když vidí, jak se mu Maria vyhýbá, uvědomí si, že vše skončilo. Po návratu zpět na pastvinu, obklopen samotou „*scoppiò in pianto. Dopo la morte di sua madre non aveva più pianto: e queste furono le ultime lagrime della sua vita.*“⁸⁹ A začne plánovat tisíce odvet: Francescovi, ješitné zie Luise, Marie, osudu a celé společnosti. Maria ho za sladkých setkání zjemnila, byl zamilovaný a poslušný. Nyní u něj opět převážila hrubost a hořkost ze zrady a ponížení.

Pietrovo zoufalství nad nespravedlností se ještě zvětší, když je neprávem tři měsíce vězněn za krádež, ke které se omylem připlctl. Ve vězení se setká se zlodějem Antinem, který ho přesvědčí, že je nutné být mazaný a vzít si, třeba i násilím, to, co nám osud nepřidělil.

Po propuštění z vězení zůstane Pietro v domě svých tet a Mariu opět uvidí až v den její svatby. Navenek působí klidně a vyrovnaně, ale uvnitř prožívá utrpení, o které se nikdo nezajímá.

⁸⁶ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrato, 2012, str. 87. [Česky: „... příjemného tepla ohně.“]

⁸⁷ Ibid., str. 117. [Česky: „... odevzdávala se mu téměř celá, se spontánní a důvěřivou vášní.“]

⁸⁸ Ibid., str. 156. [Česky: „Zabiju ho... uškrtím ho, mrštím s ním o zem...“]

⁸⁹ Ibid., str. 167. [Česky: „... vypukl v pláč. Po smrti své matky nikdy nebrečel, a toto byly poslední slzy jeho života.“]

Pietrovou charakteristikou a osudem je samota. Ztratil brzy matku a protloukal se společností, která jím opovrhovala. Jako sluha neměl žádné vyhlídky na lepší budoucnost. Hodně času trávil o samotě na pastvinách obklopen pouze sardinskou přírodou, pro kterou byla ona „*solitudine*“ také charakteristická. S Pietrem Deleddová soucítí, je sám proti všem, nemá nikoho, kdo by se o něj zajímal či mu nabídl vlídné slovo:

*„Si sentiva triste, irritato; mai come in quel giorno aveva sentito tutta la desolazione della sua povertà e del suo abbandono. (...) Nessuno gli voleva bene; nessuno gliene aveva mai voluto. Non aveva una sorella, una parente giovine con la quale volersi bene e confortarsi a vicenda.“*⁹⁰

Spisovatelka zde ukazuje, že i ten nejprostší člověk potřebuje blízkou a spřízněnou duši, se kterou by se daly životní těžkosti snášet lépe, a že i obyčejný sluha, pro pány téměř výhradně prostředek k práci, je citlivý a touží po lásce a porozumění.

Autorka popisuje jeho niterní pocity, samotu a chmurné rozpoložení velmi intimně skrze přírodu nebo jej vystihuje paralelou s jedinou jemu oddanou bytostí, psem Malafedem:⁹¹

*„Pietro istintivamente assorto in quella triste calma di crepuscolo autunnale, (...) E, al solito, nessuno si curava di lui: solo Malafede, il lungo cane nero e scarno, (...) servo e cane discorrevano, ciascuno a modo suo, e s'intendevano. Spesso Pietro gli diceva: – Che differenza c'è fra me e te? Nessuna. Soltanto, io sono un cane cha parla. (...) Chi ci vuol bene? Nessuno.“*⁹²

Po propuštění se Pietro začne zajímat o obchod s dobyt看kem a z Antineho, jeho spoluvězně, se stává obchodní společník. V této chvíli Pietro zmizí téměř kompletně ze scény a o jeho osudech nemáme žádné informace. Maria tráví líbánky na jedné z Francescových salaší. Pietro se znovu objeví jako přelud či Mariina představa, během noci, kdy jde Francesco hledat ztracený dobytek. Po tragické události, kdy za neznámých okolností někdo Francesca zavraždí, se Pietro odváží přijít za Mariou až po více než patnácti dnech s tím, že cestuje za obchodem a až nyní se dozvěděl o neštěstí.

Jak píše Capuana ve své recenzi, bylo by jistě zajímavé sledovat Pietrovu pochybné aktivity, které vedly k jeho zbohatnutí, ale možná právě to Deleddová nechtěla. Tak pro čtenáře i přes své nečisté praktiky, které by ho očernily, zůstane nevinným, čestným a

⁹⁰ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 37. [Česky: „Cítil se smutný, podrážděný, nikdy jako v ten den necítil takovou sklíčenost své chudoby a svého opuštění. (...) Nikdo ho neměl rád, nikdo nikdy neměl. Neměl jedinou sestru, jedinou mladou příbuznou, se kterou by se mohl mít rád a vzájemně se podporovat.“]

⁹¹ Česky: zlá víra, zlý úmysl.

⁹² Deledda, Grazia. Op. cit., str. 38. [Česky: „Pietro byl instinktivně ponořený do toho smutného klidu podzimního soumraku, (...) A jako obvykle, nikdo se o něj nestaral, jen Malafede, dlouhý černý a vyzáblý pes, (...) sluha a pes spolu rozprávěli, každý po svém a rozuměli si. Pietro mu často říkal: „Jaký je mezi námi rozdíl? Žádný. Jen já jsem pes, který mluví. (...) Kdo nás má rád? Nikdo.““]

osamělým chlapcem. Tím autorka vyjadřuje svou sounáležitost a soucit s prostým lidem a vymezení se proti bohaté vrstvě.

Z Pietra, který dovršil třicet tři let, se stal vážený mladík, obchody se mu daří a k Noinům chodí na přátelské návštěvy.

Maria stále nosí smutek po manželovi, v jejím nitru se však začíná opět rodit touha po životě a lásce, a tak se Pietro po pěti letech odváží Marie nabídnout manželství. Probudí v ní staré vášně a chuť žít a vychutnat si popřenou lásku. Pietro je přesvědčen, že nyní dosáhl opravdového štěstí a pouze díky změně svého sociálního postavení dokázal získat ženu, kterou miloval.

O jeho vině na vraždě Francesca se dozvídáme společně s Mariou z dopisu Sabiny, která jím chtěla svatbě zabránit. Popisuje, jak Pietro přišel ke svému úspěchu pomocí podvodů a jak spolu s Antinem zabil pastýře Zizzua Crocu a následně Francesca. Pietro nemá o vyzrazení své viny tušení a Maria se neodvážá nic říct. Ví, že jediný, kdo bude navždy mlčet a ze svého činu se nikdy nevyzná, je Pietro. Zůstane tak s Mariou natrvalo spojen „*da una stessa catena, diretti allo stesso luogo di castigo*“⁹³. Sabina je tak svým dopisem paradoxně napořád spojila.

Maria

Osudovou láskou Pietra je Maria, dívka z lepší rodiny, která svým vzhledem oslňuje okolí. „*Era alta, bruna, agile; coi suoi capelli nerissimi e crespi, (...) la carnagione dorata, i lunghi occhi neri che brillavano (...) ella ricordava le donne arabe nate dal sole e dalla terra voluttuosa, dolci e aspre come i frutti selvatici,*“⁹⁴ ale byla také domýšlivá a ambiciózní. Čekala na dobře situovaného ženicha, nejlépe advokáta či doktora, a při myšlence, že na ni myslí prostý sluha, „*si sarebbe strappati i capelli per la vergogna*“⁹⁵.

Přesto však pocítila závist, když viděla svou chudou sestřenicí, jak se raduje z náznaků Pietrovy přízně. Když se ale nakonec mladý sluha vyznal z lásky k ní, Maria se ho snažila nerozhněvat a být zdvořilá,⁹⁶ ale zároveň si protiřečila, protože když ji Pietro políbil, „*pianse*

⁹³ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 317. [Česky: „... jedním řetězem, odsouzení ke stejnému trestu.“]

⁹⁴ Ibid., str. 20. [Česky: „Byla vysoká, snědá, hbitá, svými černými a vlnitými vlasy, (...) zlatavou pletí, velkýma zářivýma černýma očima (...) připomínala arabské ženy zrozené ze slunce a smyslné země, sladké a trpké, jako plané ovoce.“]

⁹⁵ Ibid., str. 69. [Česky: „... rvala by si vlasy ostudou.“]

⁹⁶ Ibid., str. 101. „*Se tu sei povero, che colpa ne hai? Siamo tutti eguali davanti a Dio.*“ [Česky: „Jakou máš vinu na tom, že jsi chudý. Před Bohem jsme si všichni rovni.“]

*di rabbia e d'umiliazione (...) Ella era stata baciata da un servo! Vergogna suprema!*⁹⁷. Ale i Maria byla dívka z masa a kostí a Pietrův polibek a mužský zájem v ní probouzely nepoznané chvění a mladý sluha jí často vstupoval do snů. Pietrova zamilovanost jí dělala dobře: „*Maria pareva affascinata. Sì, ecco, era questa la gioia che ella agognava; sentirsi adorata umilmente e supplicata d'un solo sguardo.*“⁹⁸

Maria si byla stále vědoma svého společenského postavení a na rozdíl od Pietra věděla, že ho svými polibky zrazuje. Přesto obviňovala hlavně jeho: „*Io non posso sposare un servo... Egli stesso lo sa, (...) Egli non è onesto, no; non si tenta così una ragazza di buona famiglia.*“⁹⁹

Sama ovšem vše brzy ukončila, když se jí začal dvořit bohatý, ale nehezký Francesco Rosana. Věděla, že ho nemiluje, a stále se chvěla nad myšlenkou Pietrovy vášně, ale bohatství Francesca ji přesvědčilo. Cítila, že nemůže jinak, že je to společenská vůle, osud, tlak rodiny. Neuvědomila si ale, že je to hlavně ona, kdo si dává limity. Nikdy nezhvěřila, že i její matka byla z dobré bohaté rodiny a vzala si chudého otce s neznámou minulostí. I sám zio Nicola přiznává, že ji do ničeho nenutí: „*...nessuno la costringe. Lei lo vuole, lei se lo piglia. Io non ho neppure tentato d'esprimere la mia opinione.*“¹⁰⁰

Maria byla mladá a nezkušená dívka a její city tomu odpovídaly. Zamilovala se do Pietra, který se jí bezpodmínečně oddával. I mladý Francesco Rosana jí svými komplimenty zamotal hlavu: „*Credo in te, Maria, e vado dove tu vai. Questa galanteria le piacque molto; sì, certo, Francesco era grazioso e gentile.*“¹⁰¹ Líbilo se jí být středem pozornosti mužů, a to, když jí nadbíhali a dvořili se jí. V jejím věku možná nic neobvyklého, přesto se jí vyhýbání se zodpovědnosti k Pietrově lásce nevyplatilo.

Je to tedy opravdu osud, který řídí její život, či její vlastní pýcha a hranice? Také Francesco di Pilla uvádí, že „*pro Mariu znamená osud, přizpůsobení se sociálním předsudkům vlastního pokolení; (...) zla se dopustí ona, je to její vlastní nedostatek odvahy.*“¹⁰²

⁹⁷ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 104., 105. [Česky: „... brečela zlostí a ponížením (...) Byla políbena sluhou! Ostuda největší!“]

⁹⁸ Ibid., str. 114. [Česky: „Maria vypadala okouzleně. Ano, toto byla ta radost, po které toužila: cítit se poníženě zbožňovaná a žádaná pouhým pohledem.“]

⁹⁹ Ibid., str. 119. [Česky: „Já si nemůžu vzít sluhu... On sám to ví. (...) Není vůbec čestný, ne, takhle se neusiluje o dívku z dobré rodiny.“]

¹⁰⁰ Ibid., str. 163. [Česky: „...nikdo ji nenutí. Ona ho chce, ona si ho vezme. Já jsem se ani nepokoušel vyjádřit svůj názor.“]

¹⁰¹ Ibid., str. 141. [Česky: „Věřím v tebe, Mario. A jdu tam, kam jdeš ty.“ Tato dvornost se jí moc líbila, ano, jistě, Francesco byl jemný a galantní.“]

¹⁰² Di Pilla, Francesco. *Grazia Deledda. Premio Nobel per la Letteratura 1926*. Milano: Fratelli Fabbri Editori, 1966, str. 119. „*Per Maria il destino è adeguarsi ai pregiudizi sociali della sua razza; (...) il male è commesso da lei, è la sua stessa mancanza di coraggio.*“

Pietrovo přehlíživé chování na svatbě a odchod za obchody ji přesvědčí, že je již vše zapomenuto, a její milostná epizoda se sluhou v ní zanechá pouze stopy po vášnivých polibcích. Život čerstvých novomanželů se ubírá v poklidu a ve šťastném opojení. Mariu, ač není zamilovaná, těší dobrá pozice a Francescův majetek. Vzpomínky na Pietra blednou a ona samolibě myslí pouze na své štěstí: „*Non mi manca niente. (...) Tutto va bene; l'annata si promette buona, abbiamo provviste e danari, (...) Tutti ci vogliono bene. Anche quel disgraziato non s'è fatto più vivo; mi ha dimenticata, non pensa più a me. Sia lodato Iddio.*“¹⁰³

Vše se změní, když je zavražděn Francesco. Jako první myšlenka jí vyvstane, že je vinen Pietro. Má v sobě přeci jen určitý pocit viny, jak se k němu zachovala a bez jediného vysvětlení ho zradila. Když se Pietro opět objeví a odpřísáhne jí svou nevinu, Maria mu uvěří. Slíbil jí přece, že by jí nikdy neublížil.¹⁰⁴

Vdova drží několikaletý smutek a začíná pociťovat tíhu samoty a prchajícího mládí a přítomnost Pietra ji těší. Když ji požádá o ruku, souhlasí a přes matčin odpor a drby sousedů zakouší vnitřní radost a štěstí, na rozdíl od první svatby.

Díky nynějšímu Pietrovu dobrému postavení se dokáže přes jeho prostou minulost přenést. Avšak onu hrdost v sobě má stále: „*Qualche volta il suo antico orgoglio risorgeva: l'idea di dover sposare un ex-servo, dopo essere stata la moglie di un ricco principale, la umiliava profondamente...*“ Ale později se opět oddá „*alla sua passione, al desiderio ardente di un amore sfrenato. I lunghi anni di vedovanza avevano come rinnovellato la sua verginità e smussato il suo carattere primitivo.*“¹⁰⁵

Deleddová, snad ve snaze vyhnout se přílišnému romantickému patosu, chce ukázat i obyčejné starosti novomanželů a to, že život není pouze idylkou. Pietrův vztah s tchyní není bezproblémový a Maria není pouze usměvavou a sošnou kráskou, kterou si během dlouhých let čekání vysnil a možná příliš zidealizoval.¹⁰⁶

Konec Mariiných líbánek opět skončí tragicky, když obdrží dopis, kde je Pietro obviněn z podvodů a vraždy Francesca. Dostane se do deliria. Pozdní příchod dopisu, který

¹⁰³ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 218. [Česky: „Nic mi nechybí. (...) Všechno se daří. Vypadá to na dobrý rok, máme zásoby i peníze. (...) Všichni nás mají rádi. Ani ten ubožák se již více neozval. Zapomněl na mě, už na mě nemyslí. Chvála Bohu.“]

¹⁰⁴ Ibid., str. 255. „*Qui, qui, dov'egli ha giurato di non farmi mai male?*“ [Česky: „Tady, tady, kde přísahal, že mi nikdy neublíží?“]

¹⁰⁵ Ibid., str. 285. [Česky: „Občas se objevila její stará hrdost. Myšlenka, že si bude brát bývalého sluhu poté, co byla manželkou bohatého občana, ji hluboce ponižovala ...“; „... své vášni, žhnoucí touze po nespoutané lásce. Dlouhé roky vdovství jako by obnovily její panenství a zmírnily její primitivní povahu.“]

¹⁰⁶ Ibid., str. 295. „*Qualche volta Pietro si mostrava inquieto, melanconico, specialmente se, rientrando, non trovava subito Maria pronta a sorridergli ed a guardarlo con passione.*“ [Česky: „Někdy byl Pietro neklidný, zádumčivý, zvláště když se vracel domů a nenašel Mariu hned připravenou se na něj smát a vášnivě na něj hledět.“]

měl zabránit jejich svatbě, je pro ni trestem od Boha za hříchy, kterých se dopustila: „*ho peccato contro mia madre, contro la memoria del morto, contro tutta la mia razza; ho raccolto nel mio letto un servo, un'immondezza vile. Sono stata castigata per questo?*“¹⁰⁷ Pochopí však, že jediná cesta a odčinění viny je mlčení a vykoupení tkví v jejím vědomí o hříchu, který ji odkázal k tíživému mlčení a životu s vrahem. Veřejné obvinění Pietra by nikam nevedlo, zničila by pověst své rodiny a „*nessun giudice poteva condannarli ad una pena maggiore.*“¹⁰⁸

Jak poznamenal Luigi Capuana ve své recenzi, Mariino chování a samotný dopis od Sabiny zavání jistou vyumělkovaností a příliš melodramatickým řešením,¹⁰⁹ které nemá východisko, a Deleddová tak svým hrdinům nenabízí jiné možnosti řešení. Závěr se tak může zdát příliš rychlý a příliš dramatický.

4. 3. 2 Vedlejší postavy

Zio Nicola a zia Luisa

Zio Nicola Noina pocházel z nejasných poměrů a do města přišel se svým otcem, potulným prodavačem oleje. Jeho manželka, zia Luisa, je již od pohledu přísná a vážná. Téměř nikdy nedává znát svoje emoce a k ostatním se chová domýšlivě a s přehlížením. To ona rodinu zajistila majetkem, díky svému původu z významné nuorské rodiny. Jejich jediná dcera Maria je vyhlášená svou krásou, po otci zdělila charakter prostých lidí, po matce zalíbení v penězích a v dobrém postavení.

Postava zia Nicolý se nejčastěji objevuje ve spojení s Pietrem, pro kterého má slabost, neboť i on byl dříve pohledný mladík z chudých poměrů. Dobré postavení si zajistil sňatkem s bohatou Luisou. Je veselé povahy, upovídáný a rád se napije. Představuje respekt a hlavu rodiny, což rád demonstruje holí, o kterou se opírá. Ve skutečnosti však v rodině vládne matka s dcerou.¹¹⁰

Pietra si oblíbil pro jeho pracovitost a upřímnost. Častokrát se ho zastal¹¹¹ a i poté, co byl Pietro uvězněn, na něj nezanevřel a nabídl mu dál své služby. Nejrozumněji se projevil,

¹⁰⁷ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 306. [Česky: „... zhřešila jsem proti své matce, proti památce zemřelého, proti celému svému pokolení. Vzala jsem do své postele sluhu, hanebný odpad. Za to jsem byla potrestána?“]

¹⁰⁸ Ibid., str. 317. [Česky: „... žádný soudce je nemohl odsoudit k horšímu trestu.“]

¹⁰⁹ Capuana, Luigi. *Gli „ismi“ contemporanei*. Catania: Giannotta, 1898, str. 54.

¹¹⁰ Deledda, Grazia. Op. cit., str. 95. „– *Donnicciuola! – gridò zio Nicola, sollevando il bastone. Maria glielo strappò di mano e si mise a ridere.*“ [Česky: „Ženská! křikl zio Nicola zvedaje hůl. Maria mu ji vytrhla z ruky a začala se smát.“]

¹¹¹ Ibid., str. 75. „*Zio Nicola s'arrabiò, batté il bastone contro il forno. – Venga davanti a me qualcuno che osi parlar male di Pietro Benu; (...) Venga; gli risponderò io con questo qui. E brandì il bastone, pronto a colpire i calunniatori del suo servo.*“ [Česky: „Zio Nicola se rozzlobil, udeřil holí o ohniště. „Jen ať přede mne přijde

když si měla Maria brát Pietra. Nedbal na to, co říkají ostatní a jaké bylo Pietrovo postavení, ale naopak byl rád, protože viděl, že se Pietro dokázal vypracovat a sociální rozdíl pro něj nebyl determinující překážkou: „*Maria non deve sposarsi con la gente, deve sposarsi con Pietro Benu, che è un giovine intraprendente e fortunato.*“¹¹²

Zia Luisa nezapře svůj vznešený původ a okolí to dává ráda najevo: „*Una donna che non ride mai, come il diavolo. Una vanitosa.*“¹¹³ S Pietrem zachází s despektem a pro Mariu chystá jen výhodné manželství. Proto je pro ni neskutečné ponížení, když se Maria rozhodne vzít si ho. Nejvíce ji trápí řeči okolí, to, jak ji vidí sousedé a co si o ní myslí: „*La gente... che dirà la gente?... – singhiozzava la vecchia. – Non per me... ma per la gente, per il decoro della famiglia!*“¹¹⁴

Mariina sestřenice Sabina patří k dalším vedlejším postavám, které však mají na příběh hlavních postav podstatný vliv. Objeví se na začátku jako Pietrova nápadnice. Sabina je prostá, veselá a upřímná dívka. A právě její obyčejná radost z lásky vzbudí v Marie žárlivost.¹¹⁵ Sabina také jako jediná tuší o vztahu mezi sluhou a Mariou, neboť je viděla líbat se. Přesto mlčí a Marie nic nevyčítá, i když ví, že si jí Pietro přestal všimnout právě kvůli své paní. Sabina se nakonec provdá za Giuseppa Peru, bratra pastevece, který měl pozemek vedle Rosany a znal pravdu o jeho vraždě. Sabina celou dobu mlčí, s Mariou se již také příliš často nevidá. Odjede dokonce se svým manželem za prací do Alžírsko. Zde se dozví o Mariině svatbě a rozhodne se jí poslat všeodhalující dopis, aby sňatku zabránila. Toto přiznání změní oběma novomanželům život a Mariu odsoudí k celoživotnímu trestu. Sabinin zásah je poněkud překvapující a nabízí se otázka, proč to vše udělala. Celou dobu se držela v ústraní, mlčela a nyní se z exotické dálky rozhodne k tomuto nebezpečnému odkrytí pravdy. Byla v ní snad stále žárlivost z mládí, či je to osud a Bůh, který skrze lidská rozhodnutí trestá?

Další postava, která se objeví, je Zuanne Antine, Pietrův spoluvězeň, se kterým začne později spolupracovat na obchodech s dobyt看kem. To Antine ho ve vězení naučí, že je potřeba umět dobře brát: „*Quindi tutta la roba che c'è nel mondo appartiene a tutti gli uomini: basta*

kdokoliv, kdo se opováží mluvit špatně o Pietru Benuovi, (...) Jen ať přijde. Odpovím mu já a tímhle.‘ Oháněl se holí, připraven udeřit pomlouvače svého sluhy.“]

¹¹² Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 282. [Česky: „Maria si nemá brát lidi, ale Pietra Benua, který je mladý, podnikavý a daří se mu.“]

¹¹³ Ibid., str. 11. [Česky: „Žena, která se nikdy nesměje, jako ďábel. Ješitná.“]

¹¹⁴ Ibid., str. 282. [Česky: „Lidi... co řeknou lidi?‘ Vzlykala stará. ‚Ne kvůli mně,... ale kvůli lidem, kvůli rodinné hrdosti.“]

¹¹⁵ Ibid., str. 79. „*E per la prima volta la sua cugina, povera e semplice, che si contentava di così poco, di nulla quasi, ma che poteva diventare felice così facilmente, le destò un senso d'invidia...*“ [Česky: „A poprvé v ní její sestřenice, chudá a jednoduchá, která se spokojila s tak málem, s téměř ničím, ale která se mohla stát šťastnou tak snadno, vyvolala pocit závisti...“]

sapersela prendere, la roba...“¹¹⁶ Pietra tak přesvědčí, že svůj osud může změnit. Antine byl mazaný a po propuštění se dokázal obohatit. Byl to on, kdo pomohl Pietrovi zabít Francesca a kdo mu dodal odvalu požádat Mariu o ruku. Antine je zde za negativní postavu, ale není odsuzován. Jeho činy nejsou popisovány přímo. Je to někdo, kdo si umí poradit a nelamentuje nad nepřízní osudu. Pietro má tendenci vše vzdát: „*Si, sono stato stupido sempre.*“ Antine nikoliv: „*Si può diventare astuti, però.*“¹¹⁷

A v neposlední řadě dívka, která se mihne pouze na začátku příběhu, Rosa *spinosa*.¹¹⁸ Její úloha se může zdát téměř bezvýznamná, ale je to ona, kdo řekne Pietrovi, že jeho mladá paní na něj a Sabinu žárlí: „*Maria è gelosa di Sabina. (...) Per te, stupido!*“¹¹⁹ a tím v Pietrovi odhalí jeho tajemství, které si ani on sám netroufl připustit.

4. 4 Prostředí

Velmi silným prvkem tvorby Deleddové je originální prostředí sardinské krajiny. Jak píše Luigi Capuana, velkolepé scenérie nechávají ve čtenáři živé vzpomínky i po zavření knihy. Dojmy jsou tak silné, že se zdají naprosto bezprostřední a ne zprostředkované z druhé ruky, literárním dílem.¹²⁰

La via del male není příběhem pouze o vášních, touhách a provinění hlavních postav. Deleddová se také snaží předat zvyky svého kraje, ve kterých vyrostla. Od působivých popisů osamělé krajiny, údolí a pastvin, přes náboženskou pouť a svatební zvyky až po pohřební oplakávání mrtvého. Deleddová chce ukázat barevnost místních tradic a zvyklostí. Jako například víra v zázračnou moc oleje: „...alcune donne d’Orotelli si porgevano di mano in mano una fiala, nella quale introducevano il dito mignolo che poi si passavano religiosamente sulle palpebre. (...) – È il miracoloso olio della lampada di Nostra Signora, che preserva dal mal d’occhi.“¹²¹

Příroda Deleddové rezonuje s náladami a vnitřními pocity postav, které se nejčastěji nacházejí na osamělé pastvině, tzv. *tanca*, hledí v daleké horizonty, přes nekonečná údolí a majestátní hory. Takovéto scenérie Deleddová znala velmi dobře, neboť právě rodné Nuoro je

¹¹⁶ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 179. [Česky: „Takže všechny věci, které jsou na světě, patří všem lidem, stačí si je jen umět vzít...“]

¹¹⁷ Ibid., str. 184. [Česky: „Ano, byl jsem vždycky hloupý.“ „Můžeš se ale stát mazaným.“]

¹¹⁸ Již její přezdívka *spinosa*, česky pichlavá, odkazuje k popíchnutí, popostrčení Pietra v jeho citech.

¹¹⁹ Deledda, Grazia. Op. cit., str. 41. [Česky: „Maria žárlí na Sabinu. (...) Kvůli tobě, hlupáku.“]

¹²⁰ Capuana, Luigi. *Gli „ismi“ contemporanei*. Catania: Giannotta, 1898, str. 53.

¹²¹ Deledda, Grazia. Op. cit., str. 139. [Česky: „... několik žen z Orotelli si podávalo z ruky do ruky lahvičku, do které nořily malíčky, kterými si poté zbožně přejely přes víčka. (...) To je zázračný olej světla Panny Marie, který chrání před bolestí očí.“]

obklopeno horami a blízko jejího domu se svažuje široké údolí. Vše bývá umocněno tichem a vůněmi, které jsou obzvláště v letních měsících velmi intenzivní a jsou ozvučeny pouze cinkáním zvonců pasoucího se dobytka.

Postavy jsou s přírodou spjaty automaticky. Ovlivňuje je její divokost, přizpůsobují se změnám ročních období a jejich nálady a pocity mnohokrát podléhají barvám, šeru a přírodním zákonům:

„La solitudine del paesaggio immenso e triste, coi confini perduti in una lontananza indecisa, contribuiva a render più intenso il raccoglimento del giovane lavoratore.“¹²²

„Una colonna di nebbia bianca saliva dietro la montagna, sopra i boschi di Monte Bidde, e un vago umidore errava nell'aria profumata dell'aspro odore dei pampini. L'estremo autunno s'avanzava, annebbiando l'orizzonte e tingendo di violetto il tramonto melanconico.“¹²³

Barvy okolí

Okolí hraje nejrůznějšími barvami, od růžovějících se stmívání přes azurově modré nebe, smaragdově zelenou krajinu, která skoro magicky ožívá. Divoká vegetace, opuncie, jalovce, duby, *lentischia* a středomořské křoviny dotvářejí nedotčený obraz ostrova:

„...Al di sopra della vigna sorgevano le rocce chiare dell'Orthobene, battute dal sole, e al di sopra delle rocce sul cielo azzurro abbagliante, gli elci immobili pareva guardassero pensosi l'orizzonte opposto. (...) tra il verde cinereo dei fichi d'India e degli olivi brillava il verde smeraldino della vite...“¹²⁴

„...sotto il cielo autunnale sempre ineffabilmente triste e velato dalle nebbie grigio-rosate, dalle tarde aurore, dai vapori violacei della sera, (...) quando le macchie verdi e rossastre pareva si gonfiassero d'umido, e le rocce bagnate diventavano più grige e tristi.“¹²⁵

A nejsou to jen popisy okolní krajiny, ale také deskripce Nuora, jehož rozpálené a zanedbané uličky jsou plné zeleně:

¹²² Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 64. [Česky: „Osamělost rozlehlé a smutné krajiny se ztracenými hranicemi v nestálé dálce přispívala k intenzivnějšímu přemýšlení mladého pracanta.“]

¹²³ Ibid., str. 37. [Česky: „Sloup bílé mlhy stoupal za horou, nad lesy *Monte Bidde* a mlhavé vlhko bloudilo v provoněném vzduchu trpké vůně listů révy. Vrchol podzimu se blížil, zamlžuje horizont a zabarvuje do fialova melancholický západ slunce.“]

¹²⁴ Ibid., str. 22. [Česky: „Nad vinicí se tyčily světlé skály *Orthobene* tepané sluncem a nad skalami na oslnivě azurové obloze vypadaly nehybné duby, jako by se zamyšleně dívaly na protější horizont. (...) mezi popelavě zelenými opuncemi a olivami zářila smaragdově zelená réva...“]

¹²⁵ Ibid., str. 64. [Česky: „... pod podzimmím nebem stále nevýslovně smutným a zahaleným šedorůžovými mlhami, pozdními úsvity, nafialovělými párami večera, (...) když se zelené a načervenalé křoví zdálo nadmuté vlhkem a mokré skály se stávaly šedivější a smutnější.“]

„...il sole ancora ardentissimo saettava le straducce deserte (...) la solitudine della strada desolata (...) i piccoli orti invasi da una vegetazione selvaggia, i cortiletti ombreggianti da qualche caprifico, da qualche mandorlo e da meschini pergolati...“¹²⁶

Sama Deleddová vyrůstala v patrovém, dobře stavěném domě, který vyčníval nad jiná chudá stavení. A tak i popsala domov bohatých Noinů:

„Invero, la casetta, bianca e quieta dietro l'alto muro del cortile, pareva guardasse con disprezzo le catapecchie ammucciate que e là intorno allo spiazzo e lungo la straducola polverosa. (...) a sinistra biancheggiava la casa, con la scala esterna, di granito, rallegrata da ciuffi freschi di campanule attorcigliate alla ringhiera di ferro.“¹²⁷

Kuchyně

Charakteristický prvek, vyličený téměř v každém díle Deleddové, je sardinská kuchyně, která byla centrem všeho dění v domě. Její neodmyslitelnou součástí jsou kávovary a neustálé vaření kávy, kterou měly sardinské ženy v oblibě.

„La cucina rassomigliava a tutte le cucine sarde: larga, col pavimento di mattoni, il soffitto di canne annerite dal fumo; grandi casseruole di rame lucenti, arnesi per fare il pane, spiedi enormi e taglieri di legno pendevano dalle pareti brune. Su uno dei fornelli praticati sul grande forno semicircolare bolliva una piccola caffettiera di rame.“¹²⁸

Místní zvyky

Život obyvatel Nuora byl spjat s různými tradicemi a zvyky, nejčastěji spojenými s náboženstvím či ročními obdobími. I Pietrův život se nejvíce měří podle vinobraní, setby či sklizně.

Přiblížit místní folklór a mentalitu se nám autorka snaží i pomocí zdánlivě bezvýznamných věcí, jako například oslovováním *zio/zia* mezi obyvateli: „Egli dava il titolo di zio e zia, che i nuoresi danno solo alle persone anziane del popolo.“¹²⁹

¹²⁶ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 7. [Česky: „... ještě žhnoucí slunce páliho prázdné uličky (...) samota zpustlé ulice (...) zahrádky zaplavené divokou zelení, dvorky zastíněné fikovníky, mandlovníky a ubohými pergolami...“]

¹²⁷ Ibid., str. 14. [Česky: „Opravdu, bílý a klidný dům za vysokou zdí dvorku vypadal, jako by se s opovržením díval na chatrče stíněné kolem palouku a podél zaprášené uličky. (...) nalevo se bělil dům s vnějším žulovým schodištěm, oživeným čerstvými trsy zvonků obtočenými kolem železného zábradlí.“]

¹²⁸ Ibid., str. 15. [Česky: „Kuchyně se podobala všem sardinským kuchyním: široká s kamennou podlahou, strop ze začernalých třtin od kouře. Velké lesklé měděné kastrolky, náčiní pro výrobu chleba, obrovské rožně a dřevěná prkénka visely z hnědých zdí. Na jedné plotně na velké půlkruhové peci kypěl malý měděný kávovar.“]

¹²⁹ Ibid., str. 9. [Česky: „Tituloval strýcem a tetou, kterými nuorští oslovují pouze staré obyvatele z lidu.“]

Oblíbeným místem setkání a centrem klepů je hospůdka, tzv. *bettola*, kde se zároveň s Pietrem dozvídáme hned na začátku charakteru a postavení rodiny Noinů: „*Qui è un luogo di chiacchiere; tutti convergono qui, come le api all'alveare...*“¹³⁰

4. 5 Náboženství

Víra a náboženství hlavních hrdinů jsou přítomny v jejich životě neustále, je to součást tradice, kořenů. Bůh je fatálnost a je obsažen v nekonečnosti přírody. Všichni jsou zde věřící, především ženy oddaně vyznávají různé svaté. Důležitou roli však má i pověřčivost a rituály, které se mísí s prostou vírou. Víra hlavních postav je víra člověka, který mluví svým vlastním způsobem, ke svému vlastnímu Bohu. Muži, včetně Pietra, ji mají v sobě zakořeněnou, je součástí jejich kultury, ale nejsou zbožnými vyznavači. K Bohu se vážně obrací až ve vypjatých situacích.¹³¹

Vyskytuje se zde však i pochybnost o existenci Boha, a to při nepřízni osudu, kdy je Pietro neprávem obviněn z krádeže a cítí se ještě více opuštěn: „*Non v'è Dio! Non v'è Dio! pensava il carcerato. Se ci fosse non farebbe soffrire così un innocente!*“¹³²

Stejně tak i sama Deleddová se často vyznávala z víry v Boha. Byla to však hodně vnitřně založená víra, vyjádřená silným vztahem k přírodě.¹³³

Křesťanské prvky, které můžeme nalézt v tomto díle, nejsou příliš rozvedeny, ale například Pietrův věk třiceti tří let, kdy jakoby dovrší svůj život, může symbolicky odkazovat na Krista. Také Sabinin dopis, který náhle zaslala své sestřenici Marie, lze brát jako připomínku Jidášovy zrady.

Pouť

Noční náboženská pouť na horu Gonare, kterou Deleddová velmi realisticky vykreslila a kam zároveň zasadila Mariinu zradu, představuje pro obyvatele z přilehlých vesnic důležitý křesťanský rituál, ve kterém se mísí pohanské, lidové a světské tradice. Spisovatelka zde

¹³⁰ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 13. [Česky: „Tohle je místo drbů, všichni se zde scházejí, jako včely do úlu...“]

¹³¹ Ibid., str. 61. „*Pietro ricordò che sua madre, come tutte le donnine nuoresi, nutriva una profonda devozione per il piccolo San Francesco, Santu Franzischeddu, e, sebbene con poca fede, si fece il segno della santa croce. Egli credeva in Dio e nei Santi, andava a messa, e si confessava e comunicava per la santa Pasqua, ma non era divoto, non pregava mai.*“ [Česky: „Pietro si vzpomněl, že jeho matka, jako všechny nuorské ženy, cítila hlubokou oddanost malému svatému Františku, *Santu Franzischeddu*, a i přes slabou víru se pokřičoval. Věřil v Boha a ve svaté, chodil na mše a zpovídal se a chodil k přijímání na velikonoční svátky, ale nebyl zbožný, nikdy se nemodlil...“]

¹³² Ibid., str. 185. [Česky: „Bůh není! Bůh není!“ Přemýšlel vězeň. „Kdyby byl, nenechal by tak trpět nevinného.““]

¹³³ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 143.

představuje i okolní nuorské vesnice jako Orani, Orotelli, Mamojadu či Dorgali s konkrétními prvky, které je charakterizují: „...*belle fanciulle di Orani, (...) donne di Mamojada dal corsetto rosso, (...) azzimati Dorgalesi dai lunghi riccioli...*“¹³⁴

Svatební zvyky

Rovněž svatba Marii a Francesca umožňuje pohled na typické sardinské tradice. Nabílení domů a pokojů, příprava typického cukroví z medu a mandlí *gattós*,¹³⁵ dary novomanželům, sváteční oděvy a snaha „*mostrarsi splendorosi*“¹³⁶ před sousedy. To vše nás živě přenáší na Sardinii k místním zvyklostem.

Pohřební rituály

Popis pohřebního rituálu po smrti Francesca má opět velmi silné prvky dokumentárnosti. V domě Noinů se sejdou truchlící ženy, aby uctily památku zesnulého obřadem „*ria, l'antica scena funebre, resa più caratteristica dal chiaroscuro dell'ambiente*“¹³⁷. Zpívají písně, tzv. *attitidos*¹³⁸, kterými připomínají ctnosti a zásluhy mrtvého a spílají jeho vrahovi. Černý vdovský oděv, který Maria musí stále nosit, je třeba nabarvit při novoluní prachem a kůrou z olše. Musí být také dlouhou dobu téměř naprosto uzavřena v domě a řadu dalších let se držet v ústraní a vyhýbat se veřejnému životu.

4. 6 Jazyková a stylistická struktura

Styl Deleddové

„*Scriverò sempre male*“,¹³⁹ toto o sobě Deleddová sama prohlásila v korespondenci s přítelem Scanem. Byla si dobře vědoma toho, že její italština není dokonalá. Rodným jazykem jí byla sardština, italštinu studovala jako cizí jazyk a vyrůstala v prostředí, kde se používala jen zřídka. Mnoho lidí z jejího okolí byli analfabeti, sama Deleddová, jakožto dívka, mohla navštěvovat školu pouze do čtvrtého ročníku. Další vzdělání si doplňovala především z různých časopisů, novin a knih, které získala potají či od příbuzných. Neměla ani onu výhodu jiných sardinských umělců, kteří užívali italštinu ke studiu, a byli s ní tak v denním kontaktu, jako například Sebastiano Satta. Deleddová začala italštinu používat

¹³⁴ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 133. [Česky: „...krásná děvčata z Orani, (...) ženy z Mamojady v červeném korzetu, (...) nastrojené Dorgalesánky s dlouhými kudrnami...“]

¹³⁵ *Ibid.*, str. 187.

¹³⁶ *Ibid.*, str. 190. [Česky: „Skvěle se ukázat.“]

¹³⁷ *Ibid.*, str. 245. [Česky: „...ria, starodávná pohřební scéna, odehrávající se typicky v šerém prostředí.“]

¹³⁸ *Ibid.*, str. 249.

¹³⁹ V dopise pro Antonia Scanu, z 10. 10. 1892, v: Grazia Deledda. *Versi e prose giovanili*, a cura di Antonio Scano. Milano: Virgilio, 1972, str. 251. [Česky: „Budu vždycky psát špatně.“]

k pravidelné komunikaci až po svatbě s manželem z „kontinentu“. Můžeme tedy říci, že se naučila psát skrze svou vlastní produkci, a když projdeme celou její tvorbu od raných začátků v časopisech pro mladé slečny až po poslední díla, rozdíl je značný.¹⁴⁰

Zpočátku byla často kritizována za tendenci překládat mluvenou sardštinu – konkrétně nuorský dialekt – do psané italštiny. Sama Deleddová si také posteskla, že by jistě psala lépe, kdyby její rané práce někdo korigoval a pomáhal jí s gramatikou. A přestože své psaní vylepšila, tento úsudek nadále přetrvával. Teprve až za několik let byl její styl některými kritiky oceněn (Ruggero Bonghi, Luigi Capuana, Giovanni Verga, Renato Serra, Enrico Thovez, G. A. Borgese, Pietro Pancrazi).¹⁴¹ Bylo by také nespravedlivé hodnotit komplexně její psaní jako špatné. Začátečnické nedokonalosti, které patřily k okolnostem jejího vzdělání a původu, později vypilovala a mnohé konstrukce (například užití zájmena, předmětu či přísudku před slovesem) naopak do textů vkládala vědomě, aby zachovala sardský nádech textu.

Také Luigi Capuana, přes veškerou chválu k tomuto dílu, měl k jejímu stylu výhrady: „*La parte esteriore dell'opera d'arte – la lingua e lo stile, – ha bisogno di molta cultura e di studio; è un po' disuguale, e in alcuni punti trascurata, o esitante...*“¹⁴²

Deleddová se přesto během svého psaní stylovými elaboracemi příliš netrápila: „*Io amo lo stile semplice e forte.*“¹⁴³ To, co chtěla vyjádřit, byla živá bezprostřednost. Pozornost soustředila na obsah, na jasné vyobrazení postav a jejich morálních bojů, na drsné a majestátní hory a údolí Sardinie, na měnící se roční období a přírodní fenomény.¹⁴⁴

Struktura románu

Román je psán er-formou, popis okolí, postav a dějů je prokládán dialogy a myšlenkami postav, které děj dále posunují. Text je rozdělen do dvaceti tří očíslovaných kapitol. Všechny postavy hovoří italsky, s občasnými vsuvkami ze sardštiny, pro podpoření autenticity a originality textu.

Autorka do textu výrazně nezasahuje, přesto je její hlas na některých místech patrný. Například vztah ke zbytku Itálie jako zemi „zaslíbené“ s lepšími možnostmi ať už pro Mariina

¹⁴⁰ De Giovanni, Neria. *Come leggere Canne al vento di Grazia Deledda*. Milano: Mursia, 1993, str. 27.

¹⁴¹ *Letteratura italiana. Gli autori. Dizionario bio-bibliografico e Indici*. Torino: Einaudi, 1990 (heslo: Deledda).

¹⁴² Capuana, Luigi. *Gli „ismi“ contemporanei*. Catania: Giannotta, 1898, str. 54. [Česky: „Formální stránka uměleckého díla – jazyk a styl – potřebuje mnoho práce a studia. Je trochu nejednotná a v určitých bodech nedbalá či váhavá...“]

¹⁴³ V dopise pro Epaminondu Provaglia, z 22. 12. 1895, v: Grazia Deledda. *Opere scelte, con introduzione di Eurialo De Michelis*, vol. I., Milano: Mondadori, 1964, str. 1113. [Česky: „Miluji jednoduchý a silný styl.“]

¹⁴⁴ Wood, Sharon. *The challenge of the modern. Essays on Grazia Deledda*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2007, str. 156.

výhodného ženicha („*Vuole un partitone, quella... – Ebbè, glielo porteremo dal continente...*“¹⁴⁵) či pro výnosné loupeže („*Eh, i grandi furti non si possono fare che in Continate.*“¹⁴⁶).

Také její vztah ke společensky znevýhodněnému Pietru Benuovi je soucitný, a přestože se z Pietra stane úkladný vrah, jeho obraz zůstane neporušen, a to díky tomu, že jeho čin je zahalen tajemstvím a nikdy nebude explicitně popsán (kromě Sabinina dopisu). Naopak vidíme, jak se z osudem zkoušeného, osamělého a nechtěného sluhy stane vážený občan a milující manžel. Jeho štěstí mu přejeme, ať se k němu dostal jakoukoliv cestou.

Ke svému románu Deleddová napsala v dopise Provaglioovi následující: „*Lo stile è, al mio solito, scorretto, scorrettissimo, – e ci vorrà del tempo perché io mi perfezioni – ma la tesi, le figure e lo scopo, soprattutto, lo credo buono. Ci ho messo tutto ciò che posso avere di forte in me, delle mie cognizioni umane vedute sul vero, del mio studio sulle passioni e sui caratteri sardi e del mio amore per quest'angolo di terra ignoto.*“¹⁴⁷

4. 6. 1 Sardské lexikum

Užití dialektálních slov je občas nevyhnutelné, neboť v italštině neexistuje jejich ekvivalent. Jde například o slovo *tanca*, které znamená typické sardinské ohraničené pastviny pro stádo a které Deleddová v hojně míře užívá.

Také hospodský, který se přiznal z Toskánska, mluví sardsky, „*con un bizzarro linguaggio, nel quale sul puro senese il dialetto sardo s'era impresso come la patina sull'oro*“¹⁴⁸.

Deleddová nenásilně čtenáři připomíná, že postavy ve skutečnosti mluví dialektem, i v následující poznámce: „*Lo sposo si rivolse a guardarlo e gridò, in lingua italiana...*“¹⁴⁹ Nebo dále: „*D'un tratto si sollevò e disse in italiano...*“¹⁵⁰ Italštinu užívá bohatý Francesco, aby se ukázal, že je vzdělaný a znalý, a oddělil se od prostých lidí.

¹⁴⁵ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 14. [Česky: „Chtěla pořádnou partii... No tak jí ho doneseme z kontinentu...“]

¹⁴⁶ Ibid., str. 270. [Česky: „Hm, velké krádeže se nemůžou dělat jinde než na Kontinentu.“]

¹⁴⁷ V dopise pro Epaminonda Provaglia, z 26. 4. 1894, v: Grazia Deledda. *Opere scelte*, con introduzione di Eurialo De Michelis, vol. I., Milano: Mondadori, 1964, str. 1069. [Česky: „Styl je můj obvyklý, chybný, velmi chybný. A bude to chtít čas, než se zdokonalím, ale práce, postavy a především smysl, věřím, že jsou dobré. Vložila jsem do toho všechny své síly, své opravdové lidské poznání, své studium sardinských vášní a charakterů a svoji lásku k tomuto neznámému koutu světa.“]

¹⁴⁸ Deledda, Grazia. Op. cit., str. 8. [Česky: „... s bizarní mluvou, ve které se na čisté sienštině vyjímá sardský dialekt jako patina na zlatě.“]

¹⁴⁹ Ibid., str. 205. [Česky: „Ženich se na něj obrátí a křikne v italském jazyce...“]

¹⁵⁰ Ibid., str. 206. [Česky: „Najednou se zvedne a řekne italsky...“]

Sardská slova, fráze či pořekadla jsou uváděna kurzívou a opatřena vysvětlivkou pod čarou či v textu, jako například příslušenství rodiny Noinů k tzv. *principali*¹⁵¹, váženým rodinám města. Pietro při vstupu na dvůr Noinů pozdraví: „*E ite fachies?*“ (Co děláte?) Když na Pietra přestane myslet i Sabina, dá mu košem, neboli „*ti ha dato corcofica*“.¹⁵²

Život obyvatel je spjat s přírodou, a tak i mnohé názvy jsou pouze v sardštině. Pole určené k orbě má specifické jméno „*aronzu*“¹⁵³. Pastýři krmili svá zvířata tzv. *sida*¹⁵⁴, větvemi a listím dubu.

Ženy ze sousední vesnice vybízely k nákupům: „*Papascja pjaes e fju? Binu `ottu pjaes?*“¹⁵⁵ (Koupíte rozinky a fiky? Koupíte mošt?)

„*Pala di velluto*“ je živůtek, o kterém rozpráví Maria se Sabinou, když jdou s amforami k „*funtaneda*“¹⁵⁶ pro vodu.

V průvodu na sváteční pouť na horu Gonare sedí ženy na mladých klisnách „*achettas*“, zatímco Francesco jel na staré kobyle „*calabrina*“.¹⁵⁷

Náboženské svátky doprovázely různé modlitby a písně. Tato odkazuje k legendě o sv. Barboře a založení svatostánku Madony z Gonary, který lze vidět z širokého okolí, kromě kostela sv. Barbory v Olzai:

„ <i>Barbaredda de Orzai,</i>	[Barborko z Olzai,
<i>Ube nos an a ponner</i>	Kam nás dají
<i>No nor bidimus mai.</i> “ ¹⁵⁸	Už se nikdy nevidíme.]

Věřící zpívají „*gosos*“, posvátné laudy na počest Madony:

„ <i>Sas roccas distillan perlas,</i>	[Skály roní perly,
<i>Sas mattas grassias e donos;</i>	Keře půvaby a dary;
<i>Cun milli boghes e tonos</i>	S tisíci hlasy a akcenty
<i>T'acclaman sas aes bellas;</i>	Velebí tě líbezní ptáci;
<i>Sas relughentes istellas</i>	Zářivé hvězdy

¹⁵¹ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 128. „*Era infatti un principale, cioè uno di quei ricchi paesani che formano tutta una razza caratteristica, vantano una certa nobiltà di sangue, ed anche un po' di coltura.*“ [Česky: „Byl to jeden z důležitých lidí, tj. jeden z těch bohatých venkovanů, kteří tvoří celou jednu typickou rasu, chlubí se určitou urozenou krví a také trochu kulturou.“]

¹⁵² Ibid., str. 59.

¹⁵³ Ibid., str. 61.

¹⁵⁴ Ibid., str. 218.

¹⁵⁵ Ibid., str. 71.

¹⁵⁶ Ibid., str. 76.

¹⁵⁷ Ibid., str. 127.

¹⁵⁸ Ibid., str. 132.

Někdy však nechá na čtenáře bez vysvětlení sardské fráze autenticky působit a mnohé ani překlad nepotřebují:

„*Furadu m'as su coro, pili brunda...*“ ¹⁶⁰

„*Rosa ses pelegrina in sa Sardigna...*“ ¹⁶¹

„*Salude sos festaresos.*“ ¹⁶²

„*Istranzu*“, neboli mladík ze sousední vesnice, přednášel na první svatbě sloku básně o významné sardinské panovnici 14. století „*Su triunfu d'Eleonora d'Arborea*“:

„*Cando s'amore cun sas frizzas d'oro,*

Sa prima olta m'hat fertu su sinu...“ ¹⁶³

Francesco, aby mohl navštěvovat svou snoubenku Mariu, musí obdržet povolení, tzv. „*l'entrata*“ ¹⁶⁴. Mezi Mariinou svatební výbavou měl být i „*junchillu*“ ¹⁶⁵, neboli zlatý řetízek s hodinkami. Svá originální jména mají i tradiční cukroví *cappa* ¹⁶⁶ pokryté cukrovou polevou či již zmíněné svatební *gattòs*.

Další sardská slova vyskytující se v textu:

giogo [spřežení volů] ¹⁶⁷

aschisorju [poklad] ¹⁶⁸

maseda [ochočený] ¹⁶⁹

mastrucca [zplstnatělý plášť] ¹⁷⁰

turulia [luňák] ¹⁷¹

perca [rokle] ¹⁷²

¹⁵⁹ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 138.

¹⁶⁰ Ibid., str. 22. „*Rubato m'hai il cuore, capelli biondi...*“ [Česky: „Plavé vlasy, ukradly jste mi srdce...“]

¹⁶¹ Ibid., str. 38. „*Rosa sei pellegrina in Sardegna...*“

¹⁶² Ibid., str. 146.

¹⁶³ Ibid., str. 207.

¹⁶⁴ Ibid., str. 155.

¹⁶⁵ Ibid., str. 193.

¹⁶⁶ Ibid., str. 148.

¹⁶⁷ Ibid., str. 94.

¹⁶⁸ Ibid., str. 209.

¹⁶⁹ Ibid., str. 220.

¹⁷⁰ Ibid., str. 223.

¹⁷¹ Ibid., str. 223.

¹⁷² Ibid., str. 230.

Zesús [Ježíš] ¹⁷³

pinnóne [strom se zavěšenými cenami u vrcholu, pro které soutěžící lezou] ¹⁷⁴

Mossiú Giuanne [hlad] ¹⁷⁵

linnía [původ, rod] ¹⁷⁶

beato [nebožtík] ¹⁷⁷

¹⁷³ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 247.

¹⁷⁴ *Ibid.*, str. 277.

¹⁷⁵ *Ibid.*, str. 279.

¹⁷⁶ *Ibid.*, str. 281.

¹⁷⁷ *Ibid.*, str. 259.

4. 7 Shrnutí

Tento román, který Deleddová začala komponovat ve velmi mladém věku (bylo jí okolo dvaceti dvou let), můžeme považovat za dílo, které ji zasvětilo mezi velké spisovatele. V románu nalezneme celý její vlastní svět, který je pro spisovatelku charakteristický: mlčenliví muži a ženy, kteří propadnou primitivní vášni, nenávisti a lásce a kteří jsou osudem odkázáni k pozemskému odčinění svých hříchů. Dále nekonečná údolí a horizonty s majestátními horami, pastviny a pasoucí se stáda na příznačných sardinských salaších *tancas*.

Příběh sluhy, který se zamiluje do dcery svých pánů a který je ochoten udělat cokoli, aby se k ní přiblížil, je velmi poutavý. Postavy jsou autentické a sugestivně popsány a jejich jednání a osudy jsou napínavé a vtáhnou čtenáře do děje. Při deskripci divoké a osamělé přírody máme pocit, jako bychom se nacházeli přímo na pastvině rodiny Noinů či u žhnoucího ohniště uprostřed typické sardinské kuchyně.

Román je následován dalšími zdařilými díly, ba přímo „*capolavori*“. Zůstane mu však prvenství jakéhosi mezníku či rozjezdu literární kariéry Deleddové.

Sama spisovatelka o díle ještě v roce 1893 v dopise De Gubernatisovi napsala: „*Oltre il voler far conoscere gli usi, i costumi, la vita e il carattere del popolo nuorese, io mi son prefissa, sì, uno scopo morale, (...) La morale sarebbe doppia, un po' spirituale, un po' sociale. (...) Nel mio romanzo c'è il riflesso di tutto ciò, ed è la verità, come io l'ho veduta.*“¹⁷⁸

Příběh je jistě dobrým základem pro další tvorbu, nechybí v něm napětí, popis prostředí a duševní rozpoložení protagonisty. Dílo má děj, směr a působivý posun příběhu. Prostor je dán i vedlejším postavám, které tak dotvářejí prostředí hlavního hrdiny. Některé části jsou však unáhlené či překotně dramatické (Sabinin dopis), a příběh tak na konci nabere mnoho překvapivých až nedůvěryhodných zvrátů. Přesto však zanechává silný zážitek a čtenáře vtáhne do děje.

¹⁷⁸ Atti del Convegno nazionale di studi. *Grazia Deledda e la solitudine del segreto*. Příspěvek od Masini, Roberta. *Una Deledda segreta*. Nuoro: Edizioni ISRE, 2010, str. 216. [Česky: „Kromě seznámení se zvyky, obyčejí, životem a charakterem nuorských obyvatel jsem si vytyčila ukázat, ano, také morální cíl. (...) Morálka by byla dvojitá, trochu duchovní, trochu sociální. (...) V mém románu se toto vše odráží a je to skutečnost, jak jsem ji viděla já.“]

5. ELIAS PORTOLU

5. 1 Úvod

Román *Elias Portolu* se řadí k autorčině římskému období, neboť vycházel mezi srpnem a říjnem roku 1900 na pokračování v časopise „Nuova Antologia“ a následně byl vydán roku 1903 u nakladatelství Roux e Viarengo v Turíně a roku 1917 u Trevese. Deleddová na něm však začala pracovat ještě za svého pobytu na Sardinii v roce 1899. Tímto dílem se prosadila také ve Francii, a to díky překladu Georgese Hérella (1903).

Na začátek bych ráda zmínila hodnotu, kterou v sobě nese datum vydání díla, rok 1903. Dá se říci, že autorka v této době již plně načerpala svou sardinskou zkušenost, se všemi tradicemi a každodenním životem. Dílo je jakýmsi završením života na ostrově a začátkem nové, římské éry. Kromě toho je zde důležitý předěl století, do kterého Deleddová vnesla originální prvky, co se týče jejího stylu a poetiky, a to základy prototypu tzv. moderního sardinského románu.¹⁷⁹

Kritika v těchto „novinkách“ našla soulad, či dokonce přímý vztah s tématy velkých ruských klasiků 19. století, zejména s Dostojevského *Zločinem a trestem*, kde hlavní roli hraje vnitřní, morální a psychické drama protagonisty nad spáchaným zločinem. A možná ne přímo zločin, ale provinění či prohřešek a také hlavně následný trest byly nosným tématem Deleddové, za jejichž typický vzor se právě román *Elias Portolu* považuje.

Deleddová publikovala své dílo o rok dříve, než vyšel slavný Pirandellův román *Il fu Mattia Pascal* (1904), jenž byl rovněž vydán v nakladatelství „Nuova Antologia“. Začátek 20. století je charakterizován ekonomickou, morální a epistemologickou revolucí a Pirandello se zabývá neslučitelností mezi proměnným životem a stálou formou. Jeho protagonista není nucen skloubit lež s vlastním svědomím, neboť to je individuální. Naopak Deleddová obhajovala jednotu mezi životem a formou, aby si tak její postava mohla uvědomit, že poslechla svědomí a morálku, které jsou pro všechny společné.¹⁸⁰

Příběh mladého Eliase Portolua patří nepochybně k nejznámějším spisovatelčiným dílům a je považován za prototyp její tvorby. Attilio Momigliano o díle dokonce prohlásil, že je to možná kniha s nejvyšší a zároveň nejpevnější morálkou, která kdy byla v Itálii po Manzoniho *Snoubencích* vůbec napsaná.¹⁸¹

¹⁷⁹ Deledda, Grazia. *Elias Portolu*, prefazione di Leandro Muoni. Nuoro: Ilisso, 2005, str. 7.

¹⁸⁰ Crotti, Ilaria. *Insularità: immagini e rappresentazioni nella narrativa sarda del Novecento*. Roma: Bulzoni Editore, 2011, str. 19.

¹⁸¹ Momigliano, Attilio. *Storia della letteratura italiana dalle origini ai nostri giorni*. Milano-Messina: Principato, 1936.

5. 2 Obsah

Protagonista románu Elias Portolu se vrací na Sardinii a do rodného Nuora z tříletého vězení na pevnině na nejmenovaném místě, kde si odpykával trest za blíže nespecifikovaný prohřešek. Přichází v poslední dubnové dny ve věku dvaceti tří let a rodina Portoluových připravuje na jeho počest a k chystaným zásnubám jeho bratra Pietra oslavu, na které se sejdou příbuzní a přátelé a Eliase vítají téměř jako hrdinu.

Rodina Portoluových má dobré postavení, vlastní pastviny, pole a dobytek. Nejstarší syn Pietro je dobrým rolníkem a zemědělcem, prostřední a jednodušší Mattia je pastýřem a tráví mnoho času mimo město na rodinné salaši. Nejmladší Elias je po svém návratu rozhodnutý vrátit se k životu pastýře. Nedokáže se však vyrovnat s tím, že již nezapadá do svého prostředí, a cítí se fyzicky i psychicky slabý.

Při pouti na nověnu svatého Františka do hor se Elias zamiluje do Pietrovy snoubenky Marii Maddaleny Scadové. Je si vědom své zakázané vášně a touhy, ale nedokáže se od jejích očí, které mu naznačí i její vřelé city, odpoutat. Také Maddalena se během novény do Eliase zamiluje a v tichosti si vzájemnými pohledy vyznají lásku. Elias se ještě zde svěří veselému a požitkářskému knězi Porchedduovi a přísahá si, že nikdy svého bratra nezradí.

Po návratu odejde pracovat na osamělé salaš. Na pastvině se však jeho milostné delirium a touha po Maddaleně ještě zvětší. Během stříhání ovcí, kde se sejde celá rodina, komunikuje s Maddalenou přes toužebné pohledy, které jsou pro oba důležitým vyznáním lásky. Elias se zde setká se starým a moudrým přítelem Martinuem Monnem (zvaným „otec lesa“), který mu radí, aby za svou lásku bojoval, a oba tak zachránil. To Elias odmítá, ale vidí, že nad sebou nedokáže zvítězit, nedokáže své trápení vyznat nikomu jinému než právě jemu. Také práce na pastvinách ho zmáhá, je slabý a začne přemýšlet, že se stane knězem.

Svatba Pietra a Maddaleny se blíží a Elias stále nečinně trpí. Dostane se do horečného deliria, ve kterém se vrátí ze salaše domů, aby se ke své lásce přiznal. Cestou však upadne z vysokých horeček do bezvědomí a svatba se koná bez jeho účasti. Jakmile se Elias uzdraví, odejde opět mimo město.

Vztah mezi Maddalenou a Pietrem se brzy po svatbě zhorší, Pietro se často opíjí a novomanželé se nejednou pohádají. Elias si uvědomí, že měl poslechnout rady zia Martinua a nedat vzniknout tomuto manželství bez lásky. Raději tak tráví čas mimo domov, kde vede sám se sebou dlouhé dialogy plné vnitřního boje a sebelítosti. S nadcházející zimou je Elias stále rozmrzelejší a zamilovanější. Při nuorském karnevalu se mu naskytne příležitost s Maddalenou tančit, a zatímco Pietro zůstane na oslavách, stráví Elias s Maddalenou noc.

Oba vědí, že zhřešili, ale nedokážou se již od sebe odpoutat a začnou se spolu tajně scházet. U Eliase se střídají pocity euforie se zoufalstvím a nakonec se plně rozhodne vstoupit do kněžského semináře. Mezitím tráví téměř veškerý čas na salaši, kde ho Maddalena znenadání sama navštíví a on se opět poddá milostné touze. Jednoho dne mu však oznámí, že čeká jeho dítě. Bezradný Elias prožívá stavy štěstí a smutku, ale je rozhodnut o dítě pečovat a být jím milován, alespoň jako strýc.

Brzy nato oznámí svou kněžskou dráhu a začne studovat. Uběhnou dva roky. Přes velké snahy si Elias uvědomí, že je příliš spojen s pozemskými věcmi, ke kterým ho nyní poutá i jeho syn. Chová se k němu ale chladně a lásku mu projevuje pouze ve svých myšlenkách.

Vše se změní Pietrovou náhlou smrtí na zánět ledvin, která pro Eliase znamená možnost vzít si Maddalenu, a neporušit tak žádná pravidla. Blížící se vysvěcení však neodmítne ani na Maddaleniny prosby, aby si ji vzal jako vdovu po svém bratrovi.

Eliasovo vysvěcení je pro rodinu velkým svátkem a radostí. Během oslav se však u malého Berteddua projeví nemoc, pravděpodobně anémie, a chlapec začne chřadnout. O mladou vdovu se navíc začíná zajímat bohatý příbuzný Jacu Farre, který Maddalenu požádá o ruku, a Elias začne žárlit.

Po neúspěšných pokusech o vyléčení chlapec zemře. Je to jediná chvíle, kdy je s ním Elias o samotě a vyzná mu svou lásku. Najednou si uvědomí, že se odpoutal od všech lidských vášní a smrt jeho dítěte ho osvobodila.

5. 3 Postavy

5. 3. 1 Hlavní postavy

Protagonista Elias Portolu

Elias patří bezesporu k nejprobíranějším postavám tvorby Deleddové. Je to mladík, jehož minulost, kterou neznáme, ho přivedla do vězení a následně do jakéhosi strnulého bytí v sebedestruktivních myšlenkách.

Elias strávil na pevnině tři roky ve vězení, které ho velmi změnilo. Deleddová se o Eliasově vině zmiňuje pouze tak, že se připojil ke špatné společnosti. Z indicií, které uvádí ve své práci Sharon Woodová¹⁸² a které vycházejí z textu i tehdejších zvyků, můžeme soudit, že se mohl přidat k některé skupině banditů, kteří tradičně nebyli na Sardinii považováni za primárně špatné, ale za „odvážné“ muže, kteří brali zákon do vlastních rukou dle zažitých

¹⁸² Wood, Sharon. *The challenge of the modern. Essays on Grazia Deledda*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2007, str. 18.

tradic.¹⁸³ Jejich opravdová role a činy jsou diskutabilní, ale Deleddová jim často ve své tvorbě dává nádech hrdinů.

Eliasova odlišnost

Elias se odlišoval již svou fyziognomií, i od svých bratrů:

*„I due giovinotti [Eliasovi bratři] si rassomigliavano assai; bassotti, robusti, barbuti, col volto bronzino e con lunghi capelli neri. (...) Elias era alto e snello, col volto bianchissimo, delicato, sbarbato; aveva i capelli neri rasati, gli occhi azzurri-verdognoli. La lunga prigionia aveva reso candide le sue mani e la sua faccia.“*¹⁸⁴

Deleddová tak měla v úmyslu svého protagonistu odlišit od klasického klišé o ostrovním prostředí a vytvořit z něj jemnou a sentimentálně založenou postavu, jež se bude lišit od klasické představy primitivního pastýře.¹⁸⁵

Po návratu z vězení Elias touží být jako ostatní a začlenit se, ale neuvědomí si, že se změnil ještě víc, a to především psychicky. Pochází ze společnosti, kde se pěstuje duch síly, odolnosti a tvrdosti, což ho z jeho „rasy“ jistým způsobem vylučuje: *„...il suo viso e le sue mani spiccavano fra tutte quelle facce e quelle mani bronzine; sembrava una donna vestita da uomo.“*¹⁸⁶ Také jeho otec mu často vyčítal křehkost a sentimentálnost a chtěl, aby byl jako ostatní sardinští muži: silný, odolný, bez emocí:

*„...cosa sei tu?“ gli chiedeva zio Portolu. „Un uomo di cacio fresco sei diventato tu, Elias figlio mio. Eccolo che diventa pallido come una femminuccia per ogni piccola cosa. Uomini bisogna essere, uomini, leoni; non commuoversi, non cambiar viso, non piangere.“*¹⁸⁷

Jeho odlišnost mu byla neustále předhazována, a to i před karabiníky, kteří Eliase po návratu kontrolovali: *„Rossi bisogna essere per esser uomini. Li vedi tu questi giovinotti?“*

¹⁸³ Bandité byli většinou posíláni k výkonu trestu na pevninu a v očích ostatních Sardiňanů nebyli za zločince (viz oslava na přivítání Eliase). Typickým výrazem a uvítáním byla také věta: *„Un'altra disgrazia simile fra cento anni.“* Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 9. [Česky: „Podobné neštěstí až za sto let.“]

¹⁸⁴ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 7, 8. [Česky: „Oba mladíci [Eliasovi bratři] si byli dost podobní, malí, statní, vousatí s mírně opálenou tváří a dlouhými černými vlasy. (...) Elias byl vysoký a štíhlý, s bílou, jemnou a oholenou tváří, měl černé ostříhané vlasy a zelenomodré oči. Dlouhé vězení učinilo jeho ruce a obličej bělostnými.“]

¹⁸⁵ Deledda, Grazia. *Elias Portolu*, prefazione di Leandro Muoni. Nuoro: Ilisso, 2005, str. 18.

¹⁸⁶ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*. Op. cit., str. 11. [Česky: „Jeho tvář a ruce vynikaly mezi všemi těmi snědými rukami a obličejí. Vypadal jako žena převlečená za muže.“]

¹⁸⁷ Ibid., str. 63. [Česky: „Co jsi ty?“ ptal se ho zio Portolu. „Stal se z tebe měkký sýr, Eliasi, synu můj. Jen se podívejme, jak bledne jako ženská pro každou maličkost. Musíme být muži, lvi, nedojímat se, neměnit tvář, nebrečet.“]

*Così rossi bisogna essere.*¹⁸⁸ A právě barva, která je s Eliasem často spojována, je dle Luciany Martinelliové¹⁸⁹ bílá. Bledost a bělost ho odlišují od ostatních Sardů. Je to barva, která je charakteristická pro ženský svět, a Elias tak znázorňuje svou křehkost a odlišnost. Nepřekvapí tedy, že v románu je mnohokrát definován jako žena. Je součástí bílé barvy a bílá je barvou askeze, kterou zároveň román skončí.

Láska

Eliasovo první setkání s Maddalenou v něm žádné emoce nezanechalo. Až při náboženské pouti na nověnu sv. Františka vyvolá bratrova půvabná a elegantní snoubenka v Eliasovi „*un colpo di cuore*“¹⁹⁰ a od té chvíle „*non vide che gli occhi obliqui e ardenti di Maddalena*“¹⁹¹ Svůj cit, který považuje za amorální a špatný, ho však natolik vyděsí, že si několikrát přísahá, že bude silný a nikdy ji Pietrovi nevezme.

Lásku k budoucí manželce svého bratra považuje Elias téměř za incest, cítí předsudky a limity, které ho ničí. Je to ale opravdu společenská bariéra, která mu brání? Jak kněz Porcheddu, tak přítel zio Martinu zaujímají jiné, méně dramatické stanovisko a Eliasovy city nezavrhují. Ba naopak, kněz vidí hřích v neschopnosti nad sebou zvítězit, ne tolik v samotné lásce k „zakázané“ ženě: „*Tu sei innamorato di Maddalena. (...) Ebbene, che vergogna c'è? Essa è una donna, e tu sei un uomo, ed essendo un uomo sei soggetto alle passioni umane, alle tentazioni.*“¹⁹²

I sama Deleddová naznačuje užitím slova „zdat se“, že je to hlavně v něm a v jeho vnímání společnosti „*di ciò che gli sembrava un delitto?*“¹⁹³.

Elias vidí svou záchranu v kněžském povolání. Ale jak ho správně zio Martinu varuje, v ničem mu to nepomůže, neboť se nechá vysvětit, aby zachránil sebe, a ne kvůli ostatním lidem, což je primárně špatná volba.

¹⁸⁸ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 26. [Česky: „Abychom byli muži, musíme mít zdravou barvu. Vidiš tyhle mladíky? Takhle červený je potřeba být.“]

¹⁸⁹ Martinelli, Luciana. *L'immaginario antropologico della Deledda*, v: *Grazia Deledda nella cultura contemporanea*, a cura di Ugo Collu. Nuoro: Consorzio per la pubblica lettura „S.Satta“, 1992.

¹⁹⁰ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*. Op. cit., str. 37. [Česky: „bušení srdce“]

¹⁹¹ Ibid., str. 41. [Česky: „... nevidí nic jiného než Maddaleniny mandlové a žhnoucí oči.“]

¹⁹² Ibid., str. 55. [Česky: „Ty jsi zamilován do Maddaleny. (...) No a co je na tom špatného? Ona je žena, ty jsi muž, a tak tedy podléháš lidským vášním a pokušením.“]

¹⁹³ Ibid., str. 77. [Česky: „... toho, co se mu zdálo jako přečin?“]

Eliasova povaha

Charakteristika Eliasovy povahy je opakované a pevné rozhodování jednat, ovlivnit svůj osud, které je však vždy zmařeno vyšší silou a jeho slabostí a neschopností dokončit své předsevzetí.¹⁹⁴

Jeho osudem je samota a melancholie. Je jakýmsi stavem jeho duše, přirozenou součástí charakteru. Jeho osamělost Deleddová ukazuje na kontrastech mezi svátky a oslavami, kdy se sejde celá ves, rodina a příbuzní, a naopak tichou a opuštěnou pastvinou, která se stane Eliasovým útočištěm:

*„Ora egli amava la solitudine, e spesso, in quei primi giorni passati nell’ovile, sfuggiva persino la compagnia dei suoi, (...) si sentiva fisicamente bene in quel luogo solitario e selvaggiamente bello...“*¹⁹⁵

Eliasovo snění

Na Eliase mají také silný vliv sny, které bere jako znamení. Ať už jeho první sen o kněžské dráze po jeho návratu domů či při odjezdu z novény, kdy snil o živém kontaktu s Maddalenou, který se dle Eliase následně vyplnil, když s ním kus cesty jela na jednom koni. Byl to první a na dlouho jediný kontakt, milostný rozhovor složený z pohledů, vzdechů a nevyřčených slov: *„Elias e Maddalena si trovavano soli, silenziosi, stretti, avvolti nel loro triste amore.“*¹⁹⁶

Od této chvíle sledujeme Eliasovo trápení, neklid a toužebné sny (denní i noční) po Maddaleně. Bylo toto osudové vzplanutí snad způsobeno tím, že Maddalena byla první půvabná žena, kterou po dlouhé izolaci spatřil? Jak si ostatně své poblouznění snaží sám Elias vysvětlit: *„Forse è per questo che, appena tornato, la prima che vedo mi fa innamorare?“*¹⁹⁷ Také sen o smrti svého dítěte během Pietrova pohřbu se naplní. Elias je přesvědčen o jejich síle a následném vyplnění.

Tyto „prorocké“ sny naznačují budoucí realitu, avšak s určitou dávkou nejistoty, která na jednu stranu orientuje vývoj děje, na stranu druhou udržuje čtenáře v napětí a očekávání.

¹⁹⁴ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 75. Když se například rozhodne svěčit své matce: *„Ieri sera mi sentivo deciso, mi sembrava di avere un cuor di leone, (...) Essa mi guarda, (...) e un nodo mi chiude la gola.“* [Česky: „Včera večer jsem se cítil rozhodnutý, zdálo se mi, že mám lví srdce, (...) Ona se na mě podívá, (...) a mně se sevře hrdlo.“]

¹⁹⁵ Ibid., str. 63. [Česky: „Nyní miloval samotu, a často se během prvních dnů strávených na salaši vyhýbal dokonce společnosti své rodiny, (...) cítil se fyzicky na tom osamělém a divoce krásném místě dobře...“]

¹⁹⁶ Ibid., str. 60. [Česky: „Elias byl s Maddalenou o samotě, oba se v tichosti k sobě tiskli a choulili ve své smutné lásce.“]

¹⁹⁷ Ibid., str. 44. [Česky: „Možná je to kvůli tomu, že se zamiluji do první, kterou po svém návratu spatřím?“]

Vnitřní trápení

Elias se ničil jak psychicky, tak fyzicky a zhoršily se mu i vztahy s rodinou: „*Elias errava qua e là, triste, disperato, irritato contro se stesso e contro gli altri.*“¹⁹⁸ Svou zlobu proti všem a hlavně proti sobě obrátil dokonce na malého chlapce, který navštěvoval pravidelně jejich salaš: „...*e sentiva un crudele bisogno di far male a qualcuno, fosse pure ad un bambino, per provarne non piacere, ma dolore.*“¹⁹⁹ Dětský pláč mu byl jakousi ozvěnou jeho vlastní bolesti.

Elias se trápí nad vztahem k Maddaleně, aniž by s ní kdy opravdově mluvil. Vše se odehrává v jeho nitru a myšlenkách. Během stříhání ovcí prožíval zoufalé stavy a touhu po Maddaleně, které ho později provázely při jeho osamělých pobytech na pastvinách s dobyt看em.²⁰⁰

Když se během karnevalu za ní odhodlá jít, opět to není jeho vědomé rozhodnutí, ale je to díky jeho blouznění a předešlému tanci a veselí: „*In questo stato di incoscienza sali (...) e batté un lievissimo colpo all'uscio di Maddalena.*“²⁰¹

To přineslo Eliasovi pouze dočasné potěšení a uspokojení. Po těchto chvílích štěstí následovaly výčitky a obviňování sebe sama: „*Che dici a te stesso, Elias Portolu? Miserabile, sei pazzo, il più vile, il più abietto degli uomini. (...) Hai insudiciato la tua casa stessa, hai tradito tuo fratello, tua madre, te stesso.*“²⁰²

Elias se po neustálém vnitřním boji a trápení rozhodne vše ukončit vstupem do semináře. Když ho však Maddalena sama přijede navštívit na salaš, oba opět spadnou do pokušení a následných pravidelných schůzek. Elias se však bojí reakce rodiny a okolí a začne za tyto svody Maddalenu obviňovat: „*Inoltre egli, nei momenti più tristi della sua disperazione, cominciava a sentir disgusto e disprezzo per Maddalena.*“²⁰³ Mezi milenci se tak začnou objevovat nedorozumění a rozeprě: „...*cominciarono ad avere delle piccole*

¹⁹⁸ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 81. [Česky: „Elias se potuloval sem a tam, smutný, zoufalý, podrážděný vůči sobě samému i vůči ostatním.“]

¹⁹⁹ Ibid., str. 102. [Česky: „...a cítil urputnou potřebu někomu ublížit, možná i nějakému dítěti, aby tak pocítil ne radost, ale bolest.“]

²⁰⁰ Ibid., str. 70. „*Elias ebbe un attimo di smarrimento, di paura, di piacere indicibile, nel trovarsi solo con Maddalena; soli, fra l'erba e gli alti cardi fioriti. Il cuore gli batté forte e una vertigine di desiderio gli turbinò per tutto l'essere, quando i suoi occhi incontrarono quelli appassionati e supplichevoli di Maddalena.*“ [Česky: „Eliase se na okamžik zmocnil zmatek, strach a nevýslovné potěšení, když se nacházel s Maddalenou o samotě. Sami, mezi trávou a vysokým rozkvetlým bodláčím. Srdce mu silně bušilo a toužebné opojení mu projelo celým tělem, když se jeho oči setkaly s těmi vášnivými a prosebnými Maddaleninými.“]

²⁰¹ Ibid., str. 113. [Česky: „Vyšel v tomto stavu nevědomí nahoru (...) a jemně zaklepal na Maddaleniny dveře.“]

²⁰² Ibid., str. 115. [Česky: „Co sám sobě řekneš, Eliasi Portolue? Bídáku, jsi blázen, nejubožejší a největší zbabělec na světě. (...) Pošpinil jsi vlastní dům, podvedl bratra, matku, sebe samého.“]

²⁰³ Ibid., str. 128. [Česky: „Mezi nejbolestivějšími momenty jeho zoufalství začínal k Maddaleně pocitovat nechuť a opovržení.“]

*questioni, ora per questo, ora per quello;*²⁰⁴ Na konci jedné z nich, kdy chce Elias vztah ukončit, se dozví, že s ním Maddalena čeká dítě.

Zio Martinu Eliasovi předpovídal, že každý vztah se jednou vyčerpá a při denních starostech získá na obyčejnosti a vášně vyprchá.²⁰⁵ Elias po Maddaleně toužil, když ji nemohl mít, nyní se však již nasytil. A když ji vidí těhotnou, jeho prvotní vášně se v něm utlumí: „...*quando la rivedeva non provava più la terribile felicità dell'anno passato. E pensava: Forse perché è in questo stato; ma, dopo nato il bimbo, tornerò ad amarla come prima.*“²⁰⁶

A tak se nám Elias jeví spíše jako malé dítě (ke kterému je jako plačící častokrát přirovnáván), které touží něco vlastnit, ale když to získá, již se mu to omrzí. Můžeme pochybovat, zda Elias opravdu Maddalenu miloval, jak sám sebe mnohokrát přesvědčoval, nebo to byla spíše láska k představě, zidealizované a zakázané ženě, která je lákavější než skutečná, která však najednou byla jako všechny ostatní, podléhající času a fyzické změně, a už ji nemohl obdivovat: „*Gli pareva di non amarla più, tanto più che essa era diventata quasi deforme, gialla e gonfia in viso...*“²⁰⁷

Narození syna

Narození malého Berteddua, jehož jméno Deleddová zmiňuje až téměř na konci díla, v Eliasovi probudí další pozemské city, které mu brání se od své minulosti odpoutat. Při svých dalších blouzněních obviňuje Boha za to, že ho učinil tak slabým. Chce se tímto způsobem zbavit odpovědnosti za své činy. Postupem času u Eliase můžeme pozorovat určitý egoismus a snahu zachránit především sám sebe. Když smrtelně onemocní jeho bratr Pietro, první věc, na kterou pomyslí, je jeho osobní štěstí a možnost vzít si Maddalenu: „*Se morrà, io potrò sposare Maddalena!*“²⁰⁸ Naskytla se mu tak poslední naděje ji získat, ale ze strachu, z veřejné ostudy a možná i z jisté pohodlnosti a obavy před velkou zodpovědností se ukáže jako slabý a Maddaleninu naléhání nepodlehne. Při zpětných výčitkách však opět dává vinu někomu jinému než sobě: „*S'ella mi avesse tentato forse sarei ancora caduto, (...) Ah, perch'ella rimase fredda rimasi freddo anch'io.*“²⁰⁹

²⁰⁴ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 128. [Česky: „... začnou mezi nimi drobné rozepře, jednou pro to, podruhé pro ono.“]

²⁰⁵ Ibid., str. 92. „...viene un giorno nel quale ci si stanca di tutto, e specialmente della donna.“ [Česky: „...jednou přijde den, kdy se vším unaví, a zejména pak ženou.“]

²⁰⁶ Ibid., str. 132. [Česky: „... když ji opět uviděl, již nezakoušel ono neskonalé štěstí jako minulý rok a myslel si: „Možná proto, že je v tomto stavu, ale jakmile se dítě narodí, budu ji opět milovat jako dřív.““]

²⁰⁷ Ibid., str. 135. [Česky: „Zdalo se mu, že už ji nemiloval, o to víc, když ztratila téměř tvary a v obličeji otekla a zežloutla...“]

²⁰⁸ Ibid., str. 144. [Česky: „Jestli umře, budu si moct vzít Maddalenu!“]

²⁰⁹ Ibid., str. 154. [Česky: „Kdyby mě víc sváděla, možná bych jí nakonec propadl, (...) Oh, zůstal jsem chladným, protože i ona byla chladná.“]

Ač je Elias již vysvěceným knězem, lidské vášně a minulost ho stále pronásledují. A když vidí, že se do rodiny začíná dostávat nový nápadník, Jacu Farre, začne žárlit. Nechce, aby někdo jiný mohl zakoušet štěstí, které on nemůže již nikdy zažít. Nehledí na osamocenou Maddalenu a malého sirotka.

Trest pro Eliase

Když malý Berteddu náhle onemocní, již zde symbolicky přichází trest, neboť nemoc dítěte přijde ve stejný den, ve kterém je Elias vysvěcen na kněze. Od okamžiku, kdy Elias své dítě „odmítne“, začne Berteddu umírat.

Elias je přítomností svého „rivala“ Jacua Farreho tak paralyzován, že se neodvážá vyjádřit synovi v poslední momenty city a až nyní si uvědomí, jak moc byl nerozhodný a slabý, a že je již na vše pozdě:

„Figlio mio, piccolo figlio mio, (...) tu muori ed io non ti ho amato, ed io, invece (...) mi sono perduto in un vano rancore, in una vana gelosia... Ed ora tutto finisce, e non c'è più tempo, non c'è più tempo a nulla...“²¹⁰

Finální scéna, při které Berte zemře, je zároveň prvním okamžikem, kdy se Elias nachází se svým synem sám, a může mu tak vyjádřit celou svoji lásku. Je to také chvíle, kdy dojde u Eliase ke katarzi a osvobození se od všech lidských vášní a utrpení, kterými si prošel. Smrtí byl očištěn, již nic ho nespojovalo s pozemským světem:

„Finalmente, finalmente era solo col suo bambino; (...) E sul suo infinito accoramento sentiva calare un tenue velo di pace, e quasi di gioia (...) perché l'anima sua si trovava finalmente sola, purificata dal dolore, sola e libera da ogni umana passione, davanti al Signore grande e misericordioso.“²¹¹

Eliase můžeme považovat za určitý střet či konflikt mezi sardinskou kulturou a moderní civilizací, chceme-li, mezi tradiční ostrovní společností a způsoby a chováním zbytku Itálie, tzv. kontinentu, a to konkrétně když Elias popisuje své spoluvězně a obdivuje jejich schopnost velkých krádeží:

„...quel gran signore mio compagno di cella, era il capo dei ladri di quella grande città, (...) Quello sì, che si dice rubare: cosa contano i nostri furti? (...) Ma quelli là, quei grandi ladri, altro

²¹⁰ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 164. [Česky: „Můj synu, můj malý chlapečku, (...) ty teď zemřeš a já tě ani nemiloval, (...) namísto toho jsem se ztratil ve zbytečném hněvu, ve zbytečné žárlivosti... A teď vše končí a už není čas, není čas na nic.“]

²¹¹ Ibid., str. 166. [Česky: „Konečně, konečně byl sám se svým dítětem. (...) A ve své nekonečné bolesti se cítil zahalován jemným závojem míru a skoro radosti, (...) protože jeho duše byla konečně o samotě, očištěna od bolesti, sama a svobodná od všech lidských vášní, před velkým a milosrdným Pánem.“]

*che! (...) Cosa siamo noi, Sardi asini, al loro confronto? I giovinotti ascoltavano intenti, pieni d'ammirazione per quei grandi ladri d'oltremare.*²¹²

Elias připomíná romantického hrdinu, který se utíká ke knihám, do přírody, k samotě. Nezapadá mezi ostatní a bolestně snáší příkoří a osud, který není schopen vlastními silami změnit. Zamiluje se do špatného protějšku, dívka je pro něj nedostupná a je sám proti všem. Elias dělá ústupky, strach nad ním pokaždé vyhraje, je jako rákosí, které se ohne při prvním poryvu větru.²¹³ V tomto románu se Deleddová snažila zachytit rozpor Eliasovy, potažmo lidské duše a její nejistoty, slabosti, přání a následné výčitky a předsevzetí.

Maddalena

Pro román je centrální postavou právě Elias. Ostatní postavy jsou v pozadí, jejich svět není tolik rozebírán. Přesto mají některé pro Eliase klíčovou roli, ačkoliv se může zdát, že je ke svému životu nepotřebuje, natolik je mnohokrát zabrán do svých myšlenek, utrpení a snů.

Zásadní je však pro Eliase Maria Maddalena, ani ne tolik svým jednáním jako spíše vlastní přítomností, ženskostí a nedostupností.

Vzhled

Maddaleniny rysy a povaha odpovídají typickým ženám tvorby Deleddové. Nepyšní se výjimečnou krásou, ale okouzlejícím půvabem a hlavně smyslným a tajemným pohledem: „*Maddalena non era molto alta, né veramente bella, ma piacentissima, svelta, con una finissima carnagione bruno-rosea, gli occhi lucenti sotto le folte sopracciglia, e la bocca sensuale.*“²¹⁴ Je fatální ženou, prototypem svůdnice, pokušitelky. Již samotné její jméno odkazuje k biblické hříšnici Máří Magdaléně, i její vzhled se podobá uměleckým ztvárněním biblických postav.²¹⁵

K získání Eliase jí stačí její oči, kterým nezkušený mladík propadne: „*Da vicino i suoi occhi lucenti, dalle grandi palpebre, dalle lunghe ciglia, un po' obliqui e socchiusi, un po' voluttuosi, affascinarono nel vero significato della parola. (...) I suoi occhi lo incantavano,*

²¹² Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 12. [Česky: „... ,ten velký pán, můj spoluvězeň, byl šéfem zlodějířů toho velkého města, (...) Tomu se panečku říká krádež, co jsou naše loupění? (...) Ale ti tam, ti velcí páni, to je jiná! (...) Co jsme oproti nim, my, osli Sardové?‘ Mladíci soustředěně poslouchali, plni obdivu k těm velkým zámožným zlodějům.“]

²¹³ Ibid., str. 94. „...*sei (...) una canna che si piega al primo urto di vento.*“

²¹⁴ Ibid., str. 37. [Česky: „Maddalena nebyla moc vysoká, ani doopravdy krásná, ale velmi líbivá a čilá s jemnou růžovosnědou pleť, zářícíma očima pod hustým obočím a smyslnými rty.“]

²¹⁵ Ibid., str. 42. „...*Maddalena guardava, e ogni tanto chinava le larghe palpebre, le lunghe ciglia, e sembrava allora una madonna melanconica e rassegnata.*“ [Česky: „... Maddalena se dívala a občas sklopila široká víčka, dlouhé řasy a vypadala jako melancholická a rezignovaná madona.“]

*ardenti, fatali.*²¹⁶ Také její ženská křehkost a oblékání Eliasovi, zvyklému na strohý věžeňský a pastýřský život, imponují a přitahuje ho její čistota a jemnost.

Povaha

Maddalena se projeví jako svůdná hříšnice, když se i po svatbě na Eliase dívá oním pohledem, pro který se cítil ztracen. Můžeme snad zde tušit lehké obvinění, že vše způsobila ona? Přestože byla vdaná, odvážila se na slabého Eliase pohlédnout žádoucíma očima: „*Maria Maddalena dunque ti guarda?*“ (...) „*Sì, ella mi guarda. Ma dunque non è una donna onesta?*“²¹⁷

Maddalena je zpočátku velmi tichá, skoro nikdy nemluví. Projeví se až při ostré hádce s manželem o chybějící pšenici, kdy se brání Pietrovu osočování. Když ji Pietro před ostatními udeří, zatvrdí se a naopak vinu svaluje na sebe a bere úděl trpící ženy statečně: „*La colpa è mia (...) Scusatemi, ma non accadrà più; giacché mi son presa la croce, saprò sopportarla. Perdonatemi, perdonate lo scandalo, perdonate alla mia lingua.*“²¹⁸

Poté, co Elias s Maddalenou spolu o karnevalové noci zhřeší, se ona ukáže jako ta, která si jde za svým. Navzdory osudu se rozhodne za Eliasem na salaš sama přijet. Její rozhodování a jednání jsou na rozdíl od Eliase pevné a dokáže si svou lásku uvědomit a nezapírat sama sobě:

„*Elias guardò pallido, stravolto. Era lei, era lei: erano quegli occhi ardenti, fissi nei suoi anche da lontano, con potenza magnetica. (...) Maddalena, tu ci perdi! Perché sei venuta? (...) E tu perché non ritorni? Perché non ritorni, Elias? Elias! Elias! (...) Giacché non vieni tu, son venuta io! E gli coprì il viso di baci.*“²¹⁹

Maddalenina rozhodnost se také ukáže, když ovdoví. Třebaže prožívá bolest a zármutek nad smrtí manžela, vidí v situaci možnost vše napravit a milovat Eliase i veřejně, nejen ve skrytu své duše. Vidí v tom možná i znamení od Boha a chce Eliase přesvědčit, aby

²¹⁶ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 38., str. 59. [Česky: „Z blízka její zářící oči s velkými víčky a dlouhými řasami mandlového přivřeného tvaru, okouzlovaly v pravém slova smyslu. (...) Její žhnoucí a osudové oči ho očarovávaly.“]

²¹⁷ Ibid., str. 92. [Česky: „Maria Maddalena se na tebe tedy dívá?“ (...) „Ano, dívá se na mě.“ „Takže to není počestná žena?““]

²¹⁸ Ibid., str. 100. [Česky: „To je moje vina. (...) Omlouvám se, už se to víckrát nestane. Jednou jsem si na sebe vzala kříž, tak ho dokážu nést. Promiňte mi, promiňte ten skandál, promiňte můj jazyk.“]

²¹⁹ Ibid., str. 125. [Česky: „Elias zbledlý hleděl. Byla to ona, byla to ona: byly to ty žhnoucí oči, které na něj i z té dálky s přitažlivou silou hleděly. (...) „Maddaleno, ty nás zatratíš! Proč jsi přišla?“ (...) „A ty, proč se nevrátíš? Proč se nevrátíš, Eliasi? Eliasi! Eliasi! (...) Když nepřijdeš ty, přišla jsem já!“ A pokryla mu tvář polibky.“]

této poslední šance využil.²²⁰ Je rozumná, racionální, zralá žena, ale již v sobě nemá nevinnost a „*l'accento toccante della passione*“²²¹, které by Elias podlehl. Maddalenina zdrženlivost vůči němu však byla způsobena také oděvem kněžského seminaristy, který měl Elias na sobě a možná i rodící se averzí k muži, který se vlastně nikdy jako muž nezachoval.

5. 3. 2 Vedlejší postavy

Zio Martinu Monne

Martinu Monne, zvaný *padre della selva*, je Eliasovým pravým opakem, ať už vzhledově či názorově, a zároveň se stane jeho důvěrným přítelem.

„*Era un vecchio gigantesco, ancora forte e dritto, coi lunghi capelli giallastri e una folta barba grigia; (...) Era maestoso, nel suo costume scuro, sul quale indossava una sopraggiacca senza maniche, di cuoio unto; pareva un uomo preistorico.*“²²²

Svým vzhledem připomíná téměř pravěkého člověka, je ztělesněním tradičního pastýřského života, ale zároveň má velmi moderní myšlenky. Není pověřivý a věří v sílu a odvahu člověka spíš, než v to, nečinně se nechat unášet osudem, v což věřil Elias. Také mladíkovo poblouznění Maddalenou nevidí tragicky.²²³ A z jeho slov o špatnosti racionálního sňatku²²⁴ si lze všimnout, že onen ďábel jsou sociální předsudky a vyšší moc je zde autentická síla lásky, která se nemůže neshodovat s boží vůlí.²²⁵

Deleddová nám tak nabízí na situaci, která je pro Eliase neřešitelná, dva pohledy – muže se silnou povahou a slabého Eliase. A záleží na osobním přijetí daného problému.

²²⁰ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 152. „*Non ti dice nulla questa creatura innocente [malý Berteddu]? E la tua coscienza non ti dice nulla? Interrogala; sei ancora in tempo.*“ (...) „*Ormai è troppo tardi, Maddalena, mormorò. „No, non è tardi, non è tardi!“ E tardi, ti dico: lo scandalo sarebbe enorme; mi direbbero pazzo.*“ „*Ah, diss'ella con amarezza, „e per le male lingue del mondo tu non ascolti la tua coscienza?“* [Česky: „Nic ti neříká toto nevinné stvoření? A tvoje svědomí ti nic neříká? Zeptej se ho, máš ještě čas.“ (...) „Už je příliš pozdě, Maddaleno, zamumlal. „Ne, není pozdě, není pozdě!“ „Je pozdě, říkám ti, skandál by byl obrovský, řekli by, že jsem blázen.“ „Aha,“ řekla s hořkostí, „a pro zlé jazyky, které jsou na světě, neposloucháš vlastní svědomí?“]

²²¹ Ibid., str. 153. [Česky: „vášeň“]

²²² Ibid., str. 66. [Česky: „Byl to starý velikán, stále při síle, s dlouhými nažloutlými vlasy a hustými šedivými vousy. (...) Působil majestátně a ve svém tmavém oblečení, přes které nosil kožený mastný kabát bez rukávů, vypadal jako pravěký muž.“]

²²³ Ibid., str. 73. „*E se è la sposa di tuo fratello? Lo ama forse? No. Dunque non è sua e non sarà mai sua secondo le leggi del Signore. Il matrimonio d'amore è il matrimonio di Dio, quello di convenzione è il matrimonio del diavolo. (...) Il diavolo operava. Ma Dio aveva destinato altrimenti. (...) Non senti tu in questo una forza superiore...?*“ [Česky: „A i když je to nevěsta tvého bratra? Miluje ho snad? Ne. Tak není jeho a podle Božích zákonů nebude nikdy jeho. Sňatek z lásky je sňatkem od Boha, zatímco ten smluvený je sňatkem od ďábla. (...) Ďábel pracoval. Ale Bůh stanovil jinak. (...) Necitíš v tom sám vyšší moc?“]

²²⁴ Viz předchozí poznámka č. 223.

²²⁵ Di Pilla, Francesco. *Grazia Deledda. Premio Nobel per la Letteratura 1926*. Milano: Fratelli Fabbri Editori, 1966, str. 197.

Zio Martinu se snaží Eliasovo poblouznění ze zakázané lásky, která je pro něj koncem světa a životním neštěstím, umírnit z pohledu staršího, zkušeného a moudrého člověka:

*„Credi tu, Elias Portolu, che questo tuo capriccio duri anch'esso a lungo? Verrà un tempo in cui ne riderai. Ella avrà dei figli, si sciuperà, non ti guarderà più, diventerà come tante altre paesane madri di famiglia, sporca di vesti, vecchia, sciatta, brutta.“*²²⁶

Kněz Porcheddu

Další postavou, které se Elias svěří hned na začátku se svými city, je kněz Jacu Maria Porcu. Je veselý a požitkářský, rád se napije či zazpívá a ani pohledům na ženy se nebrání. Snad bychom v jeho postavě mohli vidět určitou ironizaci kněžského povolání, ale ve své podstatě je laskavý a dokáže se přiblížit svým přirozeným chováním obyčejným lidem a nenahání posvátný strach: *„Servi Dio in letizia“ gli diceva. „Balliamo, cantiamo, fischiamo, godiamo.“*²²⁷

A je to také on, kdo Eliasovi pomůže stát se knězem. Vyřídí vše potřebné a jedná aktivně. Elias tak opět nechá svůj osud v rukou někoho jiného.

Eliasova rodina

Ostatní členové Eliasovy rodiny mají největší prostor na začátku příběhu, a to zejména kvůli pochopení a dobré představě prostředí a zázemí, ze kterého Elias pochází.

Jeho otec, zio Berte Portolu, je znázorněním sardinského muže, který je tvrdý, energický, dokáže přežít v nehostinných přírodních podmínkách a to samé vyžaduje i od okolí. Jeho vzhled tomu odpovídá:

*„...zio Berte Portolu, la vecchia volpe, come lo chiamavano, era di piccola statura, con una capigliatura nera e intricata che gli calava fin sugli occhi rossi malati, (...) Vestiva un costume abbastanza sporco, con una lunga sopraggiacca nera senza maniche, di pelle di montone, con la lana in dentro.“*²²⁸

Formovala ho zejména jeho zkušenost pastýře a tvrdá příroda, kde obtojí pouze silnější.

²²⁶ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 92. [Česky: „Myslíš si snad, Eliasi, že tento tvůj rozmar bude trvat dlouho? Přejde den, kdy se tomu budeš smát. Bude mít děti, bude ztrhaná a nebude se na tebe již dívat. Stane se z ní kterákoliv jiná venkovská matka od rodiny, špinavá, stará, zanedbaná, škaredá.“]

²²⁷ Ibid., str. 35. [Česky: „„Služ Bohu v radosti,“ říkal. „Tančeme, zpívejme, výskejme, radujme se.““]

²²⁸ Ibid., str. 7. [Česky: „... zio Berte Portolu, stará liška, jak mu říkali, byl malé postavy, s černými zacuchanými vlasy, které mu padaly až do červených nemocných očí. (...) Nosil poměrně špinavé oblečení s dlouhým černým kabátkem bez rukávů z beraní kůže a vlnou uvnitř.“]

Navenek se snažil působit silně, ale i on se vnitřně trápil, zejména když viděl nešťastného Eliase. Neuměl dát své city příliš najevo a vyjadřoval je mnohdy i hrubým jednáním:

„Uomo sei tu? Un fuscello sei, una statuetta di cacio di vacca! (...) Se stai male, càrati o muori; io non voglio vedere gente debole attorno a me, voglio veder dei leoni, voglio veder delle aquile, e tu sei una lucertola. (...) Va al diavolo! Va al diavolo! gli urlava dietro zio Portolu; ma quando si trovava solo, il vecchio si rattristava, si sentiva anche lui il cuore piccolo come quello d'un uccellino.“²²⁹

Nedokázal synovi pomoci, myslel si, že čím tvrdší na něj bude, tím více Eliase vyprovokuje k síle. Ten měl naopak z otcovy reakce strach, protože věděl, že otec nemá pro slabé pochopení.

Opakem zia Portolua je jeho manželka, zia Annedda, *„una donnina placida, bianca, un po' sorda“²³⁰*. Svě tři syny vychovávala k vzájemnému souladu, ale nejvíce milovala jemného a přemýšlivého Eliase. Byla silně věřící a vyznávala svatého Františka. Je prototypem sardinských mlčenlivých žen, které jsou bohabojné, mírně pověřivé a veškerou energii vydávají k domácím a rodinným pracím: *„Intanto zia Annedda, visto che non le lasciavano dire una parola, s'era messa a preparare il caffè...“²³¹* Svět chápala jako krátkou přípravu či nověnu před věčným životem. Nemá příliš prostoru, aby se vyjádřila, pro nikoho není její názor důležitý. Když jí však Deleddová dá prostor, mluví velmi pobožně, moudře a s pokorou:

„Va tu, Arrita Scada, mettiti sull'orlo del mare, e conta e conta tutti i granelli della rena: quando li avrai contati saprai che essi sono un nulla in confronto degli anni dell'eternità. Invece i nostri anni, gli anni da passare nel mondo, stanno dentro il pugno di un bambino.“²³²

Svou sílu projeví i tehdy, když musí připravit vlastního mrtvého syna k pohřbu a následně vnuka Berteddua. Přijímá trpělivě rány osudu jako boží úděl: *„...zia Annedda, pallidissima, ma calma, senza piangere, senza far rumore, lavava e vestiva il morticino.“²³³*

²²⁹ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 80. [Česky: „Jsi muž? Jsi jen stéblo, soška z kravího sýru! (...) Jestli ti není dobře, uzdrav se, nebo umři, nechci kolem sebe vidět slabé lidi, chci vidět lvy, chci vidět orly, a ty jsi ještěrka. (...) Běž k čertu! Běž k čertu!“ křičel za ním zio Portolu. Ale když byl sám, zesmutněl a také on se cítil na srdci malý jako ptáček.“]

²³⁰ Ibid., str. 7. [Česky: „... mírná, bledá, trochu nahluclá ženuška.“]

²³¹ Ibid., str. 16. [Česky: „Mezitím, když zia Annedda viděla, že ji nenechají říct jedno slovo, pustila se do přípravy kávy.“]

²³² Ibid., str. 17. [Česky: „Jen zkus jít, Arrito Scadová, na břeh moře a zkus počítat a počítat všechna zrnka písku. Když je všechna spočítáš, uvidíš, že jsou nic proti věčnosti. A naše roky, léta strávená na světě, jsou jako v dlani dítěte.“]

Elias a jeho bratři byli každý jiný. Prostřední Mattia byl jednodušší povahy a nad vším se podívoval. Přestože nebyl onou silnou *aquilou*, byl spjat s přírodou a spokojeně trávil dny na salaši obklopen zvířaty. Jeho prostoduché štěstí mu Elias často záviděl:

„*Elias invidiava un po' il carattere e la semplicità del fratello. „Eccolo“ pensava, „egli è sempre calmo come un bimbo di sette anni. A che pensa? che desidera? Egli non ha mai sofferto e forse non soffrirà mai: egli non è forte, ma è sempre più forte di me.*“²³⁴

Pietro byl nejstarší. Povahou se podobal otci a nejdůležitější pro něj byl úrodný rok a dobrá sklizeň. Byl energický a na rozdíl od Eliase nesentimentální, nad věcmi příliš nepřemýšlel. Po svatbě s Maddalenu však začal být zlostný, pil a choval se k manželce násilně. Jeho náhlá smrt zaskočí, neboť byl fyzicky zdatný, a slouží spíše k posunutí děje než v jeho logickém pokračování.

5. 4 Prostředí

Charakteristikou románu *Elias Portolu* je intenzivní lyrizace krajiny, a to ještě více než v předešlém románu *La via del male*. Když se Elias vrátí z pevniny domů, na rodnou salaš, vzpomíná a chce se vrátit do nedotčeného dětství k divoké přírodě, která se tak zdá jako mytická či bájná krajina.

Izolovanost ostrova je symbolizována výrazy *quei luoghi/quel luogo*²³⁵, při odkazech na pevninu a dobu strávenou ve vězení. Toto ukazovací adjektivum označuje dálku jak časovou, tak prostorovou a geografická neurčenost ještě zvětšuje pocit naprosté odlišnosti. Negativita vzpomínek, které se váží ke *quel luogo*, vytváří naopak pozitivitu k znovu získanému *zde a nyní*.²³⁶

V románu téměř chybí popis sociálního zázemí a ekonomický vývoj, jak tomu bylo v předešlém příběhu. Občas se vyskytne informace o konkrétní práci, kterou postavy vykonávají, ale vždy pouze v obecné rovině.

²³³ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 166. [Česky: „... zia Annedda byla bledá, ale klidná. Bez pláče, bez hluku omývala a oblékala mrtvolku.“]

²³⁴ Ibid., str. 97. [Česky: „Elias bratrovi jeho jednoduchou povahu trochu záviděl. „On je pořád klidný, jako sedmileté dítě. Na co myslí? Po čem touží? Nikdy netrpěl a možná nikdy trpět nebude. Není silný, ale je pořád silnější než já.“]

²³⁵ Česky: tam.

²³⁶ Crotti, Ilaria. *Insularità: immagini e rappresentazioni nella narrativa sarda del Novecento*. Roma: Bulzoni Editore, 2011, str. 19.

Roční koloběh

Koloběh života a čas se odměřují dle ročních období (která mimo jiné posunují také děj příběhu), setby či sklizni. Každé období s sebou přináší jiné charakteristiky, nálady a pocity, ale všechna jsou lyrická, mají v sobě kus nostalgie a připomínají kouzelné krajiny:

„Venne l'estate. Tutta la tanca diventò d'un bel giallo pallido, tranne nelle macchie e lungo la riva del ruscello dove la vegetazione prese un rigoglio tropicale. Che profonde dolcezze di sfondi c'erano adesso laggiù, nei mattini splendidi, nei crepuscoli d'oro-roseo, nelle notti brillanti di stelle, purissime, quando la luna nuova calava misteriosamente sui boschi taciti!“²³⁷

„S'avanzava l'autunno, portando una dolce melanconia nella tanca. Nei giorni vaporosi il paesaggio pareva più vasto, con misteriosi confini oltre il velato limite dell'orizzonte; e una solitudine più intensa gravava sulle tanche; gli alberi, le pietre, i cespugli assumevano qualche cosa di grave come se anch'essi sentissero la tristezza autunnale.“²³⁸

Tanca

Eliasovým útočištěm byla salaš, neboli *tanca*, která je v textu téměř šedesátkrát²³⁹ zmíněna. Elias tam strávil dětství a po návratu z kontinentu na ní prožívá své sny a touhy po Maddaleně. *Tanche* jsou synonymem samoty, spjatosti s přírodou a tvoří důležitý kolorit tohoto románu a Sardinie jako takové:

„...Elias è finalmente nella sconfinata solitudine della tanca. (...) La tanca dei Portolu era stata anni prima diboscata, e adesso stendevasi aperta, vasta, battuta dal sole. (...) Elias si sentiva fisicamente bene in quel luogo solitario e selvaggiamente bello...“²⁴⁰

Některé popisy téměř evokují ztracený ráj, mír a poklidné soužití zvířat a lidí v panenské přírodě²⁴¹, a kontrastují tak s Eliasovými duševními trýzněmi.

²³⁷ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 79. [Česky: „Přišlo léto. Celá salaš se zahalila do světla žluté, kromě křovin a břehu potoka, kde začala vegetace tropicky kvést. Jak hluboce něžné bylo teď pozadí tam dole, v jasných ránech, v růzovozlatém stmívání, ve hvězdně se třpytících čirých nocích, když úplněk tajemně sestupuje na tiché lesy.“]

²³⁸ Ibid., str. 90. [Česky: „Přicházel podzim, který na salaš přinesl sladkou melancholii. V mlhavých dnech vypadala krajina širší, s tajemnými hranicemi za zahaleným horizontem. A ještě intenzivnější samota tížila salaše. Stromy, kameny a keře působily těžce, jako by i ony cítily podzimní smutek.“]

²³⁹ Přesný počet: 55krát, na základě vyhledání v elektronické podobě románu: Deledda, Grazia. *Elias Portolu*, prefazione di Leandro Muoni. Nuoro: Illiso, 2005.

²⁴⁰ Deledda, Grazia. Op. cit., str. 62. [Česky: „Elias je konečně na bezmezně osamocené salaši. (...) Salaš Portoluových byla před lety odlesněna a nyní se rozkládala otevřená, široká a udolaná sluncem. (...) Elias se cítil na tom osamělém a divoce krásném místě fyzicky dobře...“]

²⁴¹ Ibid., str. 63. „*Oltre i cani c'erano nell'ovile un porchetto mansueto, (...) un gattone nero ed un bel capretto bianco, (...) Era un animaletto adorabile; andava nella capanna, molestava il gatto, giuocava col porchetto o col piccolo cane, e dormiva ai piedi di Mattia. La vita scorreva semplice e primitiva nell'ovile dei Portolu.*“ [Česky: „Kromě psů bylo na salaši ochočené prasátko, (...) černý kocour a pěkné bílé kůzle. (...) Bylo to

Přírodní scenérie

V obrazotvorném popisu Deleddové mají své místo také hory, údolí a vzdálené horizonty, které téměř s malířskou přesností vykreslila barvami a vůněmi divokých rostlin. Konkrétní a realistická místa tak získávají na symboličnosti nedotčeného a bájného ostrova:

„Le forti montagne (...) sorvegliavano azzurre sul cielo ancora acceso delle fiamme violacee dell'aurora. La valle selvaggia dell'Isalle era coperata di erbe e di fiori; (...) Il fresco Orthobene, colorato del verde dei boschi, dell'oro delle ginestre, del rosso fiore del musco, (...) sullo sfondo perlato dell'orizzonte. (...) I prati coperti di papaveri, di timo, di margherite, esalavano irritanti profumi.“²⁴²

Zvyky a svátky

V textu se setkáváme se znázorněním lidového myšlení o hodnotách a s předsudky etnicko-kulturního charakteru. Zvláště, když se otec Portolu vyjadřuje o obyvatelích a bohatých pánech z pevniny jako o „*bambocci di formaggio fresco*“²⁴³. Srovnává je přitom se Sardiňany, kteří dokážou ovládnout přírodu a nic je nezastraší.²⁴⁴

Přesto pastýřský život nebyl jednoduchý, poznamenávala jej nepřízeň počasí a tvrdá práce.²⁴⁵ I v rodině Portoluových si pro malého Berteddua přáli lepší a komfortnější život,²⁴⁶ jež mohli vést lidé s dostatečným vzděláním, které mohli získat především na pevnině.

K přiblížení Sardinie, jejích zvyků a tradic Deleddová popisuje typické stříhání ovcí, které sloužilo také jako setkání a chvíle zábavy a odpočinku. Do detailů je popisována hostina s tradičním jídlem *giuncata* v korkových nádobách *malunes*²⁴⁷ a způsob chytání a stříhání ovcí.

rozkošné zvířátko, chodilo do boudy a otravovalo kocoura, hrálo si s prasátkem nebo s malým psem a spalo Mattiovi u nohou. Život ubíhal na salaši rodiny Portoluových jednoduše a primitivně.“]

²⁴² Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 30. [Česky: „Majestátní azurové hory se tyčily na nebi ještě rozpáleném od nafialovělých plamenů úsvitu. Divoké údolí Isalle bylo pokryto trávou a květinami. (...) Svěží Orthobene zabarvené zelenými lesy, zlatými kručinkami, červeným květem mechu, (...) na perleťovém pozadí horizontu. (...) Louky pokryté mákem, mateřídouškou a kopretinami vydávaly pronikavé vůně.“]

²⁴³ Ibid., str. 14. [Česky: „... padavky z měkkého sýra“]

²⁴⁴ Ibid., str. 14. „*Muoiono prima di spavento. Cosa sono i signori? Le mie pecore sono più coraggiose...*“ [Česky: „Umřou dřív strachem. Co jsou pánové? Moje ovce jsou odvážnější...“]

²⁴⁵ Ibid., str. 104. „*I lunghi giorni di pioggia, di neve e di strapazzi – giacché è nell'inverno che il pastore sardo, il cui gregge e lui stesso vivono senza riparo, lavora e soffre di più, – il disagio della capanna sempre piena di fumo e di vento, la lotta contro gli elementi...*“ [Česky: „Dlouhé dny deště, sněhu a utrpení – poněvadž v zimě sardinský pastýř, jehož stádo a on sám žijí bez úkrytu, víc pracují a trpí – nepohodlí chýše neustále plné kouře a větru, boj s živly...“]

²⁴⁶ Ibid., str. 158. „*...zio Portolu, il quale diceva al piccolo Berte. (...) E perché vuoi farti pastore? Non sai che i pastori dormono spesso all'aperto e soffrono il freddo? (...) No, ti faremo dottore, non pastore.*“ [Česky: „... zio Portolu, který říkal malému Bertemu: (...) ‚A proč chceš být pastýřem? Nevíš, že pastýři spí venku a je jim zima? (...) Ne, uděláme z tebe doktora, ne pastýře.‘“]

²⁴⁷ Ibid., str. 70.

Také pout' na nověnu svatého Františka má v sobě dokumentární prvky, kterými Deleddová čtenáře seznamuje se sardským folklórem. Podrobně se líčí cesta ke kostelu, na kterou se vydává průvod věřících, zásoby jídla, uspořádání a dispozice kostela. Hierarchie účastníků a představených svátku je pevně daná tradicemi, které se odvíjejí od legendy založení kostela svatého Františka v horách Lula.

Popis náboženských svátků a poutí patří k velmi detailním prvkům, čerpajícím jednak z podrobné studie Deleddové o sardském folklóru (již zpracované pro De Gubernatisův časopis, *Tradizioni popolari di Nuoro in Sardegna*) a také z její osobní záliby v těchto slavnostech.

Prostor dostanou i obyvatelé ostatních vesnic, jako například z Orune, nedaleko Nuora. Deleddová ráda popisuje charakteristické místní prvky a ukazuje na rozmanitost ostrova a jeho kolorit: „*Il vecchio era beffardo, e più che dalle sue parole dal suo accento sprizzava quel pungente sarcasmo che solo gli Orunesi sanno dare alle loro parole.*“²⁴⁸

Deleddová podrobně popisuje i karneval. Příprava masek, průvod a popis tanců je velmi zdařilou dokumentární částí textu.

Karneval jako symbol světského a nespoutaného veselí se stane pozadím scény, při které Elias s Maddalenou zhřeší. Zia Annedda, která představuje dávné a křesťanské kořeny Sardynie, pak v karnevalu a zejména v moderních tancích vidí nebezpečí.²⁴⁹ A právě zde se sociální a starodávná překážka mezi oběma zamilovanými prolomí.

5. 5 Náboženství

Tradiční víra a křesťanství jsou vyobrazeny v postavě zii Anneddy, která je velmi pobožná. Vyznává především svatého Františka a její víra je spíše hluboce zakořeněnou tradicí o fatálnosti Boha, podpořenou různými mýty a pověrami, které na rozdíl od vzdáleného ráje přinášejí okamžitý účinek. Proto se na Boha často obrací skrze světské pověry a zaříkadla. Například při Eliasově horečném deliriu během Pietrovy svatby:

²⁴⁸ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 120. [Česky: „Starý byl šprýmař a víc než z jeho slov tryskal z jeho přízvuku jízlivý sarkasmus, který pouze Orunejší dokážou dát svým slovům.“]

²⁴⁹ Ibid., str. 105. „*Zia Annedda si oppone debolmente al progetto di quella mascherata. (...) Col suo semplice buon senso la piccola vecchia disapprovava le mascherate, (...) e specialmente i balli civili, quelli che permettono alle coppie di stringersi e toccarsi.*“ [Česky: „Zia Annedda se slabě postavila proti pořádání maškarády. (...) Se svým prostým zdravým rozumem neměla malá stařenka pochopení pro maškarády, (...) a obzvláště pro *civilní* tance, které dovolí dvojicím se držet a dotýkat.“] Tradiční sardské tance se tančí ve skupinách.

„...gli aveva appeso al collo una medaglia santa, aveva acceso la lampada a San Francesco, e infine aveva pronunciato le parole verdi, scongiuro per sapere se il malato doveva vivere o morire. Le parole verdi avevano risposto ch'egli doveva vivere; San Francesco sia lodato e Dio sia benedetto in tutte le sue sante volontà.“²⁵⁰

A ona zelená slova zázračně předpověděla i následnou Pietrovu smrt.

Za protiklad jejího pojetí víry můžeme vnímat kněze Porcheddua či Martinua Monneho. Kněz svým požitkářským chováním, zpěvem světských veršů²⁵¹ či konzumací oblíbeného vína a dobrého jídla jako by zlehčoval úlohu katolické církve. Také zio Martinu je racionální, věří v člověka a osobní vůli spíše než v nadpřirozené síly a osudy.

Všechny tyto vlivy se v Eliasovi mísí a přou, a je pro něj tak nesmírně těžké učinit konkrétní rozhodnutí.

5. 6 Verismus

Deleddová bývá občas řazena mezi veristické spisovatele, a to především kvůli snaze přiblížit neznámý svět ostrovní Sardinie, její zvyky, kulturu, povahu obyvatel a přírodu.

Dle některých kritiků (Pietro Pancrazi, Natalino Sapegno) však Deleddová nezobrazuje reálnou Sardinii, ale pouze symbol a vytvořené či vysněné pozadí pro hlavní hrdiny svých děl. Mají zčásti pravdu, neboť Deleddová viděla svět kolem sebe lyričtěji a realitu přetvářela do svých románů skrze pocity, které v ní okolí vyvolávalo. Proto se nedá jednoznačně zařadit do literárního veristického proudu. Natalino Sapegno o ní v předmluvě k souboru *Romanzi e novelle* napsal, že ji od verismu odděluje její vlastní vidění reality, skrz které se okolní prostředí proměňuje v její vysněný svět, a především také onen odstup a objektivita, které si drží od svých příběhů verističtí autoři (Verga, Capuana, De Roberto).²⁵²

Podle Dubravky Labašové²⁵³ však v jejích dílech napsaných v časovém období 1900 (*Il vecchio della montagna*) až 1920 (*La madre*) převažují témata a technika, které ji s verismem do jisté míry spojují. A právě na příkladech z románu *Elias Portolu* je ukazuje. Již samotný název následuje veristický princip pojmenování děl podle hlavních hrdinů. Vše začíná přesným místním i časovým zasazením postav a stručně a jasně je předeslán kontext a

²⁵⁰ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 88. [Česky: „... dala mu na krk svatý medailón, zapálila lampu sv. Františkovi a nakonec vyslovila zelená slova, rituál, který měl ukázat, jestli nemocný bude žít, nebo zemře. Zelená slova odpověděla, že má žít. Buď pochválen, svatý Františku, a Bůh ať je požehnan ve veškeré své svaté vůli.“]

²⁵¹ Ibid., str. 37. „...canterellò la sua canzonetta favorita: L'amore si fa per ridere, solo per ridere, solo per ridere...“ [Česky: „...prozpěvoval si svou oblíbenou písničku: Milování se dělá pro radost, jen pro radost, jen pro radost...“]

²⁵² Ibid., str. XIV.

²⁵³ Labaš, Dubravka Dubravec. *Grazia Deledda e la „piccola avanguardia romana“*. Roma: Carocci, 2011.

důležité momenty k poznání hlavních figur. Pro co největší věrohodnost prostředí a děje následuje detailní popis domu, členů rodiny a přípravy na Eliasův příjezd. Údaje o rodině jsou prokládány krátkými a rychlými dialogy mezi postavami, které se dějí na komunikační úrovni odpovídající rodině pastýřů a jejich jazyku. Jak slovníkem, tak oděvem se postavy řadí do konkrétní společenské třídy.

Deleddová nás tedy přes vnějšek vede směrem do nitra, k Eliasovu osobnímu dramatu a k rodinné tragédii, které se odehrávají převážně uvnitř hlavního hrdiny.

5. 7 Jazyková a stylistická struktura

Podle lingvistické studie Emidia De Feliceho²⁵⁴ znamená román *Elias Portolu* v autorčině produkci významný přechod mezi dvěma fázemi (sardinskou a italskou), a to jak z literárního, tak z jazykového hlediska. Dílo mezi ostatními pracemi Deleddové hodnotí jako lingvisticky nejkompaktnější a nejhodnotnější.

Text je rozdělen do deseti očíslovaných kapitol. Detailní popis prostředí se střídá s četnými dialogy mezi více postavami (přivítání Eliase příbuznými při návratu z vězení). Tato počáteční dialogičnost je postupem stále více nahrazována dlouhými pasážemi Eliasových vnitřních pocitů, smutku a trápení, rozmluvami se sebou samým, s rádcem Martinem Monnem či s knězem. Dějové části Eliasova života nejsou téměř popsány (například svatba Maddaleny a Pietra, narození Berteddua, život seminaristy, smrt Pietra). Po krátkých zmínkách o těchto událostech se vše opět soustředí na Eliasovo duševní rozpoložení nebo na přírodní scenérie. Čas se posunuje na základě ročních období a mnohdy uplyne několik let, aniž bychom věděli o příhodách, které se za tu dobu staly. Svižnějšího dialogu se dočkáme, až když se Maddalena pohádá s Pietrem.²⁵⁵ Tato téměř dvoustránková živá konverzace přeruší dosavadní sentimentální Eliasovy pasáže a dá ději akci a živočišnost.

Řeč postav

Mluvu samotných postav se autorka snaží přizpůsobit jejich prostředí. Doba strávená na pevnině měla na Eliase vliv: „...*il suo linguaggio aveva acquistato qualche cosa di particolare, di esotico; egli parlava con una certa affettazione, metà italiano e metà dialetto,*

²⁵⁴ De Felice, Emidio. *Appunti sulla lingua di „Elias Portolu“*, v: *Grazia Deledda nella cultura contemporanea*, a cura di Ugo Collu. Nuoro: Consorzio per la pubblica lettura „S.Satta“, 1992, str. 143.

²⁵⁵ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 98–99.

*con imprecazioni affatto continentali.*²⁵⁶ Již se nevyjadřuje jako jeho otec, sardinský pastýř vychovaný přírodou, čemuž odpovídá i úroveň jeho komunikace. Zio Portolu mluví jasně, rázně a často s úderným humorem a ironií.²⁵⁷ Ve své řeči používá přirovnání ke zvířatům a přírodě, která ho obklopuje.

Deleddová dále ukazuje typickou ženskou komunikaci, která je jemná a rozvláčná, s mnoha vsuvkami a odbočkami. Například při přípravě tradiční kávy:

*„Che tu sia benedetta, le tue parole son d'oro, Arrita Scada mia. Ma cosa stavamo dicendo? Gli uomini non pensano che alle cose del mondo: (...) Metti dunque lo zucchero, Arrita; bada che il tuo caffè non sia amaro. Va bene così; dolce non mi piace. Bene, stavamo dicendo che basta aver la coscienza tranquilla. (...) Dàlla a me la tua chicchera, non disturbarti. Ah, non è nulla, è il cucchiaino che è caduto. Le cose del mondo!”*²⁵⁸

Spisovatelčina přítomnost je v díle patrnější než v předešlém románu. Již na začátku vyjadřuje Deleddová svůj stesk po Sardinii: *„O pallide notti delle solitudini sarde!”*²⁵⁹ či se obrací přímo na čtenáře: *„Dopo queste piccole prediche, ripetute spesso, Elias proponevasi di essere anche lui furbo e forte, **ma che volete?** certi pensieri, certi ricordi, certe sensazioni lo assalivano così all'improvviso che egli allora non era più padrone di sé...”*

*„Aveva portato con sé tutti i libri che possedeva, **ma non crediate** che questi volumi formassero una biblioteca...”*²⁶⁰

5. 7. 1 Sardské lexikum

Užití lexikálních prvků a regionálních – nuorských výrazů je přes veškerou „sardinskost“ postav a prostředí poměrně limitovaný. V celém románu se nachází jedenáct lexémů a pět slovních spojení ze sardštiny²⁶¹ a stejně jako v předešlém románu jsou

²⁵⁶ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 11. [Česky: „... jeho vyjadřování získalo něco zvláštního, exotického. Mluvil s určitou strojeností, napůl italsky a napůl dialektem se zcela pevninskými nadávkami.“]

²⁵⁷ Ibid., str. 137. Na dotaz kněze Porcheddua: *„Dunque, come si va, zio Portolu?”* „*Con due gambe come le galline, prete Porcheddu mio!*“ [Česky: „A tak, jak to jde, zio Portolue?“ „Se dvěma nohama to jde, jako slepice, drahý knězi Porcheddue!“]

²⁵⁸ Ibid., str. 17. [Česky: „Ať jsi požehnaná, tvá slova jsou zlato, moje Arrito Scadová. Ale co jsme to říkaly? Muži nemyslí na nic jiného než na pozemské věci. (...) Dej si klidně cukr, Arrito, hlavně ať nemáš kafe hořké. To stačí, mám ráda sladké. Dobře, říkaly jsme, že stačí mít čisté svědomí. (...) Dej mi tvůj hrníček, neobtěžuj se. Ale, to nic není, to jen lžička spadla na zem. To jsou věci!“]

²⁵⁹ Ibid., str. 34. [Česky: „Ach, bledé noci sardinských samot!“]

²⁶⁰ Ibid., str. 64. [Česky: „Po těchto krátkých, často opakovaných kázáních si Elias sliboval, že i on bude mazaný a chytrý, **ale co byste chtěli?** Určité myšlenky, určité vzpomínky, určité dojmy ho tak náhle zachvátily, že již nebyl svým pánem.“; „Vzal si s sebou všechny knížky, které vlastnil, **ale nevěřte**, že by tyto svazky mohly vytvořit knihovnu.“]

²⁶¹ De Felice, Emidio. *Appunti sulla lingua di „Elias Portolu“*, v: *Grazia Deledda nella cultura contemporanea*, a cura di Ugo Collu. Nuoro: Consorzio per la pubblica lettura „S.Satta”, 1992., str. 143.

zvýrazněny kurzívou a vysvětleny v textu či v poznámce pod čarou. Pouze osobní jména postav nechává Deleddová v jejich místním znění, přestože mají v italštině ekvivalenty.

Vložení sardských slov a idiomů s jistou nepravidelností je bezpochyby snaha o oživení textu, jež mu dodává na autenticitě a originalitě, ale zároveň ho příliš nezatěžuje. Jde o lehký náznak lidové a místní orality.

Charakteristickým prvkem „sardinské italštiny“ je převrácení standardního italského slovosledu. Například užití předmětu před slovesem („*Sonno hai?*“²⁶²), přičestí před pomocným slovesem („*Pensato ci hai?*“²⁶³) nebo přísudku před slovesem („*Solo mi lasci?*“²⁶⁴).

Sardské výrazy, které se objevují v textu:

canna gurpina [rákosí]²⁶⁵

cattas [koblíhy]²⁶⁶

corcarjos [lžíce z ovčího kopyta používaná pastýři]²⁶⁷

filindeu [hutný masový vývar se sýrem a tenkými těstovinami, který se může jíst studený]²⁶⁸

gattòs [typické cukroví z medu, cukru a mandlí]²⁶⁹

leppa [pastýřský nůž s rukojetí z kosti nošený tradičně za opaskem]²⁷⁰

seranu [lidová večerní oslava]²⁷¹

socronza [příbuzenský vztah mezi tchyněmi či tchány]²⁷²

Dále jsou zde použita slova, která jsou do italštiny nepřeložitelná, neboť kromě lexikálního termínu nejsou mimo ostrov známá:

cumbissias [obytné prostory u kostelů mimo město určené pro bohaté a významné rodiny během svátků a novén]²⁷³

malunes [oválná nádoba z korku]²⁷⁴

²⁶² Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 155. [Česky: „Unavený jsi?“]

²⁶³ Ibid., str. 73. [Česky: „Nad tím jsi přemýšlel?“]

²⁶⁴ Ibid., str. 95. [Česky: „Samotného mě necháš?“]

²⁶⁵ Ibid., str. 158.

²⁶⁶ Ibid., str. 111.

²⁶⁷ Ibid., str. 70.

²⁶⁸ Ibid., str. 57.

²⁶⁹ Ibid., str. 49.

²⁷⁰ Ibid., str. 38.

²⁷¹ Ibid., str. 111.

²⁷² Ibid., str. 16.

²⁷³ Ibid., str. 32.

²⁷⁴ Ibid., str. 70.

tanca [pastviny ohraničené kamenným či živým plotem]

Mnohé sardské výrazy se střídají s italštinou, jako například často opakovaná zvolání ke svatému Františku: „*Santu Franziscu, bellu!*“ (...) „*Piccolo San Francesco mio...*“ (...) „*Santu Franzisheddu mio!*“

Zio Portolu chválí Eliase: „*Su bellu mannu*“ [krásný a silný]²⁷⁵.

Volání na psy: „*Tè, tè, ziriu, ziriu*“²⁷⁶ a kočky: „*Muscì, muscì*“²⁷⁷.

Martinu Monne je otec lesa, neboli *Su babbu `e su padente*.²⁷⁸

Příslloví, že i zdi mají uši, přeloží Deleddová neobvykle z italštiny do sardštiny, jako *cada mattichedda juchet oricredda*.²⁷⁹

²⁷⁵ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 87.

²⁷⁶ *Ibid.*, str. 36.

²⁷⁷ *Ibid.*, str. 9.

²⁷⁸ *Ibid.*, str. 23.

²⁷⁹ *Ibid.*, str. 72.

5. 8 Shrnutí

Elias se stal symbolem postavy na pomezí dvou světů, dvou kultur a dvou duševních rozpoložení. Představuje vykořeněného člověka, přemístěného a neschopného se začlenit zpět ke svým kořenům. Tápe mezi tradičním světem plným pravidel a společenských limitů a svědomím, svobodným rozhodováním a řízením vlastního osudu.

Eliasův existenční strach je egoistický, nedokáže se zbavit předsudků ani kvůli vlastnímu dítěti. Zůstane uzavřen ve světě snů a vnitřních bojů. Pro jeho neschopnost učinit rozhodnutí či aktivně konat ho můžeme považovat za tzv. „inetta“, nezpůsobilého řídit svůj život.

Opravdové drama příběhu spočívá ve vnitřních překážkách, které si Elias staví v dialozích sám se sebou, aby si zabránil v milostném uspokojení. Závěr není utěšující, ale naopak dramatický, Eliasův osud byl naplněn až skrze smrt.²⁸⁰ Východisko díla je tak v přijetí lidského utrpení jako nezměnitelného faktu.

V příběhu této zakázané lásky nevidí Attilio Momigliano nic nemorálního: „*In questa storia di un incesto non c'è nulla di immorale: nemmeno nel racconto del primo peccato, che è fatto con una spontaneità, una forza sintetica, una purezza da poeta. Il motivo del libro è la rappresentazione della coscienza dei due amanti, e soprattutto di Elias, in cui si agitano continuamente confusi la tentazione, il terrore del peccato, il desiderio del bene, l'abbandono al male. La sua forza è nella misura con cui questi sentimenti sono fusi, nella verità con cui essi informano le vicende semplici del racconto, nella lucida e dolorosa coscienza con cui la scrittrice segue questa battaglia morale.*“²⁸¹

²⁸⁰ Deledda, Grazia. *Elias Portolu*, a cura di Vittorio Spinazzola. Milano: Mondadori, 2001.

²⁸¹ Momigliano, Attilio. *Storia della letteratura italiana dalle origini ai nostri giorni*. Milano-Messina: Principato, 1936. [Česky: „V tomto incestním příběhu není nic nemorálního, a to ani ve vyprávění prvního hříchu, který je spáchán se spontánností, syntetickou silou a básnickou čistotou. Tématem knihy je zobrazení svědomí obou milenců, a především Eliasova, ve kterém se neustále zmateně mísí pokušení, strach ze hříchu, touha po dobru a opuštění zla. Jeho síla je ve schopnosti, s jakou jsou tyto city spředeny, v pravdě, s jakou vypravují jednoduché události příběhu, v jasném a bolestném vědomí, se kterým spisovatelka sleduje tento morální boj.“]

6. CANNE AL VENTO

6. 1 Úvod

Román, který se řadí k dalším ústředním a nejznámějším dílům Deleddové, vycházel na pokračování na stránkách milánského časopisu „L'Illustrazione Italiana“ v rozmezí od 12. ledna do 27. dubna roku 1913. O několik měsíců později byl pro úspěch mezi čtenáři publikován knižně v nakladatelství Treves. Dílo se dočkalo mnoha reedic, a bylo také například publikováno jako školní vydání či edice pro nevidomé. V roce 1958 se stalo podkladem stejnojmenné televizní inscenace režirované Mariem Landim pro stanici RAI, uvedené ve čtyřech pokračováních.

Titul knihy *Canne al vento* má v sobě silnou symbolickou hodnotu, neboť je důležitým motivem, který provází literární tvorbu Deleddové. Odkaz na křehký lidský osud, který je ohýbán jako třtiny ve větru, je přítomen již v předešlém románě („*Uomini siamo, Elias, uomini fragili come canne.*“²⁸²) a zde se vrací v podobě životních osudů protagonisty Efixe.

6. 2 Obsah

Příběh začíná popisem pracovního dne sluhy Efixe, který slouží již třicet let u zchudlé šlechtické rodiny Pintorů. Své dny tráví spravováním menšího pozemku za vesnicí Galte, který třem sestrám Pintorovým zbyl. Jeho pověřivé přemítání vyruší příchod hochy, který mu jde vzkázat, aby se vrátil zpět do vesnice. Skrz chlapcovy dotazy se dozvídáme minulost dříve významné rodiny Pintorů, jež patřila k potomkům baronů, kteří obývali přilehlý hrad.

Otec rodiny, vzteklý a závistivý don Zame, vychovával po smrti své manželky, donny Cristiny, čtyři dcery: nejstarší Ruth, Ester, Liu a nejmladší Noemi. Jeho výchova byla despoticky přísná a zaměřená ke kritickému výběru dostatečně důstojných ženichů, kteří však nepřicházeli. Jediná Lia se rozhodla jít svou cestou a utekla z domova na pevninu. Don Zame začal být na zbylé sestry ještě přísnější, a ty proto na Liu zanevřely.

Jednoho dne byl jejich otec nalezen mrtvý a sluha Efix se od té doby třem sestrám stará o pozemky. Lia mezitím založila na pevnině rodinu a pouze její syn Giacinto byl s tetami v písemném kontaktu. Po smrti rodičů se Giacinto rozhodne vrátit do matčiny rodiny na Sardinii a tento svůj záměr oznámí telegramem. Jeho příchod vyvolá v sestřích Pintorových rozporuplné reakce. Pouze Efix v něm vidí novou mužskou sílu a pomoc.

Po několikátýdenním čekání se Ester a Ruth odeberou na májovou nověnu za město. Noemi zůstane sama doma a stále žije vzpomínkami na minulost a útek sestry Lii. Náhle se na

²⁸² Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 75.

kole objeví synovec Giacinto. Noemi však není z jeho neočekávané návštěvy nadšená a pošle ho spolu s Efixem za sestrami na slavnost. Zde všichni Giacinta vítají. Největší radost má sluha a chudá dívka ze sousedství, Grixenda, kterou ihned zaujme svou odlišností.

Giacinto se začne přátelit s donem Preduem, bratrancem sester Pintorových, který má zájem o jejich pozemek. Během novény se sblíží s Grixendou, a přestože je dívka sirotek z chudých poměrů, rozhodne se vzít si ji za ženu. Zpočátku má spoustu pracovních plánů, které však postupně přestanou být konkrétní, a on se pouze baví a utrácí, aniž by vydělával.

Jednou v důvěrném rozhovoru Efixovi prozradí pravý důvod odchodu z pevniny, kterým bylo to, že v práci na celnici ukradl peníze, prohrál je, vzápětí přišel o dům i důvěru svých kolegů a přátel. Avšak i na ostrově se cítí uvězněn a neschopen vést vlastní život. Začne hrát karty s obchodníkem Milesem a půjčovat si peníze od lichvářky Kalliny, na směnky falešně podepsané donnou Ester a donem Preduem. Toto však Efix neví, má chlapce rád a stále se ho zastává, především před donnou Noemi, která ke Giacintovi cítí zlobu, ale zároveň milostnou přitažlivost.

Postupem času se situace zdánlivě uklidní, Giacinto vypomáhá Milesemu s jeho obchody a dál navštěvuje Grixendu. Vše se však náraz změnil, když přijde od lichvářky protest proti směnce. V ten samý večer náhle zemře donna Ruth. Giacinto je v tu dobu mimo město a ze strachu se již do domu Pintorových nevrátí. Efix se za ním vydá a dojde k hádce, ve které se přiznává k neúmyslnému zavraždění dona Zameho a k tomu, že byl do Lii zamilován a pomohl jí utéct.

Pozemek sester Pintorových, zatížený směnkami, se donna Ester rozhodne nečekaně prodat bratranci Preduovi, který se také začne dvořit Noemi a posílat různé dary. Následně pověří Efixe, aby jí vyřídil jeho zájem se s ní oženit. Ta to však odmítne. Sluha je přesvědčen, že je to on, kdo nosí sestram smůlu, a rozhodne se od nich odejít a připojit se k potulným žebrákům.

Při cestě Nuorem se setká s Giacintem, který pracuje ve mlýně, aby splatil své dluhy. Snaží se ho přesvědčit, aby si vzal, i přes svou těžkou finanční situaci, Grixendu, která bez něj trpí. A také jedině tak na něj Noemi přestane myslet a vezme si bratrance Predua, což by zachránilo rodinnou ekonomickou situaci.

Při jedné náboženské slavnosti se Efix ujme dvou slepých žebráků a cestu s nimi bere jako odčinění za provinění, které cítil vůči svým paním. Po dlouhém obcházení nejrůznějších náboženských svátků v okolí je slepci okraden. Vidí, že takto odčinění nedosáhne, a vrátí se zpět domů k sestram Pintorovým. Zde se dozví o chystané svatbě Giacinta a Grixendy a po rozhovoru s Noemi se dočká také jejího souhlasu k svatbě s bratrancem Preduem. Odejde na

pozemek, kde v předtuše vše zaopatří a urovná. Po návratu do vesnice vážně onemocní malárií (horečky ho sužují již od začátku románu). Mezitím začnou přípravy Noeminy svatby a Efix tuší, že jeho cesta je u konce a že úkol, zabezpečit své paní, splnil. Zemře sám v domě Pintorů během Noemina svatebního obřadu.

6. 3 Postavy

6. 3. 1 Hlavní postavy

Protagonista Efix

Román se oproti předešlým dvěma dílům vyznačuje větším počtem postav, které mají vliv na protagonistu a u kterých můžeme sledovat i jejich vlastní příběh. Zároveň tak doplňují a obohacují kolorit a prostředí románu.

Nejdůležitější postavou však zůstává sluha Efix, který má přes svůj obyčejný původ podstatnou roli u bývalé šlechtické rodiny Pintorů. Již z prvních stran se dozvídáme o jeho životních podmínkách, jehož téměř celý svět tvoří osamocený pozemek a „*capanna sotto il ciglione glauco di canne*“²⁸³, který za třicet let tvrdé práce „*considera più suo che delle sue padrone*“²⁸⁴.

Efixův vzhled je popisován vždy několika větami v průběhu textu, jež ho odhalují jako životem a prací strhaného muže, který má však pevnou vůli a odolnost: „*era piccolo e scarno come un adolescente*“²⁸⁵ (...) *il viso olivastro duro come una maschera di bronzo* (...) *coi piccoli occhi azzurrognoli infossati e circondati di rughe* (...) *occhi vivi lucenti*“²⁸⁶.

Svůj úkol „bezvýznamného“ sluhy tří sester Pintorových nepostradatelně plní od té doby, co neúmyslně zabil jejich otce, který ho po útěku dcery Lii podezřívával z nápomoci. Při šarvátce se Efix bránil kamenem, který dona Zameho zabil. Za tento čin je odhodlán pracovat i bez nároku na mzdu, neboť vidí zchudlý, kdysi šlechtický rod, který nemá pokračovatele, aby jej obstaral a zabezpečil, a z toho viní především sebe.²⁸⁷ Naději spatří až s příchodem mladého synovce Giacinta, do něhož vkládá mnoho očekávání a skoro otcovskou lásku.²⁸⁸

²⁸³ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 171. [Česky: „... koliba pod šedým obloukem z třtin.“]

²⁸⁴ Ibid. [Česky: „... považuje více za svůj než svých paní.“]

²⁸⁵ Ibid., str. 174. [Česky: „... byl malý a vyzáblý jako mladíček“]

²⁸⁶ Ibid., str. 175. [Česky: „... olivově nazelenalý ostrý obličej jako bronzová maska (...) s malýma modravýma zapadlýma očima ohraničenýma vráskami, (...) živé oči s jiskrou.“]

²⁸⁷ Ibid., str. 229. „*Dimmi, quanto ti devono adesso le tue nobili padrone?*“ „*Nulla, mi devono. Io devo tutto a loro.*“ [Česky: „Řekni mi, kolik ti teď tvé urozené paní dluží?“ „Nic mi nedluží. Já dlužím všechno jim.““]

²⁸⁸ Ibid., str. 220. Při příchodu Giacinta: „*Il più felice di tutti era Efix.* (...) *gli pareva* (...) *di ammirare Giacinto.* (...) *Ecco, la figura del „ragazzo“ aveva già preso nella sua vita il miglior posto come nel circolo della danza.*“

O Efixově vině ví několik lidí ve vesnici, avšak všichni zarytě mlčí, protože don Zame byl známý svou výbušnou povahou a netrápil jen své dcery, ale svým chováním iritoval také okolí. Přesto Efixovi občas někdo slovem „*assassino*“²⁸⁹ připomene jeho minulost, jako například lichvářka Kallina nebo sám Giacinto.

Za svůj prvotní hřích však Efix bere to, že se jakožto ubohý sluha odvážil zamilovat do dcery svých pánů: „*Ho sollevato gli occhi a lei, io, verme, io servo.*“²⁹⁰ Porušil tak odvěké společenské hranice a zapříčinil neblahý osud rodiny. Zbytek celého života následně zasvětil práci na pozemku Pintorů a odčinění této viny.

Efixova cesta

Metaforou životního osudu Efixe je cesta. Cesta odčinění hříchů, kterých se dopustil. Její začátek však není potulné putování, na které se vydal s ostatními žebrajícími poutníky, jak se on sám domnívá, ale začíná již na prvních stranách románu jeho odchodem z usedlosti, kterou spravoval a která pro něj byla domovem, útočištěm a „*un vero nido. Ogni volta che se ne allontanava lo guardava così, tenero e melanconico, (...) sentiva di lasciar lassù la parte migliore di se stesso, la forza che dà la solitudine, il distacco dal mondo.*“²⁹¹

„*Nel suo viaggio misterioso e terribile verso il castigo divino*“²⁹² toužil zajistit pro své paní opět důstojný život. Přesto cítil, že je to on, kdo rodině přináší smůlu (od pomoci Lie v útěku přes zabití jejího otce až po neschopnost ochránit sestry před Giacintovými půjčkami, kvůli kterým musely prodat poslední pozemek), a proto se rozhodl odejít: „*...egli era il verme dentro il frutto, era il tarlo che rodeva il destino della famiglia. (...) Bisognava andarsene: questo solo capiva.*“²⁹³ Svou cestu mendikanta bral jako pokání a zproštění se pozemských statků.²⁹⁴ Avšak procitne, když vidí, že nevlastnit neznamena být vnitřně lepší a bohabojný. Je zklamán, když ostatní žebráci během náboženských slavností „*litigavano fra loro, urlavano*

[Česky: „Nejšťastnější ze všech byl Efix. (...) zdálo se mu, (...) že Giacinta obdivuje. (...) Ano, ‚chlapcova‘ postava už v jeho životě zaujímala nejlepší místo jako v tanečním kruhu.“]

²⁸⁹ Česky: „vrahu.“

²⁹⁰ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 291. [Česky: „Pozvedl jsem k ní oči, já, červ, já, sluha.“]

²⁹¹ Ibid., str. 182. [Česky: „... opravdovým hnízdem. Pokaždé, když se od něj vzdaloval, díval se na něj s něhou a melancholií, (...) cítil, že tam nahoře nechává lepší část sama sebe, sílu, kterou dává samota, odstup od světa.“]

²⁹² Ibid., str. 297. [Česky: „Na své tajemné a strašné cestě směrem k věčnému trestu.“]

²⁹³ Ibid., str. 315. [Česky: „... byl červem uvnitř plodu, byl červotočem, který šířil osud rodiny. (...) Věděl jedno: bylo třeba odejít.“]

²⁹⁴ Ibid., str. 319. „...*doveva camminare per penitenza, arrivare senza aiuto di nessuno.*“ [Česky: „... musel jít kvůli pokání, dojít bez ničí pomoci.“]

parole oscene, parlavano male di Dio, si invidiavano: avevano tutte le passioni degli uomini fortunati,“²⁹⁵ či se snažili obelstít předstíranou nemocí dárce almužny.

Během pouti se mnohokrát dostával do stavů zoufalství a rozrušení, které ještě více umocňovala jeho samota, pustá příroda a melancholický slavičí zpěv:

„...e tutta la malinconia dei poveri che vivono aspettando l'avanzo della mensa dei ricchi, e i dolori lontani e le speranze di là, e il passato, la patria perduta, l'amore, il delitto, il rimorso, la preghiera, (...) il riso e il pianto di Grixenda, il riso e il pianto di Noemi, il riso e il pianto di lui, Efix, il riso e il pianto di tutto il mondo, tremavano e vibravano nelle note dell'usignolo (...) Ed Efix ricominciò a piangere. Non sapevo perché, ma piangeva. Gli pareva di essere solo nel mondo, con l'usignolo per compagno.“²⁹⁶

Povaha

Efix je příliš dobrotivý a laskavý, až ho i okolí považuje za prostoduchého a častokrát je terčem posměchu a vtipů (především od dona Predua). On však měl pochopení pro lidské chyby (zejména Giacintovy: *„...capiva che la gioventù... la gioventù... è soggetta all'errore...*“²⁹⁷), nikoho neodsuzoval a v každém se snažil vidět kus dobrého: *„L'uomo è fatto così: buono e cattivo, buono e cattivo...*“²⁹⁸

Opravdovou radostí a vysvobozením je pro něj štěstí druhých. Sám pro sebe nic nežadá, poté, co se dozví o svatbě Noemi a dona Predua, ví, že nadešel moment, kdy může odejít na svou poslední a věčnou cestu: *„...gli pareva d'essere già morto, ma di gioire lo stesso per la buona fortuna delle sue padrone.*“²⁹⁹ Efixovou skutečnou spásou byl život pro druhé a z jeho okolí to viděl pouze Giacinto, pro něhož jediného byl sluha vzorem: *„Tu, dove l'hai trovata la vera salvezza? Vivendo per gli altri: e così voglio far io, Efix (...) sei tu che mi hai salvato: io voglio essere come te...*“³⁰⁰

Jeho odčinění je skryté a nenápadné. Efix je jakousi šedou eminencí, která nakonec rodině Pintorů zajistí důstojné dožití. Pro Giacinta je příkladem svojí pokorou a obětováním se pro druhé. Pro bohatého dona Predua je důvěrníkem a důležitou spojkou k vytouženému sňatku s Noemi. Pouze sestry Pintorovy v jeho celoživotní věrnosti a pokoře nevidí osobní a

²⁹⁵ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 340. [Česky: „... se mezi sebou hádali, sprostě křičeli, nactiutrhali Bohu a záviděli si. Měli všechny vlastnosti bohatších lidí.“]

²⁹⁶ Ibid., str. 338. [Česky: „... a celý smutek chudých, kteří žijí v očekávání zbytků ze stolů bohatých, a bolest a naděje, minulost, ztracená vlast, láska, zločin, pocit viny, modlitba, (...) Grixendin smích a pláč, Noemin smích a pláč, jeho, Efixův smích a pláč, smích a pláč celého světa se chvěly a trásly se ve slavičí noci. (...) A Efix se opět rozplakal. Nevěděl proč, ale plakal. Připadal si sám na světě, pouze se slavičkem.“]

²⁹⁷ Ibid., str. 248. [Česky: „... chápal, že mládí... mládí... podléhá chybám...“]

²⁹⁸ Ibid., str. 364. [Česky: „Člověk je již takový: hodný a zlý, hodný a zlý...“]

²⁹⁹ Ibid., str. 375. [Česky: „... zdálo se mu, že je již mrtvý, ale radoval se stejně ze štěstí svých paní.“]

³⁰⁰ Ibid., str. 325. [Česky: „Ty, kde jsi našel pravou spásu? Životem pro druhé. A to samé chci i já, Efixi. (...) Ty jsi mě zachránil, chci být jako ty...“]

niterní pokání. Efixovu životní oběť pochopí pouze Giacinto: „*Il vero amore è stato il tuo, verso di loro; e se c'è qualcuno ch'esse dovrebbero amare (...) seresti tu, perché il tuo cuore è un vero cuore di uomo.*“³⁰¹

Efix žije obklopen přírodou, kterou vnímá velmi subjektivně, až magicky. Mnohdy téměř infantilními a pověřčivými očima vidí kolem sebe „*dei folletti, delle fate, degli spiriti erranti. I fantasmi degli antichi Baroni*“.³⁰² Realitu často přetváří do svých představ a lidé kolem něj se proměňují v postavy z minulosti či bájně duchy: „*...Efix, nonostante la luce, il canto degli uccelli, avrebbe creduto di assistere ad una messa di fantasmi. Eccoli, son tutti lì.*“³⁰³ Jeho život je téměř neustále zastřen v lehkém oparu vzpomínek, minulosti a snění. Realitu často nahlíží skrze vlastní myšlenky a to, jak si ji vysnil on: „*Gli sembra di ricordare una vita anteriore, remotissima. Gli sembra che tutto intorno a lui si animi, ma d'una vita fantastica di leggenda...*“³⁰⁴

Ve snění a představě upadá i při umírání,³⁰⁵ a tak se jeho smrt mění v méně tragický okamžik, ve kterém se pouze vydá na „*il viaggio verso l'eternità*“.³⁰⁶

Giacinto

Postava Giacinta vnese do příběhu a života ostatních hrdinů novou energii, změnu, přístup k životu, pohled na lásku a odvěké společenské tradice a hierarchii. Děj se posune a dostane spád. Mladík vytrhne tety a Efixe z jejich letargie a z života ve vzpomínkách na minulost.

Už svým neočekávaným příjezdem na kole a spontánností způsobí v Noemi rozrušení a probudí v ní potlačenou chuť na lásku a život. Giacinto vzhledem patřil do rodiny Pintorů, avšak jeho chování bylo uvolněnější a modernější, než na jaké byly v Galte zvyklí: „*Ella lo riconobbe subito agli occhi, occhi grandi a mandorla, d'un azzurro verdognolo; erano ben*

³⁰¹ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 325. [Česky: „Opravdovou lásku jsi k nim projevil ty. A jestli je tu někdo, koho by měly milovat, (...) jsi to ty, protože tvé srdce je srdce pravého muže.“]

³⁰² Ibid., str. 173. [Česky: „... skřítky, víly, potulné duše. Duchy dávných baronů.“]

³⁰³ Ibid., str. 192. [Česky: „... Efix, i přes světlo a ptačí zpěv, byl přesvědčen, že se účastní mše duchů. Opravdu, všichni jsou tady.“]

³⁰⁴ Ibid. [Česky: „Zdálo se mu, že vzpomíná na dávný a velmi vzdálený život. Zdálo se mu, že vše kolem něj ožívá, ale životem fantastické legendy.“]

³⁰⁵ Ibid., str. 384. „*Gli parve di addormentarsi. Ma d'improvviso sussultò, ebbe come l'impressione di precipitare dal muricciuolo. Era caduto di là, nella valle della morte.*“ [Česky: „Zdálo se mu, že usnul. Ale náhle sebou škubl, připadalo mu, že se zřítíl ze zídky. Spadl do údolí smrti.“]

³⁰⁶ Ibid., str. 385. [Česky: „... cestu k věčnosti.“]

*gli occhi dei Pintor, ma il suo turbamento aumentò quando lo straniero balzato sugli scalini del portone la strinse forte fra le sue braccia dure.*³⁰⁷

Když spolu s Efixem dorazí na slavnost novény, vzbudí mezi ostatními pozdvižení a svojí odlišností³⁰⁸ zájem u děvčat, zejména Grixendy:

*„Ogni sua parola e il suo accento straniero colpivano Grixenda al cuore. Ella non aveva ben distinto il viso del giovane arrivato da terre lontane, ma aveva notato la sua alta statura e i capelli folti dorati come il fuoco.*³⁰⁹

Giacintova cesta

Giacintovou životní metaforou je, stejně jako u Efixe, cesta. Na rozdíl od něj však nezačíná odchodem, ale návratem. Jeho příchod přesto není idylický, je to snaha o nalezení vlastní identity, kterou provází mnohá příkoří a strasti. Giacinto je v novém prostředí (které přesto z matčina vyprávění důvěrně zná³¹⁰) ztracený, dezorientovaný a cítí, že tam nepatří. Minulost a sounáležitost s prostředím vnímá skrze vnitřní rozpoznání neznámých osob a míst, které jsou uloženy hluboko v jeho paměti.

Giacinto je – dle Paoly Pittalisové³¹¹ v předmluvě k románu – symbolem nové generace. Bere odpovědnost za své chyby, kterých se dopustil na pevnině, ale je si vědom, že selhal i ve vztahu ke svým tetám. Odmítá fatalistický pohled na svůj osud a obviňování vyšší moci. Stane se určitým rebellem a rušitelem odvěkých hodnot a zákonů tradičního chování. A to jak negativně, když si půjčuje peníze od lichvářky a falešně podepíše směnky, hypotékou zatíží poslední rodinný pozemek a přispěje k ekonomickému úpadku rodiny, tak pozitivně, když díky svým rozhodnutím („podřadnou“ práci ve mlýně či láskou k chudé Grixendě) spustí proces společenské a kulturní změny. Především před Noemi, která důsledně hájí kastovní předsudky,³¹² ukazuje Giacinto na důležitost citů a osobního svědomí, prvků, které si přinesl z kultury odlišné místním zvykům.³¹³

³⁰⁷ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 207. [Česky: „Hned ho poznala podle očí, velkých mandlových očí zelenomodré barvy. Byly to oči Pintorů, ale její rozrušení se zvětšilo, když cizinec vyskočil na schůdky u brány a pevně ji obejmil silnými pažemi.“]

³⁰⁸ Ibid., str. 220. „...alto, diverso da tutti, egli parve la perla nell'anello della danza...“ [Česky: „... vysoký, od všech odlišný, vypadal jako perla v tanečním prstenu...“]

³⁰⁹ Ibid., str. 216. [Česky: „Každé jeho slovo a cizí akcent zasahovaly Grixendu do srdce. Nerozpoznala dobře obličej, který přišel ze vzdálených krajin, ale všimla si jeho vysoké postavy a hustých zlatavých vlasů jako oheň.“]

³¹⁰ Ibid., str. 207. „Gli sembrava di riconoscere il luogo dov'era. Eco il portico tante volte ricordato da sua madre...“ [Česky: „Zdálo se mu, že ono místo poznal. A tady přístřešek, tolikrát zmiňovaný matkou.“]

³¹¹ Deledda, Grazia. *Canne al vento*, prefazione di Paola Pittalis. Nuoro: Illiso, 2005, str. 14.

³¹² Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*. Op. cit., str. 256. „Poi s'è messo a far all'amore con la ragazza della peggior razza di Galte.“ [Česky: „Navíc se začal scházet s dívkou z nejhoršího druhu v Galte.“]

³¹³ Ibid., str. 243. „Vado lì, dalla ragazza, perché è buona, (...) Che male c'è, dimmi?“ (...) „Nessun male! Ma la ragazza, benché buona, è povera e non è degna di te.“ „L'amore non conosce né povertà né nobiltà.“ [Česky:

Pokrok

Prací ve mlýně v Nuoru dosáhne Giacinto rovnováhy a klidu. Práce mu pomůže začlenit se do společnosti. Rozhodne se také oženit se s chudou Grixendou. Není to však díky nezkratné vášni, kterou by k ní cítil. Jeho rozhodnutí je racionální a soucitné.³¹⁴ Dá také na rady sluhy Efixe, čímž zachrání sestry Pintorovy před úpadkem, a tak se jeho sňatek zdá být uzavřen spíše z lásky k tetám (zvláště k Noemi) než z vášně ke Grixendě:

„Io le dicevo: „Sposatevi, zia Noemi; zio Pietro è ricco, vi ama, vi renderà felice“. Essa mi guardava con disprezzo, ed io capivo bene che non si sarebbe decisa mai. Allora Efix, senti (...), ebbene, ricordai il tuo consiglio. La guardai bene negli occhi e le dissi: „zia Noemi, io sposerò Grixenda, perché solo Grixenda, povera come me, giovane e sola come me, può essere la mia compagna.“³¹⁵

Giacintovu životní cestu sledujeme až do jeho odchodu za prací do Nuora. Následně téměř úplně zmizí ze scény a o jeho osudu nemáme žádné zprávy. Spolu s Efixem se dozvíme o jeho chystané svatbě a objeví se až na konci příběhu u lůžka nemocného Efixe.

6. 3. 2 Vedlejší postavy

Sestry Pintorovy

Donna Ruth, Ester, Lia a Noemi si zakládaly na svém šlechtickém původu, který však již patřil dávné minulosti. Jejich mládí nebylo lehké, neboť všechny trpěly výchovou přísného otce. Pouze Lia se rozhodla vzdorovat osudu a jít proti rodinné i společenské tradici. O její vnitřní síle, která ji vedla k útěku, a o následném životě se dozvídáme zprostředkovaně od ostatních postav, a přestože již nežije, je v románu stále přítomna, a to skrze Efixovy vzpomínky a záblesk paměti ostatních sester, pro které se její památka ještě více oživila s příchodem jejího syna Giacinta.

Zbylé tři sestry, které „*si rassomigliavano in modo straordinario*“³¹⁶, jí kromě jejího útěku neodpustily ani „znesvěcení“ šlechtické krve a překročení sociální hranice s nepatřičným mužem: „*Lo sposo era un negoziante di bestiame ch'ella aveva incontrato per*

„Chodím za ní, protože je hodná. (...) Co je na tom špatného? (...) Špatného nic! Ale ta dívka, přestože je hodná, je chudá a není tě hodná.“ „Láska nezná ani chudobu, ani urozenost.““]

³¹⁴ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 326. O Grixendě: „*Perderla certo non voglio, povera orfana!*“ [Česky: „Ztratit ji jistě nechci, chudáka sirotka.“]

³¹⁵ Ibid., str. 380. [Česky: „Já jsem jí říkal: „Vdejte se, teto Noemi, strýc Pietro je bohatý, miluje vás, udělá vás šťastnou.“ Ona se na mě ale pohrdavě podívala a já jsem dobře pochopil, že by se nikdy nerozhodla. Tak, Efixi, poslouchej (...), vzpomněl jsem si na tvou radu. Podíval jsem se jí přímo do očí a řekl: „teto Noemi, já si vezmu Grixendu, protože pouze Grixenda, která je stejně chudá, mladá a osamělá jako já, může být mou partnerkou.“]

³¹⁶ Ibid., str. 187. [Česky: „se vzájemně neuvěřitelně podobají“]

*caso durante il suo viaggio di fuga. (...) Il matrimonio con un uomo plebeo incontrato in così tristo modo...*³¹⁷

Noemi

Zvláště pak nejmladší Noemi, která cítí, že propásla šanci „*prender parte alla festa della vita*“³¹⁸, se kvůli své hrdosti a odměřenosti zatvrdila a život jí utíkal mezi prsty. Svou samotu a touhu po lásce silně pocítí se synovcovým příchodem. Ani ona sama si však tento cit nechce připustit. S Giacintem si vymění pouze letmé pohledy, avšak v jejím nitru se zrodí dosud nepoznaný cit: „*...le labbra avida tremanti di tutti i baci che non avevano dato né ricevuto. (...) Dimenticava i suoi anni, il suo aspetto, la sua essenza.*“³¹⁹ Giacinto jí už pouhou přítomností vnesl do života radost a: „*sentì nel cuore la bellezza luminosa del tramonto. (...) Ella non aveva mai provato un attimo di ebbrezza simile.*“³²⁰ Její přísná povaha se změnila a najednou: „*sentiva un improvviso amore per tutti*“³²¹. Toto její milostné chvění, mnohými označované za incestní vztah k synovci, bylo spíše osobním prožíváním nepoznané lásky, které dostalo impulz s mladíkovým příchodem. A právě přítomnost mladého a spontánního muže v domě ji okouzlovala více než samotný Giacinto. Díky tomuto platonickému citu nakonec souhlasila i se sňatkem s bratrancem Preduem. Nebylo to však z vášnivé lásky, ale spíše z hrdosti vůči Giacintovi, který jí oznámil svou svatbu s Grixendou.

Noemi se rozhodla racionálně překročit své osobní hranice a pochopila, že za svůj život si zodpovídá pouze sama. Nebyl to ani odkaz minulosti, ani její „urozenost“, které jí přinesly štěstí, proto musela vzít život do svých rukou. Ačkoliv se nejedná o euforicky šťastný závěr, je to přinejmenším jeho uspokojivé pokračování, a ona se tak přeci jen může zúčastnit „oslav života“:

„Noemi piangeva entrando nella sua ricca nuova dimora – piangeva tanto era felice, s'intende, – come la casa era piena di regali, come la gente buttava grano e fiori fin dentro il cortile degli sposi, per augurar loro buona fortuna, come tutti insomma erano contenti.“³²²

³¹⁷ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 179. [Česky: „Ženich byl obchodníkem s dobyt看kem a potkala ho náhodou během svého útěku. (...) Svatba s obyčejným mužem, kterého poznala tak ubohým způsobem.“]

³¹⁸ Ibid., str. 202. [Česky: „... účastnit se slavnosti života.“]

³¹⁹ Ibid., str. 272. [Česky: „... lačné rty se jí chvěly polibky, které však nikdy nedala ani nepřijala. (...) zapomínala na svůj věk, na svou pozici, na svůj původ.“]

³²⁰ Ibid., str. 275. [Česky: „v srdci pocítila jasnou krásu západu. (...) Nikdy nepoznala podobný pocit opojení.“]

³²¹ Ibid. [Česky: „... pocítila ke všem nečekanou lásku.“]

³²² Ibid., str. 385. [„Když Noemi vstoupila do svého nového domova, plakala štěstím, samozřejmě, z domu plného darů, z lidí, kteří házeli zrní a květiny na dvůr novomanželů s přáním všeho nejlepšího, ze všech, kteří byli vcelku spokojeni.“]

Ester

Ze tří sester je nejpokrokovější donna Ester. Jako jediná má opravdovou radost z Giacintova návratu a nelpí tolik na šlechtickém původu a společenských hranicích.³²³ Pro synovcovu záchranu prodala poslední kus pozemku a schvalovala jeho sňatek s Grixendou. Její povaha občas vypadá apaticky a smířeně s osudem, ale naopak dokáže vše s vnitřní silou přijmout. Ona také jako jediná zůstává s umírajícím Efixem, což využije k tomu, aby mu poprvé vyjádřila své upřímné city, jež mu za života nikdy neprojevila kvůli společenské vzdálenosti *padrony* a sluhy.³²⁴

Ruth

Nejstarší ze sester Ruth byla nejklidnější a nejmírnější. Nikdy o ničem nerozhodovala a vše nechala na zvážení ostatním sestřám. Představovala onu dávnou urozenost rodiny. Zemřela téměř symbolicky v den, kdy sestry obdržely protest směnky od lichvářky.

Grixenda

Šestnáctiletá dívka, která „*va scalza al fiume!*“³²⁵, je typickou ženskou postavou Deleddové, a to jak svým vzhledem³²⁶, tak vášnivou láskou ke Giacintovi, pro kterou je schopná jakékoliv oběti. A jsou to opět oči, kterými k sobě mladíka přitáhne: „...*vide il viso pallido e gli occhi di perla di Grixenda.*“³²⁷ Přestože pochází z chudých poměrů a v tradiční sardinské společnosti by pro ni bylo téměř nemožné vdát se za někoho, kdo pocházel z jiné, vyšší sociální vrstvy, díky Giacintově otevřenosti může tato pravidla překročit. Postava Grixendy dostává nejvíce prostoru k vyjádření při příchodu mladíka na nověnu. Posléze je přítomna především z vyprávění či řeči ostatních, přesto je její figura důležitou součástí příběhu, díky které může Giacinto realizovat ekonomickou záchranu svých tet.

Po smrti matky se o Grixendu stará babička Pottoi, která v mládí prožila románek s donem Zamem, avšak kvůli nepřekonatelnému sociálnímu rozdílu se jejich vztah nikdy

³²³ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 279. Když šla prosit lichvářku o prodloužení splátky: „*Donna Ester un corno! Il bisogno, tu lo sai, sorella mia, rende pari tutti.*“ [Česky: „Ale houby, donno Ester! Však ty víš, moje milá, že potřeba dělá všechny rovnými.“]

³²⁴ Ibid., str. 385. Ester nalezne mrtvého Efixe: „...*lo avevano lasciato morire solo, si mise a piangere forte, con un gemito rauco che la spaventò.* (...) „*E tu hai fatto questo... di andartene così, di nascosto... senza dir nulla...* (...) *Ah, Efix, questo non lo dovevi fare...*“ [Česky: „... nechali ho zemřít samotného. Hlasitě se rozplakala se zoufalým sténáním, které ji vyděsilo. (...) ‚Jak jsi to mohl udělat... takhle pomalu odejít... bez toho, aniž bys něco řekl...‘ (...) Oh, Efixi, tohle jsi neměl dělat...“]

³²⁵ Ibid., str. 257. [Česky: „... chodí bosá k řece!“]

³²⁶ Ibid., str. 195. „...*alta, le sottane sollevate sulle gambe lucide e dritte di cerbiatta. E di cerbiatta aveva anche gli occhi lunghi, umidi nel viso pallido di medaglia antica...*“ [Česky: „... vysoká, sukně vykasané na nohách zářivých a rovných jako laň. A laní měla také mandlové oči, vlahé na obličejí bledém jako starobylá medaile.“]

³²⁷ Ibid., str. 215. [Česky: „... uviděl Grixendin bledý obličej a oči jako perly.“]

nemohl realizovat. Proto s příchodem Giacinta viděla napravení starých křivd. Jejich sňatku se sice nedočkala, ale svou smrtí přispěla ke Giacintovu rozhodnutí se o Grixendu postarat.

Jednotícím bodem, který spojuje hlavní postavy, je tzv. *rottura di catena*, řetěz, který první přetrhne Lia skandálním útekem³²⁸ a Efix usmrcením svého pána. Následně toto pouto rozbije sám Giacinto spolu s Grixendou, kteří překročí společností nastavené hranice, a nakonec také Noemi svým souhlasem k sňatku s donem Preduem. A toto vysvobození se ze společenských předsudků má příslib lepší budoucnosti a života dle vlastního svědomí.

Obyvatelé Galte

Ostatní obyvatelé Galte, kteří patří k vedlejšími postavám, doplňují a oživují Efixovu osamělou cestu k odčinění. Někteří plní úkol v životě hlavního hrdiny nepatrný, jiní, jako například potulní žebráci, mu otevrou cestu k poznání jeho opravdového úkolu a další se objevují především kvůli doplnění atmosféry.

Chlapec Zuannantoni, bratr Grixendy, je jako malý posel se svou harmonikou téměř u každé významné události a díky své zvědavosti nám na začátku příběhu poodhalí minulost rodiny Pintorů.

Bohatý obchodník Milese představuje změnu poměrů na ostrově. Nepatřil k urozené vrstvě, ale dokázal zbohatnout a stát se tak „pánem“ Galte. Přesto jeho rychlé nabití bohatství přičítá Deleddová spíše nekalým praktikám³²⁹ než obchodní šikovnosti.

Upovídané a škodolibé služky dona Predua, stará Stefana a mladá Pacciana, zastupují nižší vrstvu, a to nejen svým slovníkem. Mají nevybíravé chování, především k pokornému Efixovi, a jsou hašteřivé.

Lichvářka Kallina, ke které se váže tajemná příhoda s barony z hradu, tyčícího se nad městem, jimž prý vděčí za své nevyčerpatelné zásoby peněz. Půjčuje téměř celé vesnici za mnohdy nepřiměřenou lichvu. Okolí ji bere za temnou postavu se skoro čarodějnými sklony, a veřejně se jí snaží vyhýbat. Přesto má respekt a svým přezíravě poklidným až pohrdavým chováním si uvědomuje, jakou moc díky penězům v Galte má.

Chudí poutníci a slepci ukážou Efixovi i odvrácenou stranu potulného života. Efix se chtěl cestou s nimi duševně očistit. Kromě biblických příběhů, které mu vyprávěl slepý

³²⁸ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 178. „...*mai nel paese era accaduto uno scandalo eguale; mai una fanciulla nobile (...) era fuggita così.*“ [Česky: „... nikdy se v městě neudál podobný skandál. Nikdy urozené děvče (...) takhle neuteklo.“]

³²⁹ Ibid., str. 243. Giacinto svádí vinu své slabosti na Mileseho: „*il Milese vuole che io giochi (così s'è fatto la fortuna, lui!).*“ [Česky: „Milese chce, abych hrál (sám tak přišel ke štěstí!).“]

žebrák (a které také využíval k obdržení štedřejší almužny), však poznal, že i mezi nimi vládne nevraživost, závist a zloba.

6. 4 Prostředí

Příběh románu se tentokrát neodehrává v autorčině rodišti Nuoru, ale v malém městečku Galte (románový název pro Galtelli), ležícím u řeky Cedrino nedaleko Tyrhénského moře. Deleddová zde za svého života na Sardinii často navštěvovala dámy Niedduovy, které ji inspirovaly pro ztvárnění sester Pintorových. Toto malé zemědělské centrum se v minulosti pyšnilo určitým významem, neboť bylo centrem biskupství a baronů. Ovšem kvůli stojaté vodě a močálům byla v oblasti velmi častá nákaza malárií, která způsobila úpadek města a odliv jeho obyvatel.³³⁰ Malárií také trpěly hlavní postavy románu a sám Efix na ni následně zemřel.

Příroda

Ani přírodní pozadí již není rozlehlá *tanca*, ale uzavřenější *poderetto*, neboli usedlost, kterou Efix obdělává „*con tenerezza d'amante*“³³¹. Přesto i zde zůstává pro Deleddovou typické detailní až pohádkové vyobrazení přírody:

„*E Dio (...) faceva ricoprir di fiori tutti i mandorli e i peschi della valle; e questa, fra due file di colline bianche, con lontananze cerule di monti ad occidente e di mare ad oriente, coperta di vegetazione primaverile, d'acque, di macchie, di fiori, dava l'idea di una culla gonfia di veli verdi, di nastri azzurri, col mormorio del fiume monotono...*“³³²

Barvy ostrova stále hrají narůžovělým vycházejícím sluncem, zelenošedými křovisky, fialovými mraky a azurovým nebem, které dodávají místům tajemný a pro Efixe až magický nádech.³³³ Tento malý kout světa „*recinto dai fichi d'India come da una muraglia vegetale*“³³⁴, ve kterém panovalo „*un silenzio grave odoroso*“³³⁵, vyvolával tolikrát v Efixovi živé vzpomínky na minulost a často v něm prožíval horečná blouznění. Také Noemi byla

³³⁰ De Giovanni, Neria. *Il cammino di Efix tra i luoghi di Canne al vento*. Alghero: Edizioni Nemapress, 2013, str. 10.

³³¹ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 221. [Česky: „... s mileneckou něžností.“]

³³² Ibid., str. 171. [Česky: „A Bůh (...) pokryl květy všechny mandloně a broskvoně v údolí. A to, mezi dvěma bílými kopci a s modrými dálkami hor na východě a mořem na západě, pokryto jarní vegetací, vodou, křovisky, květinami, dávalo dojem kolébky plné zelených závojų, modrých stuh s monotónním šuměním řeky.“]

³³³ Ibid., str. 335. „...*dava al luogo un aspetto ancora più fantastico.*“

³³⁴ Ibid., str. 223. [Česky: „... ohrazený opuncemi jako živým plotem.“]

³³⁵ Ibid. [Česky: „... nesmírné a vonící ticho.“]

s okolní přírodou spjatá a „*sentiva entro di sé tutto questo grigio (il cielo d'un azzurro grigiastro) e questo rosso (i melograni chiazzati di sangue)*“³³⁶.

Třtiny

Zásadní roli má rákosí, a to jak symbolickou, tak konkrétní, kdy tvoří součást skutečné krajiny. Pro Efixe se stává jeho vnitřním hlasem, který ho stále doprovází a který ožívá.³³⁷ Rákosí bylo mnohokrát jeho jediným společníkem, a tak se mu jeho šum zdá jako opravdový šepot a osud, který k němu promlouvá:

„...*passa il vento e le canne tremano e bisbigliano. „Efix rammenti, Efix rammenti? Sei andato, sei tornato, sei di nuovo in mezzo a noi come uno della nostra famiglia. Chi si piega e chi si spezza, chi resiste oggi ma si piegherà domani e posdomani si spezzerà.*“³³⁸

Šum, formu a pohyb třtin používá Deleddová jako metaforu lidského života:

„*Ma perché questo, Efix, dimmi tu, (...) Perché la sorte ci stronca così, come canne?*“ „*Sì*“ *egli disse allora, „siamo proprio come le canne al vento, donna Ester mia. Ecco perché! Siamo canne, e la sorte è il vento.*“ „*Sì, va bene: ma perché questa sorte?*“ „*E il vento, perché? Dio solo lo sa.*“³³⁹

Životní podmínky

Kromě popisu přírody nechybí ani podrobné vyličení Efixova přístřeší a domu Pintorů, zvláště pak kuchyně.³⁴⁰

S příchodem Giacinta se více rozebírají sociální podmínky, srovnává se život na pevnině s ostrovem a Deleddová upřesňuje dataci příběhu poznámkami o válce v Libyi (o které místní muži zpívali improvizované písně) či hojně emigraci do Ameriky, která je zde viděna jako řešení ekonomických problémů. Mnoho Sardiňanů odešlo za vidinou lepšího výdělků, ale jak poznamená jeden navrátilivší se emigrant, realita se od idylické představy liší:

³³⁶ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 271. [Česky: „... cítila ve svém nitru celou tuto šed' (šedoazurové nebe) a červeně (granátová jablka potřísněná krví).“]

³³⁷ Ibid., str. 172. „...*come le canne sopra il ciglione che ad ogni soffio di vento si battono l'una contro l'altra le foglie come per avvertirsi del pericolo.*“ [Česky: „... jako třtiny nad hřebenem, které se při každém závanu větru proti sobě klátí, jako kdyby se chtěly varovat před nebezpečím.“]

³³⁸ Ibid., str. 370. [Česky: „... přejde vítr a třtiny se zachvějí a šeptají. ‚Efixi, vzpomínáš, Efixi vzpomínáš? Odešel jsi, vrátil ses, jsi opět mezi námi, jako jeden z rodiny. Někdo se ohne, někdo se zlomí, někdo odolá dnes, ale ohne se zítra a pozítří se zlomí.‘“]

³³⁹ Ibid., str. 366. [Česky: „Ale proč tohle všechno, Efixi, řekni mi. (...) Proč nás osud láme jako ty třtiny?‘ ‚Tak,‘ řekl na to. ‚Jsme jako třtiny ve větru, moje paní Ester. Proto! Jsme třtiny a osud je vítr.‘ ‚Ano, dobře. Ale proč takový osud?‘ ‚A proč vítr? To ví jen Bůh.‘“]

³⁴⁰ Ibid., str. 184. „*La casa, a un sol piano oltre il terreno, sorgeva in fondo al cortile, subito dominata dal Monte (...) Anche la cucina era medioevale: vasta, bassa, col soffitto a travi incrociate nere di fuliggine; un sedile di legno lavorato poggiava lungo la parete al di qua e al di là del grande camino.*“ [Česky: „Jednopatrový dům s přízemím se tyčil vzadu na dvoře, na obzoru hory. (...) Také kuchyně byla středověká: široká, nízká, se stropem ze zkřížených zčernalých trámů. Dřevěná židle opřená o zeď u velkého ohniště.“]

„L’America? Chi non l’assaggia non sa cosa è. La vedi da lontano e ti sembra un agnello da tosare: ci vai vicino e ti morsica come un cane. (...) io ci andai con la bisaccia a metà piena e credevo di riportarla colma; la porti vuota!“³⁴¹

Při Noemině popisu Nuora se zdá, jako by ono bylo právě tím vytouženým a ideálním místem, stále vzdáleným, ale přesto mnohem bližším než daleká Amerika:

„Quanto ci vuole? (...) Poche ore. Io sono stata a Nuoro molti anni fa, a cavallo. La strada è bella, e la città è bella, sì; l’aria è buona, la gente è buona. Là non ci son le febbri, come qui, e tutti possono lavorare e guadagnare. Tutti i forestieri son diventati ricchi, lassù...“³⁴²

A právě přímo v Nuoru nalezne Giacinto práci a jeho život dostane řád. Deleddová tak tímto krátkým odstavcem vzdává hold a lásku svému rodnému městu.

Skrze Giacinta autorka více srovnává situaci mezi Sardinii a pevninou, která již není líčena pouze jako země zaslíbená a místo k velkému a snadnému výdělku. Deleddová v té době žila přes deset let v Římě, a mohla tak vidět i nedostatky „velkého kontinentu“. Sardinie se pro ni naopak stala místem vzpomínek, uhlazených a zastřených prismatickým časovými i místními vzdálenostmi. V textu se často vyskytuje zvuk harmoniky, který ještě více evokuje vzpomínky, minulost a nostalgii, kterou Deleddová k Sardinii cítí.³⁴³

Společenské změny

Na ostrově stále převládají staré tradice, zvyky a pověrčivost, jako například víra v *Giobianu*,³⁴⁴ tzv. „čtvrteční ženu“, která se zjevuje a škodí nočním přadlenám. S příchodem Giacinta přichází i nové a uvolněnější zvyky,³⁴⁵ zároveň však jeho „dramatický útěk“ značí

³⁴¹ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 235. [Česky: „Amerika? Kdo ji nezkusí, neví, co to je. Vidíš ji z dálky a zdá se ti jako beránek ke stříhání. Přiblížíš se k ní a kousne tě jako pes. (...) Já jsem tam šel s poloplnou brašnou a věřil jsem, že ji donesu plnou. Přinesl jsem ji prázdnou!“]

³⁴² Ibid., str. 209. [Česky: „Jak dlouho to tam trvá? (...) Pár hodin. Byla jsem v Nuoru před mnoha lety na koni. Cesta je pěkná, město je pěkné, ano, i vzduch je dobrý a lidé jsou dobří. Tam nejsou horečky jako tady. A všichni můžou pracovat a vydělávat. Všichni cizinci tam zbohatli...“]

³⁴³ Ibid., str. 352. „...sentiva un lamento di fisarmonica che gli pareva un’illusione...“ [Česky: „... slyšel nářek harmoniky, který mu připadal jako přelud.“]

³⁴⁴ Ibid., str. 264.

³⁴⁵ Ibid., str. 216. Příchod Giacinta na nověnu: „...e cominciò ad abbracciare tutti. Qualche donna balzò indietro, (...) È costume del tuo paese?“ [Česky: „... a začal všechny objímat. Některá žena uskočila, (...) To je zvyk tvého kraje?“]

nelehkou situaci a morální krizi na pevnině.³⁴⁶ I v tomto románu se odlišnost obou míst zdůrazňuje adjektivem *là*³⁴⁷ a svou neurčitostí umocňuje ještě větší vzdálenost.

V románu jsou zachyceny sociální změny na ostrově, kdy společnost přechází ze staré pozemkové šlechty, ke které patřily sestry Pintorovy, k nově se ustanovující střední třídě obchodníků („*I nostri parenti non hanno mai comprato buoi.*“ „*Altri tempi, Noemi, sorella mia! Del resto i signori sono appunto i mercanti, adesso. Vedi il Milese? Egli dice: il Barone di Galte adesso sono io.*“³⁴⁸).

Důležitým prvkem této transformace je dopis. Ve společnosti, kde převažovalo orální slovo, se písemný projev stane nositelem zneklidňujících a mnohdy fatálních zpráv. Jako například žlutý dopis (telegram), který oznámí příchod Giacinta, dopis uprchlé Lii, který Noemi opětovně čte, a dá tak průchod živým vzpomínkám, nebo protestovaná směnka Kalliny.³⁴⁹

Deleddová neopomíjí ani události velké historie, které se zlehka dotýkají malého světa Galte, ani naléhavost sociálních a ekonomických problémů. Zobrazuje je skrze dialogy postav a zapojuje je do průběhu děje. Velkým problémem, který tížil Sardinii, byla lichva, již autorka popisuje skrze diskrétní lichvářku Kallinu, k níž si chodí půjčovat téměř celá vesnice.

Okolí

Na stránkách románu máme možnost (oproti dvěma předešlým) více poznat okolní krajinu a vesnice, kterými Efix prochází na své pouti. Je to cesta především po náboženských slavnostech, přesto nás zavede do typických městeček a vesnic, od přímořských Dorgali a Orosei přes Olienu až po vnitrozemské Fonni, Bitti, Orune či Mamojadu.

Efixovu cestu, která je pro něj hodně symbolická, spojená se vzpomínkami a mnohdy přetvářená jeho vlastní fantazií, konkretizuje spisovatelka přesným (avšak stále lyrizovaným) místopisem okolních hor: „*Monti Corراسi, monte Uddé, Bella Vista, Sa Bardia, Santu Juanne,*

³⁴⁶ Ibid., str. 179. „*Il suo piccolo impiego nell'Ufficio della Dogana non gli piaceva: era umile e penoso, (...) Tutti gli consigliavano di recarsi nell'isola di sua madre, per tentar la fortuna...*“ [Česky: „Jeho nevýznamné místo na celním úřadu se mu nelíbilo, bylo obyčejné a namáhavé, (...) Všichni mu radili, aby se vydal na ostrov, odkud pocházela jeho matka, aby tam zkusil štěstí...“]

³⁴⁷ Ibid., str. 224. „*Là c'è tanta gente... Là bisogna esser cattivi per far fortuna.*“ [Česky: „Tam je spousta lidí... Tam je třeba být zlý, abyste měli štěstí.“]

³⁴⁸ Ibid., str. 180. [Česky: „Naši předci nikdy voly nekupovali!“ „Jiná doba, Noemi, drahá sestro. Koneckonců pány se nyní stali právě obchodníci. Podívej se na Mileseho. Ten říká: baronem Galte jsem nyní já.“]

³⁴⁹ Ibid., str. 277. „*La carta aveva qualcosa di misterioso e di terribile.*“ [Česky: „Psaní mělo v sobě něco záhadného a strašného.“]

monte Nou sorgevano dalla conca luminosa come i petali di un immenso fiore aperto al mattino; e il cielo stesso pareva curvarsi pallido e commosso su tanta bellezza. ³⁵⁰

Deleddová tak velmi povedeně spojila realitu a skutečnou krajinu s magickým světem Efixovy fantazie.

6. 5 Náboženství

Křesťanská víra je v románu zobrazena především skrze Efixovo putování po nejrůznějších náboženských slavnostech. Přesto jsou tyto svátky využívány zejména k zábavě a setkání než k opravdovému pokání. Také sám Efix vidí, že hlavním cílem chudých poutníků je získat co nejvíce darů a almužny.

Efixova víra je zakořeněná hluboko v jeho nitru, je vyjádřená každodenní prací na malém pozemku a bojem s přírodními živly. Je však také velmi pověřčivý. Obrazy a sochy svatých v něm vyvolávají magické představy a evokují minulost, často před ním přímo ožívají. ³⁵¹

V románu se vyskytuje rovněž mnoho biblických příběhů, které Efix vyslechne nebo vypráví během své cesty pokání. Jednotlivé starozákonní příběhy jsou přiměřovány ke skutečným událostem, které Efix prožíval. Častokrát je dáváno do kontrastu s Efixovým niterným trápením klidné okolí, které evokují ony biblické příběhy a obrazy ráje: „...*i pastori seduti per terra, le donne coi canestri in mano, il sacerdote con una bisaccia gittata sulle spalle a modo di scialle (...) tutto ricordava la dolce serenità di una scena biblica.*“ ³⁵²

Dalším odkazem na Starý zákon jsou jména sester Pintorových (Ruth, Ester, Noemi, Lia). Při podrobnějším pohledu také zjistíme, že již samotný název románu má biblické kořeny. A to konkrétně v Matoušově jedenáctém evangeliu, ve kterém Kristus hovoří o Janu Křtíteli: „*Che cosa siete andati a vedere nel deserto? Una canna sbattuta dal vento?*“ ³⁵³

Víra Deleddové tak nebyla pouze intuitivní a zakořeněná tradice, spisovatelka získala dobré znalosti Bible již v poměrně mladém věku. Vzpomeňme také, že příměru s třtinami ve větru použila již v románu *Elias Portolu*.

³⁵⁰ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 286. [Česky: „... hora Corراسي, hora Uddé, Bella Vista, Sa Bardia, Santu Juanne, hora Nou se zvedaly ze světlé kotliny jako okvětní listky obrovského, po ránu otevřeného květu. A samotné nebe vypadalo, že se shýbá bledé a dojaté nad takovou krásou.“]

³⁵¹ Ibid., str. 310. „*La Maddalena guardava, lieta anche lei, come una dama spagnuola ospite dei Baroni (...) Sentiva la primavera anche lei, era felice (...) sorrideva ai passanti, dal suo balcone, e sorrideva anche ad Efix.*“ [Česky: „Maddalena se dívala, sama celá radostná, jako španělská dáma na návštěvě u baronů (...) I ona cítila jaro, byla šťastná (...) ze svého balkonu se usmívala na kolemjdoucí, a usmívala se i na Efixe.“]

³⁵² Ibid., str. 336. [Česky: „...pastýři sedící na zemi, ženy s nádobami v ruce, kněz s brašnou uvázanou přes ramena na způsob šály (...) všechno připomínalo sladký klid biblického obrazu.“]

³⁵³ „Co jste vyšli na poušť viděti? Zdali třtinu větrem se klátící?“

6. 6 Jazyková a stylistická struktura

Struktura díla je postavena na události, která se stala v minulosti a která má pokračování v následném životě postav. Tato událost je odhalována postupně, téměř detektivním způsobem. Pomocí retrospekce se dozvídáme detaily Efixova činu, a můžeme tak pochopit jeho aktuální situaci a motiv dalšího jednání a chování. Také Giacinto vypráví zpětně svůj příběh odchodu z pevniny.

Jak již bylo zmíněno, v románu se vyskytuje větší množství postav a je zde i více dialogičnosti. A tak jsou lyrické pasáže popisu krajiny často prokládány rozhovory obyčejných lidí, služek a poutníků, kteří mají i svůj vlastní příběh. Efix je ve svých projevech spíše zdrženlivý, zato v myšlenkách a úvahách mu probíhají dlouhé monology, modlitby a vnitřní rozplození.

Román je rozdělen do sedmnácti očíslovaných kapitol. Autorka se textu ne zcela odcizuje, ale ani se kompletně nevciťuje do svých postav. Přesto se jí daří detailně popsat vývoj každého pocitu jednotlivých figur. Užívá jak přímé, tak nepřímé řeči. Styl vyjadřování je lidový a snaží se odpovídat postavení a náladě jednotlivých postav. Řeči obyvatel Galte je italština s opětovným užíváním sardských výrazů, které jsou vysvětleny v poznámce či v textu. V románu se již nevyskytují jednotlivá dialektální slova, ale Deleddová se více zaměřuje na různá tradiční pojmenování typických ostrovních jevů a jejich vysvětlení.

Na románu je celkově vidět autorčin jazykový vývoj a zdokonalení. Větné konstrukce a užité lexikum jsou komplexnější a oproti minulým dvěma knihám propracovanější.

6. 6. 1 Sardské lexikum

Text obsahuje o něco méně sardských výrazů než tomu bylo u předchozích románů. Lze to přičíst odloučení Deleddové od ostrova a každodennímu užívání italštiny. Seznamuje nás tedy s několika sardskými slovy, slovními spojeními a písněmi na různá témata.

Již na prvních stránkách románu se Efixovi zjevují magické postavy, jako například *panas*³⁵⁴, ženy, které zemřely při porodu a které Efix slyší prát u řeky prádlo, jež tlučou nebožtíkovou kostí. Ukázal se mu také tzv. *ammattadore*³⁵⁵, neboli šotek se sedmi barety, ve kterých uchovává poklad. Efixe sledovaly rovněž malé víly *janas*,³⁵⁶ které jsou během dne schované ve skalách a tkají zlaté látky na zlatých stavech. Legendární had *cananèa*³⁵⁷ žijící od Kristových dob se plazil okolo močálu řeky Cedrino.

³⁵⁴ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 173.

³⁵⁵ Ibid.

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ Ibid.

Sestry Pintorovy měly během svátků u posvátného místa vlastní přístřešek nazývaný *sas muristenes de sas damas*³⁵⁸ a během večeří prostíraly místo ubrusu brašnu nazývanou *bertula*.³⁵⁹ Oslavy byly vhodnou příležitostí k sousedským povídkám, diskusím a pomluvám, mnohdy velmi peprným, jako „*Corfu 'e mazza a conca!*“³⁶⁰ (Ránu holí do hlavy!), který se v textu několikrát opakuje. Muži se povzbouzeli k pití vína: „*Bibe, diaulu.*“³⁶¹ (Pij, příteli.)

*Pezza*³⁶² je dvacet pět centů spropitného od donny Ester služce Natòlii. Při tradičních sardských tancích se také zpívalo, a dokonce i Efix: „*A sa festa... a sa festa so andatu...*“³⁶³ (Na oslavu... na oslavu jsem šel...)

Tradičně se v textu objevuje známé cukroví *gattò*.³⁶⁴

Dále se v textu uvádí například několik lidových písní na politická témata. Básník Serafino Masala, s řeckým profilem a v oděvu homérských hrdinů, pronášel píseň o Libyi:

„ <i>Su turcu non si cheret reduire,</i>	[„Turek se nechce vzdát,
<i>Anzis pro gherrare est animosu,</i>	Ba, k boji je ještě čilejší,
<i>S'arabu inferocidu est coraggiosu,</i>	Rozzuřený Arab je odvážný,
<i>Si parat pruntu né cheret fuire...</i> “ ³⁶⁵	Svížně se vrhá a nechce uprchnout...“]

Gregorio Giordano z Dualchi, oblečen jako trubadúr, zpívá vítěznou válečnou píseň o Africe:

„ <i>Basta, non poto pius relatare,</i>	[„Dost, už nemůžu povídat,
<i>Discurro su chi poto in sa memoria;</i>	Říkám z paměti to, co můžu;
<i>Chi àppana in dogni passu sa vittoria,</i>	Aby (Italové) na každém kroku zvítězili,
<i>De poder tottu l’Africa acquistare;</i>	A získali tak celou Afriku;
<i>Tranquillos et sanos a torrare,</i>	Ať vrátí se klidní a zdraví,
<i>Los assistan sos Santos de sa Gloria,</i>	A jsou s nimi svatí slávy,
<i>E cun bona memoria et vertude</i>	A s dobrou pamětí a ctností
<i>Terren a dom’issoro chin salude!</i> “ ³⁶⁶	Ať se vrátí ve zdraví domů!“]

³⁵⁸ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 212.

³⁵⁹ *Ibid.*, str. 213.

³⁶⁰ *Ibid.*, str. 214.

³⁶¹ *Ibid.*, str. 234.

³⁶² *Ibid.*, str. 214.

³⁶³ *Ibid.*, str. 218.

³⁶⁴ *Ibid.*, str. 228.

³⁶⁵ *Ibid.*, str. 234.

³⁶⁶ *Ibid.*, str. 235.

Dále autorka vysvětluje nuorské pořekadlo, ovšem už bez původního znění, a tedy jen v italštině: když se don Predu dvoří Noemi, je to, jako by byl „*toccato a libro*“³⁶⁷, očarovaný zaklínadlem provedeným svatými knihami. A na tomto příkladu si můžeme povšimnout, jak moc jsou sardská slova, kterými Deleddová občas text oživí, důležitá a jak významně doplňují atmosféru příběhu.

6. 7 Shrnutí

Pokud bychom kompletně zhodnotili osud jednotlivých postav i celého románu, vyjdou nám postavy poražené a román s víceméně pesimistickou vizí světa. Přesto to nejsou klasičtí vergovští „*vinti*“, protože svůj osud dokážou přijmout jako boží vůli, kterou se nesnaží pochopit, ale akceptovat. Začíná se tu však i objevovat (zejména s příchodem Giacinta) snaha svůj úděl změnit, překročit pomyslné limity a řídit se více svým svědomím. A ačkoliv zakončení příběhů postav není jejich šťastným vyústěním, je alespoň jejich uspokojivým pokračováním.

Hodnota románu je mimo jiné v detailních popisech vnitřního světa, niterného rozrušení hlavních hrdinů a těžko popsateľných stavů duše a pocitů, které přesto dokáže Deleddová s citlivostí a přirozeností vylíčit. Efixovy myšlenky a úvahy ukazují, jak moc chápala lidskou duši a její rozpoložení.

Ve čtenářově mysli zůstanou vštípeny také malebné popisy sardinské přírody, místních zvyků, posvátných míst a náboženských svátků, skrze které poznává konkrétní místa východní Sardinie.

Sama spisovatelka román *Canne al vento* označila jako své nejoblíbenější dílo, ve kterém vyjádřila nejvíce ze své osobnosti.³⁶⁸

³⁶⁷ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 302.

³⁶⁸ V rozhovoru uveřejněném 3. 11. 1935 pro „*L'Italia letteraria*“, *Colloquio con Grazia Deledda*. Odkazuje: King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 214.

7. ŽENSKÉ POSTAVY NA POZADÍ SARDINSKÉ SPOLEČNOSTI

7. 1 Ženská literatura

Hlavními tématy tvorby Deleddové jsou bezesporu lidské vášně, vina a odčinění skutků, kterými se provinili jak muži, tak ženy. Postavení a zachycení žen ve spisovatelčiných románech je zajímavý fakt, vzhledem k provenienci autorky a vývoji italské ženské literatury přelomu 19. a 20. století. Jak uvádí ve své práci Zora Obstová,³⁶⁹ italský literární i kulturní vývoj je v mnoha ohledech pozadu za ostatní Evropou. Rovněž ženská literatura prožívá své období se zpožděním a její první fáze, do které časově zapadá také Deleddová, trvá až do konce 40. let. Tato fáze se vyznačuje vyrovnáváním se se zažitými stereotypy mužské literatury, psaním o vlastních prožitcích z každodenního života a vztazích v rodině. Hlavní hrdinky bývají nešťastné mladé dívky, které se marně brání údělu nesvobodných hospodyň, mnoha společenským zákazům a povinnostem a snaží se s lhostejností, ironií či otevřeností proti nim bojovat.

Do tohoto literárního vzorce a celkově do italské literární tradice vůbec Deleddová však nezapadá. Její ženy byly silné a rozhodné osobnosti, které často zastiňovaly muže.

Tato odlišnost je dána patrně izolovaností ostrova, spjatostí s přírodou, koloběhem ročních období, náboženských rituálů a nezbytností tvrdé práce mužů i žen. Rychlá industrializace, která se Sardinii vyhnula a která naopak zachvátila kontinent, vedla k vyhrocení protikladů obou pohlaví. Navíc na ostrově byl rovněž zakořeněn odvěký matriarchální vzor. Na ženě stála většinou celá rodina, která byla základem společnosti.

7. 2 Ženy v románech

V téměř celé produkci Deleddové je postavení žen podobné. Jejich úkolem je vdát se, vytvořit rodinu a následně pro ni pracovat. Také v románu *La via del male* obě ženy v bohaté rodině Noinů tento úkol plní: „*Maria lavora come una bestia; va alla fontana, va a lavare, spazza il cortile e la strada davanti al cortile.*“³⁷⁰ Stejně jako sestry Pintorovy v *Canne al vento*, které přes šlechtický původ nutil otec k práci a hrubě s nimi zacházel: „...*E come schiave esse dovevano lavorare, fare il pane, tessere, cucire, cucinare, (...) Guai se le vedeva*

³⁶⁹ Obstová, Zora. *Ženská próza v italské moderní literatuře*. Praha: Karolinum, 2008.

³⁷⁰ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrone, 2012, str. 12. [Česky: „Maria pracuje jako zvíře. Chodí pro vodu, pere, zametá dvůr a ulici před dvorkem.“]

*affacciate alle finestre (...) Le schiaffeggiava coprendole d'improperi...*³⁷¹ Výjimkou je *Elias Portolu*, ve kterém Maddaleně zio Portolu alespoň před svatbou slíbí pohodlný život: „*O che credi tu che tua figlia venga qui a far la serva? Verrà a far la signora...*“³⁷²

Láska zde nemá trvalou platnost a na její pomíjivosti se nezakládá pevnost rodiny, která v první řadě odpovídá ekonomickému charakteru, a tím i morálním kritériím. Láska se stane zhoubnou, pokud překročí společenské a morální hranice.³⁷³

Mezi nejdůležitější ženské činnosti a jejich téměř výsadní právo bezesporu patří příprava kávy: „...*Maria batteva la mano sul macinino per scuoterne il caffè che vuotava entro la caffettiera bollente.*“³⁷⁴ Dále pečení chleba, sladkostí a cukrovinek, především na různé náboženské svátky³⁷⁵ či vyšívání tradičních košil se sardskými výšivkami³⁷⁶.

7. 3 Obroda ženy na ostrově

Tania Baumannová vidí v sardinských ženách přímou spojku mezi historií, psychologií, společností a literaturou a v ženských postavách románů Deleddové obrazné zpodobnění samotné Sardinie.

Život obyčejné ženy byl silně zakořeněn v tradicích, zvycích a myšlenkách předávaných z matky na dceru. Veškerá starost se točí kolem péče o rodinu. Žena se nezajímá o politiku a společenské změny, protože věří, že se vše (štěstí i smůla) děje z boží vůle. Hlavní hrdinky románů jsou především mladé Sardiňanky, které ve svých aspiracích k novým hodnotám musí bojovat jednak proti společenským bariérám, jednak proti uzavřenosti rodinných tradic. Střet s moderní společností, s níž se ostrovní obyvatelé (a zejména ženy) vyrovnávali na konci 19. století, lze dle Deleddové vyřešit nalezením správné rovnováhy mezi tradicí a otevřeností. Naděje v sardinskou renesanci je svěřena ne ženě z lidu, ale ženě z intelektuální a pokrokové buržoazie. Přes rozdílnost románů a ženských postav se v její tvorbě dá najít prvek, který je všechny nesporně spojuje: figura ženy není jen centrálním prvkem narativních příběhů, ale v přeneseném smyslu vyjadřuje osobní představu *Grazie*

³⁷¹ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 177. [Česky: „A jako otrokyně musely pracovat, péct chleba, tkát, šít, vařit, (...) Běda, jestli je zahlédl dívat se z okna. (...) S nadávkami je zřádkoval.“]

³⁷² Ibid., str. 16. [Česky: „Nebo si myslíš, že sem tvoje dcera přijde dělat služku? Přijde sem dělat paní...“]

³⁷³ Guiso, Angelo. *Grazia Deledda. Temi, luoghi, personaggi*. Nuoro: Edizioni IRIS s.r.l., 2005, str. 94.

³⁷⁴ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012, str. 46. [Česky: „Maria tloukla rukou do mlýnku, aby z něho vyklepala kávu, kterou sypala do rozpáleného kávovaru.“]

³⁷⁵ Ibid., str. 70. „...*a fare il pane e i dolci di pasta, sapa e uva passa, che ogni buona massaia nuorese non manca di preparare per la festa di Tutti i Santi.*“ [Česky: „... dělat chléb a cukrovinky z těsta, hroznového moštu a rozinek, které každá dobrá nuorská hospodyně nezapomene připravit na svátek Všech svatých.“]

³⁷⁶ Tzv. „*ricamo sardo*“. Ibid., str. 16.

Deleddové o Sardinii.³⁷⁷ V *La via del male* popisuje obrázek, který může být typickou ukázkou onoho starého a neprosperujícího ostrova, jenž se nedokáže vymanit z tradic:

„...si vedeva la vecchia nonna che filava ancora e il vecchio asinello che girava sempre intorno alla mola. Maria sentì un impeto di compassione, rivedendo il melanconico quadretto. ‚Povere creature!‘ pensò, guardando la vecchia e l’asinello; ‚stanno sull’orlo della fossa e lavorano ancora. Che triste cosa esser poveri!‘“³⁷⁸

7. 4 Ženino kouzlo

Ať už je ženina úloha jakákoliv (nejlépe pokud patří k vyšší společnosti), láska se zrodí v muži, protože se nechá ženou očarovat. Nástraha spočívá především v jejích smyslných rtech, mandlových očích a elegantním vzezření. Dívky často v přítomnosti mužů klopily zraky na znamení cudnosti. Když je však k některému pozvedly, byl to bezmála souhlas k zásnubám a jejich „*occhi arabi*“ v mužích probouzely nesčetné touhy. Jak Pietro, tak Elias s Giacintem právě těmto ženským přednostem propadnou.

7. 5 Elias Portolu

V románu *Elias Portolu* jsou ženské postavy zastoupeny dvěma odlišnými figurami. A to bohabojnou ziu Anneddou a mladou svůdnicí Maddalenou. Každá charakterizuje zcela odlišný svět. Sociální postavení žen v tomto románu není příliš rozvedeno, vše se soustředí hlavně na rodinný život postav.

Zvláštní, a zároveň důležitou úlohu zabírá v textu Eliasova matka, která má jako nejstarší žena rodiny za úkol chránit obecné svědomí a připomínat nejistotu lidského osudu. Zia Annedda reprezentuje tradiční Sardinii, která zůstává ukotvena ve zvycích a pověřivosti a bojí se nových vlivů a pokroku. Je to ona, kdo střeží rodinný krb, bezpodmínečně plní rodinné povinnosti a sebe dává až na poslední místo. Rovněž okolí ji bere jako jistotu, příklad dobré hospodyně a matku rodu.

Její opakem je Maddalena, která představuje mladou a smělou Sardinii. Právě Maddalena se stane silnou ženou, která se vzepré jednotvárnému osudu připravenému společností. To ona se ukáže, ve vztahu s Eliášem, jako silnější osobnost. Svůj cit nevidí jako

³⁷⁷ Atti del Convegno nazionale di studi. *Grazia Deledda e la solitudine del segreto*. Příspěvek od Baumann, Tania. *Quando l’isola è donna. Sulla rappresentazione delle figure femminili nei romanzi di Grazia Deledda*. Nuoro: Edizioni ISRE, 2010, str. 21.

³⁷⁸ Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrato, 2012, str. 80. [Česky: „... byla vidět stará babička, jak ještě přede, a starý osel, který se stále točil kolem mlýnského kamene. Maria, pozorující melancholický obrázek, pocítila soucit. ‚Ubohá stvoření!‘ pomyslela si dívajíc se na stařenu a osla. ‚Jsou na pokraji hrobu a ještě pracují. Je tak smutné být chudý!‘“]

neřešitelnou překážku a nepropadá zoufalství z bezvýchodné situace. Ze začátku je prezentována hlavně jako žena, jejíž úkol je svádět.³⁷⁹ Také její chování tomu odpovídá, Eliase láká svými pohledy. Její pasivní role se však postupně promění a ona se začne ve vztahu více angažovat, a když vidí šanci k uznání společensky neakceptovatelného vztahu, snaží se jej využít a přemýšlí až pragmaticky. A právě to selže, Elias nechce rozhodnou ženu, která ví, co chce. Touží po oné svůdné a nevinné Maddalենě, kterou si zidealizoval.

7. 6 Canne al vento

Sestry Pintorovy byly ze všech ženských postav těchto tří románů nejurozenějšího původu, což jim paradoxně v životě přitížilo. Zůstaly osamělé a bez pokračovatele rodu.

Ego Noemi bylo navíc zraněno sestřiným útekem a následnou otcovou přísností a nemožností plně prožít mládí a lásku. Na ostatní působila tvrdě, nepřístupně a pyšně, uvnitř však trpěla a toužila po obyčejném štěstí. I když si nakonec bratrance Predua nebrala z vášnivé lásky, dokázala alespoň zlomit vlastní pýchu.

Ačkoliv musely bývalé baronky z finančních důvodů tajně pro peníze k lichvářce, na veřejnosti se stále snažily působit majetně a důstojně. Doba kolem nich se však změnila, vliv a důležitost získali obchodníci, i bez šlechtické krve. Jejich staropanenský uzavřený život prolomil až příchod synovce z pevniny. Ukázal jim, jak málo záleží na společenském postavení. A i když jim život převrátil naruby a přinesl mnoho nepříjemných událostí, jeho hlavní zásluhou bylo, že jim otevřel oči a vytrhl je z jejich dlení v minulosti.

Jakkoliv Deleddová své ženské postavy prezentuje jako silné osobnosti, chybí v příbězích jejich důslednější psychologický profil, popis citů a toho, co je vedlo a motivovalo být silnější než muži. Například i Noemin rychlý zvrát v rozhodnutí vzít si bratrance Predua by si zasloužil znát ono vnitřní rozhodování, které ji k tomu vedlo.

Stejně tak u Eliasovy Maddaleny by mohl být důslednější popis jejich vnitřních emocí, když si musela brát nemilovaného muže, nebo když ztratila syna.

Spisovatelka prezentuje své ženské postavy jako silné a odhodlané čelit různým zkouškám a překážkám. Nebylo by proto jistě na škodu dát více prostoru detailnějšímu rozboru jejich psychiky a jednání.

³⁷⁹ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 133. „*Perché per te la tentazione è quella donna...*“ [Česky: „Protože pro tebe je pokušením právě ta žena...“]

8. Závěr

V předešlých kapitolách byl chronologicky představen život a literární tvorba sardinské spisovatelky Grazie Deleddové a následně rozebrána její tři románová díla.

Deleddová prožila na rodném ostrově téměř třicet let svého života a osobní zkušenost z tohoto tehdy poměrně izolovaného regionu přenesla do většiny svých děl. Silné tradice, zvyky a uzavřenost společnosti, která viděla ženinu úlohu především v péči o domácnost a odsuzovala počáteční spisovatelčiny literární práce, však Deleddovou neodradily. Naopak začala hojně spolupracovat s nejrůznějšími národními časopisy a v poměrně mladém věku udržovala úzkou korespondenci s mnoha nakladateli, literáty a novináři (Epaminonda Provaglio, Angelo De Gubernatis, Edoardo Perino a další), kteří její tvorbu ocenili. Během svého života na ostrově se věnovala zejména tvorbě povídek, románů a studiu místních tradic.

Značný úspěch spisovatelka zaznamenala již roku 1896 s románem *La via del male*, jemuž svou pozitivní recenzí pomohl Luigi Capuana. V díle se vyskytují charakteristické prvky spisovatelčiny tvorby: vášeň, nenávist, hřích a jeho následné odčinění a sardinská divoká příroda, se kterou jsou postavy velmi spjaté. Jsou zde však i stylistické nepřesnosti, které jí mnozí kritikové vyčítali. Deleddová se však díky své snaze a péči dokázala zlepšit a mnohé stylistické konstrukce (převrácení standardního italského slovosledu, užití předmětu / přičestí / přísudku před slovesy) do textu později vkládala úmyslně pro zdůraznění autenticity a místní atmosféry příběhu.

Po svém odchodu z ostrova do Říma upevňovala dříve nabitě korespondenční vztahy osobními a literárními setkáními, přesto byla její hlavní činností péče o rodinu. S téměř každodenní pravidelností se věnovala také psaní, ve kterém zůstala věrná rodnému ostrovu. Dalším mezníkem byla publikace románu *Elias Portolu* v roce 1903, který se stal téměř symbolem její tvorby. Román se dočkal úspěchu i za hranicemi Itálie, konkrétně ve Francii. Dílo je založeno na niterném a morálním dramatu protagonisty Eliase a je přirovnáváno k ruským klasikům 19. století, jejichž tématem byla rovněž vina a trest.

Roku 1905 započala Deleddová spolupráci s významným nakladatelstvím Treves a o její díla byl čím dál větší zájem i v zahraničí (který následně kulminoval po udělení Nobelovy ceny v roce 1926).

Posledním zde analyzovaným románem je *Canne al vento* z roku 1913, ve kterém popisuje cestu odčinění hříchu sluhy Efixe. V díle se skrze putování přes konkrétní vesnice, hory a krajiny dostáváme do Efixovy, potažmo lidské duše, jejíž rozpoložení dokáže spisovatelka s jemností a citem popsat.

Další spisovatelčiny roky jsou ve znamení plodné literární produkce, kdy pravidelně každý rok vydávala jeden román nebo sbírku povídek. Pomalu také začala opouštět tradiční sardinské pozadí svých příběhů a nahradila je bezejmennými místy, ve kterých se soustředila především na vnitřní svět jednotlivých postav, aniž by byly determinovány konkrétním místem. V mnohých dílech dostal prostor také Řím, avšak nejsilnější stránkou Deleddové zůstávají příběhy zasazené do Sardinie. Její schopnost kombinovat konkrétní a autentické prostředí ostrova s vnitřními a duševními stavy a pochody, které jsou vlastní každému člověku, ocenila roku 1926 také švédská akademie. I přes toto významné mezinárodní uznání zůstala Deleddová v Itálii vnímána především jako regionální spisovatelka.

Na rodný ostrov se vracela stále méně, a tak se stal místem ještě více zahaleným vzpomínkami a nostalgií. Poslední autorčinou nedokončenou a posmrtně vydanou prací je autobiografický román *Cosima*, díky kterému se vrátila do dětství, a zaznamenala tak Sardinii, která již dle jejích slov byla nenávratně pryč.³⁸⁰ Grazia Deleddová zemřela na srdeční zástavu v srpnu roku 1936.

8. 1 Konstantní a proměnné prvky románů

Všechny tři rozebírané romány patří k mezníkům, či dokonce vrcholným dílům Grazie Deleddové. Zahrnují časové rozmezí téměř dvaceti let, během kterých se autorka dokázala prosadit mezi ostatními spisovateli. Každý z těchto románů zaujímá originální a jedinečné místo v její tvorbě, avšak můžeme v nich nalézt také řadu prvků, které je spojují.

Osudovost

Významným jednotícím prvkem je téma osudovosti, zásahů vyšší moci do života hlavních postav a jejich následné vypořádání se s činy, kterými překročili morální nebo společenské hranice. Život Pietra Benua byl nastaven společenskými pravidly, která mu odepřela lásku ženy z vyšší sociální vrstvy. Potýkal se s nástrahami osudu, ale jakmile pochopil, že ho může ovlivnit, dokázal se vypracovat a překročit nastavené limity. Na rozdíl od něj se jak Maria Noinová, tak Elias Portolu vymlouvají na nepřízeň osudu a zásah vyšší moci, která jim znemožňuje jednat. Jsou to ale především oni dva, kteří mají strach čelit situaci, protože v první řadě nedokážou čelit sami sobě.

³⁸⁰ „*La vecchia Sardegna se ne va. (...) Rimane il passato.*“ [Česky: „Stará Sardinie odchází. (...) Zůstane minulostí.“]. Pirodda, Giovanni. *Sardegna*. Brescia: Editrice La Scuola, 1992, str. 47, s odkazem na dopis Deleddové francouzskému překladateli Georgesovi Hérellemu.

Maria je přesvědčena o božím trestu, Elias dává vinu své slabosti, Pietro sociálním podmínkám, a přestože se v románech často mluví o fatalitě, jsou to především samotné hlavní postavy, které, ač nevědomě, tvoří svůj osud. Jediný Efix přijímá životní úděl s trpělivostí a pokorou, neboť si je vědom, že nese následky vlastního jednání. Román je v tomto směru odlišný, neboť i Giacinto a následně Noemi pochopí, že mohou do svého života zasáhnout a svůj osud ovlivnit.

Příroda

Důležité místo v celé tvorbě Deleddové má příroda a její detailní popisy. Pietro Benu i Elias Portolu prožívají své nálady a trápení na osamělých pastvinách *tanche*. Efix je na obdělávaném pozemku *poderetto*, který na rozdíl od předchozích románů ožívá skřítky a vílami a je zahalen do fantazie a legend. Příroda byla nedílnou součástí života Sardiňanů a k úplnému pochopení tohoto spojení je třeba místa poznat. Také Ungaretti napsal o své cestě na Sardinii následující: „*Sono stato nei luoghi di Nuoro, nei luoghi da Lei fatti urlare di poesia, e non si staccava da me, mentre la riconoscevo in ogni pietra, in ogni pianta, in ogni umana creatura, la sua memoria, la memoria della veggente donna che chiamavano Grazia.*“³⁸¹

Fyzická slabost

Všechny hlavní postavy trpěly horečkami. A to buď z milostného trápení a slabosti jako v případě Eliase, který se vydá na bratrovu svatbu, ale cestou upadne do horečného bezvědomí, či Marii Noinové, která onemocní při Pietrově návratu, kdy je však již zasnoubena s Francescem. Jejich malátnost je „*efflorescenza fisica d'una viltà interiore*“³⁸². Pietro také blouznil, ale především z toho důvodu, že namáhavě fyzicky pracoval, špatně se stravoval, trpěl zimou a Mariinou zradou. Pouze Efix trpí horečkami a malárií, které jsou způsobené vnějším prostředím.

Víra

Také náboženství je v románech konstantně přítomno, a hlavně víra nuorských žen ve svatého Františka (Eliasova i Pietrova matka), která však již není tak silná v *Canne al vento*,

³⁸¹ Mario Ciusa Romagna. *Onoranze a Grazia Deledda. Ricordo di Ungaretti*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959, str. 117. [Česky: „Byl jsem v okolí Nuora, v místech, která nechala křičet poezií, a nedokázal jsem se od ní odpoutat. Poznával jsem v každém kameni, v každé rostlině a v každé lidské bytosti, její paměť, paměť vizionářské ženy, kterou nazývali Grazia.“]

³⁸² *Grazia Deledda. Premio Nobel per la Letteratura 1926*. Milano: Fratelli Fabbri Editori, 1966, str. 201. [Česky: „... fyzickým projevem vnitřní zbabělosti.“]

kvůli odlišnému dějovému umístění. Vztah Eliase a Efixe k Bohu, přestože je velmi rozdílný, je inspirovaný náboženskou vizí, která se pro ně vyřeší v hledání a překonání pozemských podmínek.

Ženy a láska

Ženy jsou často přirovnávány k Madoně a mají atribut téměř nebeské krásy. Jak Maria, tak Maddalena se na své ctitele dívaly andělskýma očima, které je přitahovaly, a byly vždy až posvátně klidné a sošné. V *Canne al vento* jsou ženy již vyobrazeny realističtěji. Noemi je zatvrzená a hašteřivá, Grixenda není andělsky nevinná a také ostatní vesnické ženy již mají „pozemské“ charaktery.

Láska má nejčastěji zničující a stravující podobu, je to nezkrotná, až primitivní vášeň, která svádí k hříchu a vede vždy k tragickému konci.

Sluha a pán

Vztah sluhy a pána se v románech (*Canne al vento* a *La via del male*) obrátí. Sluha se stane bohatším než pán, který u něj hledá podporu, sílu či vášeň. Pietro Benu zpočátku Marie nabídl vášeň a nezištnou lásku, později i ekonomické zajištění.³⁸³ Efix byl oporou, staral se o pozemky a dělal pro sestry Pintorovy veškeré mužské práce. Byl pro ně jistotou a ochranou, kterou potřebovaly. Při návratu z poutní cesty ke svým paním už necítí onu podřízenost a „*era davvero come il servo affrancatosi diventato ricco davanti ai suoi padroni poveri.*“³⁸⁴

Přátelé hlavních postav

Deleddová své hrdiny nenechá s jejich trápením samotné a všem dá alespoň jednoho rádce či přítele. Pro Pietra Benua to byl spoluvězeň Antine, Elias se svěruje příteli Martinuovi Monnemu, který mu radí a naslouchá. Pouze Efix nemá jednoznačného druha. Může jím být Giacinto, ke kterému sám sluha tíhne, či potulní žebráci, kteří mu ukážou svět z jiného úhlu. Největší část života však prožil ve společnosti třtin a magických zjevení, se kterými si dokázal vytvořit vlastní tajemný svět.

³⁸³ Grazia Deledda. *Premio Nobel per la Letteratura 1926*. Milano: Fratelli Fabbri Editori, 1966, str. 223.

³⁸⁴ Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994, str. 367. [Česky: „... byl opravdu jako vysvobozený zbohatnutý sluha před svými chudými pány.“]

Elias, Efix a Giacinto

Elias a Giacinto, přestože má každý naprosto odlišnou povahu, jsou spojeni určitou dětskostí. Elias často pláče, a je tak přirovnáván k dítěti, Giacinto naopak lže jako malé dítě. Oba se tak snaží schovat svou slabost za tyto „ochranné“ dětské zbraně. Podobnost Eliase s Efixem i Giacintem spočívá také v jejich „temné“ minulosti, se kterou se vyrovnávají. Elias se po návratu z vězení již nedokáže začlenit mezi ostatní a Giacinto prchá před svými hříchy z pevniny. Efix se celoživotně snaží napravit zabití svého pána.

Tradice vs. pokrok

Všechny romány představují sardinskou společnost, ve které byla důležitá ústní tradice. Přesto hraje dopis a psané slovo zásadní roli. Pietro je skrze dopis označen za vraha. Sestry Pintorovy obdrží telegram o Giacintově příchodu či písemný protest směnky. Těchto několik řádků mělo však vždy zničující obsah, který změnil dosavadní život adresátům, a byl tak jakýmsi moderním narušitelem v tradiční společnosti. Ta se řídila na základě ročních období, sklizně, a i v tomto jsou si romány podobné. Nezabývají se příliš popisem děje, který se mnohdy posouvá o několik měsíců či let, ale důraz je kladen na nálady hlavních postav.

Závěry příběhů

Zakončení románů *La via del male* a *Elis Portolu* je dramatické a pesimistické. Přesto to není úplný konec jejich hrdinů, za závěrečnými slovy může být pokračování. Jak Pietro, tak Elias budou nadále žít, avšak je již na čtenáři, jak a jestli vůbec si jejich další osud představí. Pouze u Efixe dojde k úplnému ukončení, které je i přes smrt protagonisty nejpozitivnější. Efix umírá spokojen s vírou, že jsou sestry Pintorovy zajištěny a on tak dokonal svou životní úlohu se zdarem.

9. RIASSUNTO

Il tema principale di questa tesi di laurea è l'analisi di tre romanzi sardi della scrittrice Grazia Deledda (1871–1936), ossia: *La via del male*, *Elias Portolu* e *Canne al vento*. Attraverso il ricorso a numerose citazioni tratte dai suddetti romanzi, abbiamo inteso illustrare l'originalità della produzione letteraria della scrittrice. Vista l'importanza del luogo natale della Deledda per i suoi romanzi, la tesi è introdotta da una breve descrizione sociografica dell'isola nella metà del XIX secolo. Segue poi la ricostruzione della vita privata e della produzione letteraria dell'autrice.

Grazia Deledda visse in Sardegna per quasi trent'anni. La produzione letteraria si basa soprattutto sulla propria esperienza di vita a Nuoro, città situata nel cuore della Barbagia, una regione nell'entroterra dell'isola. La Sardegna, all'epoca della scrittrice, appariva assai chiusa e tradizionalista rispetto al resto dell'Italia. La vita, la morale e le regole sociali si rifacevano alle tradizioni antiche e alle usanze degli antenati; in tale contesto la popolazione riusciva, in ogni caso, a preservare la propria identità malgrado i molti tentativi esterni di governarla. Al tempo stesso la regione doveva, però, anche affrontare molte fasi di crisi economica nonché gli effetti della propria arretratezza. La società era affetta, tra l'altro, dalla piaga dell'analfabetismo e dal fenomeno dello spopolamento. Dopo l'Unità d'Italia la situazione cominciò a migliorare e il progresso iniziò a diffondersi. Vennero fondati i primi giornali e le prime riviste; la formazione scolastica si diffuse grazie a docenti, spesso provenienti dal continente, che portavano con sé sull'isola idee e modelli culturali innovativi.

Grazia Deledda durante la sua gioventù si dedicò allo studio delle tradizioni popolari sarde e collaborò con molte riviste e giornali, sia sardi che italiani, sui quali pubblicò novelle e romanzi. Presto stabilì legami di amicizia, grazie agli scambi epistolari, con molti editori, giornalisti e letterati. Sebbene non avesse lasciato quasi mai Nuoro, si impose tra gli scrittori dell'epoca, grazie all'originale descrizione del contesto isolano, che riusciva a rendere con precisione pittorica nelle sue storie d'amore e nei drammi interiori dei suoi protagonisti. Ma, sebbene amasse l'isola con tutti i suoi pro e contro, le sue leggende e le sue storie tramandate oralmente, desiderava profondamente andare a vivere a Roma, così, conosciuto a Cagliari, nel 1899, Palmiro Madesani, nel giro di pochi mesi l'autrice accettò di sposarlo e vi si trasferì con lui.

La Deledda ebbe presto due figli e, a parte alcune serate letterarie e qualche incontro con gli amici, si dedicò per lo più alla vita familiare. Non smise però mai di scrivere e

pubblicare, rimanendo sempre fortemente legata alle sue origini isolate. Nel 1926 ricevette il premio Nobel per la letteratura e si affermò anche nel contesto letterario internazionale.

Il suo successo letterario cominciò con il romanzo *La via del male*, pubblicato nel 1896, positivamente recensito da Luigi Capuana. In questo romanzo si descrive la storia del giovane servo Pietro Benu, che si innamora di Maria, figlia dei suoi padroni. Le differenze sociali tra i due e la posizione di inferiorità di Pietro risultano, però, essere un ostacolo troppo grande. Ciò nonostante l'uomo decide di prendere il destino nelle proprie mani: dopo essersi macchiato di un delitto ed essere riuscito ad arricchirsi, trova il modo di cambiare le sue sorti e di sposare Maria. Il suo reato è presto scoperto e sia lui che la moglie sono condannati a una silenziosa espiazione per il resto della vita. In questa opera sono già presenti gli elementi caratteristici della produzione della Deledda: la passione, l'odio, la colpa e l'espiazione, nonché la natura selvaggia della Sardegna della quale i due personaggi sono una chiara espressione.

Anche nel secondo romanzo, *Elias Portolu*, l'eponimo protagonista si innamora della ragazza sbagliata: la moglie di suo fratello. Quest'opera, uscita nel 1903, è diventata quasi il simbolo della produzione deleddiana e ha riscosso molto successo anche all'estero. Il romanzo è basato sul dramma morale interiore del protagonista, Elias, tema per il quale il romanzo è spesso paragonato ai grandi classici russi del XIX secolo, nei quali è possibile individuare gli stessi temi della colpa e del castigo. I tormenti dell'anima e della mente di Elias risuonano nella natura sarda selvaggia, liricamente descritta con i suoi tipici pascoli, le cosiddette *tanche*. La trasgressione di Elias è punita con la morte del figlio, nato dal rapporto illecito.

L'ultimo romanzo qui analizzato è *Canne al vento*, del 1913, nel quale si descrive il percorso di espiazione del servo Efix e la storia della famiglia nobile decaduta dei Pintor. Nel romanzo la descrizione pittoresca e quasi magica del paesaggio si fonde con i dialoghi interiori e i ricordi del passato di Efix. Con l'arrivo dal continente del nipote dei Pintor, Giacinto, arriva anche una ventata d'aria nuova e moderna in una società radicata nelle tradizioni, in cui questi può mettere in mostra la forza delle proprie decisioni. Nel romanzo, tramite il cammino e il peregrinare attraverso montagne e paesaggi concreti, si percorre l'anima di Efix (e dell'uomo in generale), descritta con finezza e delicatezza dalla scrittrice.

Gli elementi in comune tra i romanzi analizzati sono: i temi della trasgressione e dell'espiazione; la descrizione degli stati d'animo e dei drammi interiori dei protagonisti. I personaggi sono chiusi nel proprio mondo e combattono contro i pregiudizi morali e sociali

oltre che contro la propria incapacità di affrontarli. Tutto questo accade sullo sfondo di una natura, quella sarda, descritta con la precisione di un pittore.

Dopo l'analisi dei tre romanzi, abbiamo focalizzato la nostra attenzione sul ruolo della donna nel contesto sociale sardo, storicamente patriarcale, che vede la donna stessa alla base della famiglia e, di conseguenza, di tutta la società. Le donne deleddiane sono forti e decise, spesso più degli uomini, e sicuramente meriterebbero un'analisi più approfondita rispetto a quella che la Deledda offre di loro.

In conclusione la tesi presenta il riassunto completo dei tre romanzi e ne individua gli elementi di continuità e le variabili.

L'appendice include, inoltre, una breve storia della Sardegna, le traduzioni ceche delle opere dell'autrice e la loro accoglienza da parte dei lettori cechi. Inoltre sono riportate le fotografie che ritraggono la Deledda e la sua casa natale.

10. RESUMÉ

Sardinské romány Grazie Deleddové

Diplomová práce se věnuje italské spisovatelce a nositelce Nobelovy ceny Grazii Deleddové (1871–1936) a jejím třem sardinským románům.

Grazia Deleddová za svého života napsala velké množství románů a povídek, především ze sardinského prostředí. S ostrovem byla téměř polovinu života nerozlučně spjata a i po svém odchodu do Říma mu zůstala věrná. A právě originální a neobvyklé umístění svých příběhů, ve kterých se snoubí lidské vášně, vnitřní touhy a city, jí vyneslo mezinárodní úspěch.

Prvním mezníkem byl román *La via del male* (1896), ve kterém popisuje příběh mladého sluhy Pietra Benua, který se zamiluje do dcery svých pánů, Marii. Sociální rozdíl a jeho postavení je však příliš velkou překážkou. Přesto vezme osud do svých rukou a za pomoci spáchaného zločinu a zbohatnutí se mu podaří Mariu získat. Jeho zločin je však odhalen a oba manželé jsou odsouzeni k celoživotnímu mlčenlivému odčinění.

Stejnomený protagonista druhého románu *Elias Portolu* (1903) se také zamiluje do nevhodného protějšku, bratrovy manželky, a společně zhřeší. Elias je sužován vlastními myšlenkami a neschopností jednat. Jeho niterné trápení kontrastuje s divokou a lyricky popsanou sardinskou krajinou a typickými pastvinami, tzv. *tanche*. Eliasův prohřešek je potrestán smrtí jeho syna, který se z tohoto nedovoleného spojení narodil.

Ve třetím románu *Canne al vento* (1913) sledujeme příběh a cestu odčinění sluhy Efixe a zároveň zpětně odhalujeme jeho zločin a historii zchudlé rodiny Pintorů. Románem se prolíná malebný, až magický popis krajiny, se sluhovými vnitřními dialogy a vzpomínkami, s příchodem synovce Pintorových, který do společnosti zakořeněné v tradicích přinese svěží a moderní vítr a ukáže na sílu vlastního rozhodování.

Spojovacím prvkem tvorby Deleddové je vášeň, hřích a odčinění. Postavy jsou uvězněny ve vlastním světě a bojují s morálními a společenskými předsudky. To vše se děje na pozadí sardinské krajiny, kterou Deleddová dokázala zachytit téměř s malířskou přesností.

Hlavní náplní práce je analyzovat zmíněné tři romány a popsat jejich hlavní hrdiny. Závěr je zaměřen na konstantní a proměnné prvky románů a nahlédnutí na ženskou pozici na pozadí sardinské společnosti.

V příloze je zahrnuta stručná historie ostrova, spisovatelčiny osobní fotografie, česká recepce Deleddové a soupis českých překladů její tvorby.

11. SUMMARY

Grazia Deledda's Sardinian novels

This thesis examines the life and work of the Italian writer and the laureate of the Nobel Prize Grazia Deledda (1871–1936). Specifically, I focus on three of her novels: *La via del male*, *Elias Portolu* and *Canne al vento*.

During her life, Grazia Deledda wrote a number of novels and short stories, mainly with the Sardinian background. She was inextricably linked with the island for almost half of her life, and even after she had moved to Rome she felt strongly connected with her Sardinian origins. It was precisely this original and unusual location of her stories, in which human passions, desires and inner feelings blend, that has earned her international success.

The first milestone was her novel *La via del male* (1896), which tells the story of a young servant Pietro Benu, who falls in love with the daughter of his masters, Maria. Inevitably, the social difference and his position present a huge obstacle. Nevertheless, he takes destiny into his hands and gains money quickly, albeit through a crime. He wins Maria, but his capital crime is revealed to her, and both spouses are sentenced to a lifelong silent atonement. The eponymous protagonist of the second novel *Elias Portolu* (1903) also falls in love with an unsuitable girl, his brother's wife, and they sin together. Elias is tormented by his own thoughts and inability to act. His inner suffering contrasts with the wild and lyrically described Sardinian land and typical pastures, called *tanche*. Elias's transgression is punished by the death of his son, who was born from this illicit union. In the third novel *Canne al vento* (1913), we follow the story and the journey of atonement of a servant Efix, and at the same time we discover through flashbacks his crime and history of ex-noble family Pintor. The novel blends picturesque and magical description of the landscape with the servant's inner dialogues and memories. The arrival of Pintor's nephew into the society rooted in traditions brings fresh and modern wind.

The connecting points of Deledda's work are passion, sin and atonement. The characters are trapped in their own world and struggle with moral and social prejudices. All this is happening against the background of the Sardinian land, which Deledda captured with almost painterly precision.

The main goal of this thesis is to analyse the three novels and their main characters. The conclusion focuses on the constant and variable features in the novels and insights into female's position in the Sardinian community. In the appendix, I briefly review the history of the island and discuss reception of Deledda in the Czech speaking lands and include a brief history of the island and Deledda's personal photos.

12. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní prameny:

Primární literatura:

Deledda, Grazia. *La via del male*. Nuoro: Il Maestrale, 2012.

Deledda, Grazia. *Romanzi e novelle*, a cura di Natalino Sapegno. Milano: Mondadori, 1994.

Sekundární literatura:

Atti del Convegno nazionale di studi. *Grazia Deledda e la solitudine del segreto*. Nuoro: Edizioni ISRE, 2010.

Atti del Convegno nazionale di studi. *Dalla quercia del monte al Cedro del Libano*, a cura di Giovanni Pirodda. Cagliari: ISRE – AIPSA Edizioni, 2010.

Capuana, Luigi. *Gli „ismi“ contemporanei*. Catania: Giannotta, 1898.

Cerina, Giovanna. *Deledda e altri narratori: mito dell'isola e coscienza dell'insularità*. Cagliari: CUEC Editrice, 1992.

Collu, Ugo. *Grazia Deledda nella cultura contemporanea*. Nuoro: Consorzio per la pubblica lettura „S. Satta“, 1992.

Cirese, Alberto Mario. *Intellettuali, folklore, istinto di classe*. Torino: Einaudi, 1976.

Crotti, Ilaria. *Insularità: immagini e rappresentazioni nella narrativa sarda del Novecento*. Roma: Bulzoni Editore, 2011.

De Giovanni, Neria. *Come leggere Canne al vento di Grazia Deledda*. Milano: Mursia, 1993.

De Giovanni, Neria. *Il cammino di Efix tra i luoghi di Canne al vento*. Alghero: Edizioni Nemapress, 2013.

De Michelis, Eurialo. *Grazia Deledda e il decadentismo*. Firenze: La Nuova Italia, 1938.

Debenedetti, Giacomo. *Il romanzo del Novecento*. Milano: Garzanti, 1971.

Deledda, Grazia. *Versi e prose giovanili*, a cura di Antonio Scano. Milano: Virgilio, 1972.

Deledda, Grazia. *Elias Portolu*, a cura di Vittorio Spinazzola. Milano: Mondadori, 2001.

Deledda, Grazia. *Opere scelte*, con introduzione di Eurialo De Michelis, vol. I. Milano: Mondadori, 1964.

Deledda, Grazia. *Romanzi*, I. volume, a cura di Silvia Lutzoni. Nuoro: Il Maestrale, 2010.

Deledda, Grazia. *Il ritorno del figlio*, edizione critica a cura di Dino Manca. Cagliari: CUEC Editrice, 2005.

- Deledda, Grazia. *Amore lontano. Lettere al gigante biondo (1891–1909)*, a cura di Anna Folli. Milano: Feltrinelli, 2010.
- Deledda, Grazia. *La madre*. Milano: Mondadori, 1980.
- Dolfi, Anna. *Grazia Deledda. Civiltà letteraria del novecento*. Milano: Mursia, 1979.
- Farnetti, Monica. *Chi ha paura di Grazia Deledda?* Roma: Iacobelli, 2010.
- Floris, Antonio. *La prima Deledda*. Cagliari: Edizioni Castello, 1989.
- Guiso, Angela. *Grazia Deledda: temi, luoghi, personaggi*. Oliena: Edizioni IRIS, 2005.
- Guiso, Angela. *Il doppio segno della scrittura. Deledda e oltre*. Sassari: Carlo Delfino, 2012.
- Grazia Deledda: premio Nobel per la Letteratura 1926*. Milano: Fratelli Fabbri Editori, 1966.
- King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005.
- Labaš, Dubravka Dubravec. *Grazia Deledda e la „piccola avanguardia romana“*. Roma: Carocci, 2011.
- Miccinesi, Mario. *Grazia Deledda*. Firenze: La Nuova Italia, 1975.
- Momigliano, Attilio. *Storia della letteratura italiana dalle origini ai nostri giorni*. Milano-Messina: Principato, 1936.
- Obstová, Zora. *Ženská próza v italské moderní literatuře*. Praha: Karolinum, 2008.
- Pellegrino, Angelo. *Metafora e biografia nell'opera di Grazia Deledda*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 1990.
- Pirodda, Giovanni. *Sardegna*. Bresica: Editrice La Scuola, 1992.
- Romagna, Mario Ciusa. *Onoranze a Grazia Deledda*. Cagliari: Soc. poligrafica sarda, 1959.
- Storia d'Italia. Le regioni dall'Unità a oggi. La Sardegna*. Torino: Einaudi, 1998.
- Tanda, Nicola. *Dal mito dell'isola all'isola del mito. Deledda e dintorni*. Roma: Bulzoni, 1992.
- Wood, Sharon. *The challenge of the modern. Essays on Grazia Deledda*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2007.
- Grazia Deledda. Premio Nobel per la Letteratura 1926*. Milano: Fratelli Fabbri Editori, 1966.
- Convegno nazionale di studi deleddiani: Nuoro, 30 settembre 1972. Atti*. Cagliari: Fossataro, 1974.

Slovníky:

Letteratura italiana. Gli autori. Dizionario bio-bibliografico e Indici. Torino: Einaudi, 1990, (heslo: Deledda).

Internetové prameny:

Digitální a multimediální archiv shromažďující veškeré kulturní, knižní a historické materiály o Sardinii, dne 7. 6. 2014, dostupné z:

<http://www.sardegna.digitallibrary.it/>

Etnografický institut Sardinie, dne 28. 5. 2014, dostupné z:

<http://www.isresardegna.it/>

Webové stránky univerzity v Padově, dne 2. 6. 2014, dostupné z:

<http://www.maldura.unipd.it/italianistica/ALI/deledda.html>

Deledda, Grazia. *Fior di Sardegna*. Nuoro: Il Maestrale, dne 12. 1. 2014, dostupné z:

<http://www.sardegna.digitallibrary.it/mmt/fullsize/2008040218290400009.pdf>

Deledda, Grazia. *Elias Portolu*, prefazione di Leandro Muoni. Nuoro: Ilisso, 2005, dne 7. 3. 2014, dostupné z:

http://www.sardegna.digitallibrary.it/documenti/17_59_20080904163001.pdf

Deledda, Grazia. *Canne al vento*, prefazione di Paola Pittalis. Nuoro: Ilisso, 2005, dne 11. 6. 2014, dostupné z:

http://www.sardegna.digitallibrary.it/documenti/17_59_20080904124405.pdf

Uličný, Oldřich. „Naše řeč“. *Sardský a sardinský*. 1968, roč. 51, č. 1, dne 7. 6. 2014, dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5355>

Wikipedia: Článek o Grazii Deleddové, dne 23. 2. 2014, dostupné z:

http://it.wikipedia.org/wiki/Grazia_Deledda

Wikipedia: Článek o románu *Canne al vento*, dne 7. 5. 2014, dostupné z:

http://it.wikipedia.org/wiki/Canne_al_vento

Crabolu, Maria Grazia. *Tesi di Laurea: La donna sarda nell'ottocento e la piaga della prostituzione*. Università degli studi di Sassari, anno accademico 2011/2012, dne 1. 6. 2014, dostupné z: <http://issuu.com/110elode/docs/maria.grazia.crabolu>

Internetová stránka s životopisy osobností, *dne 13. 2. 2014, dostupné z:*

<http://biografieonline.it/biografia.htm?BioID=1038&biografia=Grazia+Deledda>

Webový blog s kulturními a literárními tématy, *dne 25. 4. 2014, dostupné z:*

<http://www.claudiazedda.it/grazia-deledda-la-figlia-di-sardegna/>

Digitální knihovna Scribd. Článek o Deleddové od Daniely Squarzanti, *dne 8. 3. 2014, dostupné z:*

<http://it.scribd.com/doc/42421232/Grazia-Deledda>

Internetový deník „2012 Magazine“. Článek o románu *La via del male* od Patrizie Giancola, *dne 2. 1. 2014, dostupné z:*

http://www.2012magazine.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=945:la-via-del-male-di-grazia-deledda&catid=60:il-libro-della-settimana&Itemid=183

Libri consigliati – recenze, články, prezentace knih, *dne 22. 1. 2014, dostupné z:*

<http://www.libriconsigliati.it/la-via-del-male-di-grazia-deledda/>

Studentské informační stránky, *dne 8. 5. 2014, dostupné z:*

<http://web.tiscalinet.it/appuntiericerche/Relaz.librinoti/Canne.htm>

13. SEZNAM PŘÍLOH

Historie Sardinie:

Floris, Francesco. *Breve storia della Sardegna*. Tascabili Economici Newton, Roma, 1999.

Statistický úřad ISTAT. Demografické údaje, dne 8. 6. 2014, dostupné z:

<http://demo.istat.it/bilmens2013gen/index.html>

Obrazové přílohy:

Mapa rozdělení sardinských království: Wikipedia, dne 30. 5. 2014, dostupné z:

http://it.wikipedia.org/wiki/File:Giudicati_sardi_1.svg

Mapa Nuora z roku 1910: Webový blog s kulturními a literárními tématy, dne 1. 6. 2014, dostupné z:

<http://www.claudiazedda.it/grazia-deledda-la-figlia-di-sardegna/>

Osobní fotografie Grazie Deleddové: dne 2. 6. 2014, dostupné z:

Wikipedia: <http://www.claudiazedda.it/grazia-deledda-la-figlia-di-sardegna/>

http://it.wikipedia.org/wiki/Grazia_Deledda

Stránky věnované méně známým literátům:

<http://www.letteraturadimenticata.it/scrittrici%20dimenticate.htm>

Ebay: <http://www.ebay.it/itm/NUORO-CASA-NATALE-DI-GRAZIA-DELEDDA-/140766437301>

Česká recepce Grazie Deleddové:

Uličný, Oldřich. „Naše řeč“. *Sardský a sardinský*. 1968, roč. 51, č. 1, dne 7. 6. 2014, dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5355>

Convegno nazionale di studi deleddiani: Nuoro, 30 settembre 1972. Atti. Cagliari: Fossataro, 1974.

King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005.

14. PŘÍLOHY

14. 1 Historie ostrova Sardinie

Sardinie – druhý největší ostrov Středomoří, byla kvůli své poloze v minulosti vystavena mnoha nájezdům a pokusům o dobytí. Přesto si dokázala zachovat svou originalitu, jazyk, tradice a autonomní postavení.

Stopy prvních osídlení lze dohledat již kolem roku 6000 př. n. l. či až v období paleolitu. První skupiny osadníků pravděpodobně připluly z blízké Korsiky nebo ze střední Itálie, jednalo se zejména o skupiny lovců a pastevců. Během dalších století se populace rozšířila na celý ostrov a zdokonalila se v zemědělství, pěstování, chovu a pastevectví.

Významným svědectvím o této rozvinuté společnosti jsou dodnes zachované nekropole, řečené *domus de janas*. V téže době se začínaly objevovat také *i nuraghi*, typické kruhové opevněné věže z kamenů, které patrně sloužily jako obranný systém proti cizím nájezdníkům. V této souvislosti se hovoří o tzv. *nuraghské* společnosti, která představovala nejvýznamnější jev sardinské prehistorie a zanechala po sobě pobřežní pevnostní věže a poměrně vyspělé *nuraghské* vesnice.

Výhodnou geografickou pozici Sardinie začali mezi 9. a 8. stoletím př. n. l. využívat Féniciané či později Punové, ti zejména z vojenských důvodů. Sardi, tradiční obyvatelé ostrova, se za punských nájezdů stáhli do vnitrozemí, kde odolávali jejich nátlakům. Dalšími nájezdníky se stali Římané, kteří však pouze neplenili, ale vybavili ostrov sítí silnic, akvaduktů, mostů, náměstí a láznemi. Patrně nejvýznamnější kulturní dědictví římské doby je neolatinšský jazyk – sardština –, který je složen z mnoha dialektů a předřímských jazykových vlivů.

Od 1. století n. l. se díky příjezdům misionářů či deportovaných prvních křesťanů rozšířilo mezi obyvateli ostrova křesťanství a vznikaly první diecéze.

14. 1. 1 Byzanc a čtyři království

Kolem roku 456 n. l. na ostrov vtrhli Vandalové, kteří byli po krátké době vyhnáni Byzantinci (534 n. l.). Sardinie se tak opět ocitla pod nájezdy cizích národností. Její opevnění a obranný systém podléhal také od roku 705 n. l. většímu nátlaku Arabů, kteří zde chtěli vytvořit operativní základnu pro své lodě. A patrně právě v tomto období začala na Sardinii, která byla stále v poměrné izolaci od kontinentu, vznikat autonomní politika.

Teritorium Sardinie se rozdělilo v rozmezí od 9. do 11. stol. n. l. na čtyři království, tzv. *giudicati*³⁸⁵: Logudoro, Gallura, Arborea a Cagliari.

Díky odolnému obrannému systému se Sardům dařilo vzdorovat tlaku španělských Arabů a jednotlivá království se rozvíjela jak společensky, tak ekonomicky. Hlavní aktivitou této společnosti bylo zemědělství a chov dobytka. Vzdálenost od ostatních zemí zajistila Sardinii zachování starých a jedinečných tradic, ale byla také příčinou jisté uzavřenosti a nedůvěry vůči cizím vlivům. Neustálé ataky ze strany Arabů začaly znepokojoval Pisu a Janov a spojenými silami roku 1016 n. l. Sardinii osvobodily. Zároveň tak začaly lépe poznávat tuto stále poměrně neprobádanou ostrovní krajinu a společnost. Pro ostrov začala nová fáze ve znamení otevření se novým ekonomickým, náboženským a kulturním vlivům pocházejícím z Itálie, Provensálska a následně Katalánie. Obě republiky se stále více zapojovaly do politického dění čtyř království, a to přineslo mnohé změny v tradičním uspořádání společnosti.

V roce 1282 získal Petr III. Aragonský nadvládu nad Sicílií, a začalo tak období bojů o kontrolu západního Středomoří. Pisa a Janov cítily, že je jejich přítomnost na Sardinii v ohrožení, ale již nebyly schopny moc udržet. Po dlouhé diplomatické přípravě na ostrově začali získávat silné postavení aragonští. Přes různé politické intriky, boje a snahy o vliv se katalánsko-aragonská moc upevnila.

Roku 1297 vytvořil papež Bonifác VIII. Sardinské království (*Regnum Sardiniae et Corsicae*), kterému se podařilo, i přes aragonskou přítomnost, zachovat si svou identitu. Únava a oslabení neustálými boji však zapříčinily, že téměř po sto letech se království rozpadlo a přešlo pod Aragonce. Feudální systém, který byl zaveden, stále více utlačoval vyliďněný venkov, který byl již tak dost poničen předešlými boji.

14. 1. 2 Španělská Sardinie

Proces sjednocení Španělska zásadně změnil úlohu Sardinie. Od konce 15. století až po celé 17. století se ostrov stal periferií světového impéria, jehož zájmy se ze Středomoří přesunuly za Atlantik. Ostrova se jen nepatrně dotkly zásadní události evropské historie, a tak získal charakter zapomenuté a tajemné země. Toto „zapomnění“ s sebou přineslo i období relativního klidu, pouze občas narušeného pokusy Francie o vylovení. Karel V. Habsburský si z Cagliari zbudoval baštu pro tažení na Afriku. Ostrov však nebyl zapomenut zcela a jeho obyvatelé byli nuceni přispívat na vojenské náklady koruny. Daně, ekonomická krize, bída a epidemie přivedly ostrov do ještě tíživější situace.

³⁸⁵ Viz obrazové přílohy 14. 2. 1 – Mapa rozdělení sardinských království, str. VII.

Politickou situaci a vnější vztahy s impériem měli na starosti místokrálové (*i viceré*), kteří se pravidelně setkávali na sněmech (*i parlamenti*). Habsburkové zavedli také byrokratický systém, jehož fungování bylo spíše problematické.

Složení sardinské společnosti nebylo odlišné od ostatních království v říši: šlechta, kněží, úředníci, feudální rodiny a lid. Během 17. století se zvětšil podíl nižší šlechty, která pocházela zejména z bohatých venkovanů či městské buržoazie. Její ekonomická situace však příliš neprospívala. Nejvýhodnější pozici se těšili kněží a celý klérus, který byl na sardinské podmínky možná až příliš početný. Tehdejší byrokracie byla složena z funkcionářů, velkého počtu advokátů a notářů. Vedle těchto kategorií se řadili nejrůznější živnostníci, svobodná umění, lékaři, vojenský aparát a správa pobřežních věží.

Širší lidové vrstvy se zabývaly obchodem, chovem dobytka, rybolovem a řemeslnou výrobou. Dále sem patřili také zemědělci a pastevcí, kteří byli stále silně spjati s prapůvodními tradicemi a kočovným chovem.

Sardinie zůstala i v 16. a 17. století uzavřenou společností, která nebyla schopna vyřešit své rozporuplnosti, chudobu a izolovanost. Často diskutované problémy na sněmech (ochrana pobřeží, založení univerzity, vnitřní komunikace, zlepšení zemědělství a chovu) nebyly efektivně vyřešeny.

14. 1. 3 Sardinsko-piemontské království

18. století přineslo Sardinii četné změny v politickém uspořádání. Přestože se hlavní události odehrávaly na pevnině, nebyl ostrov ušetřen a často byl využíván jako pouhá „vyjednávací loutka“ k udržení evropské rovnováhy. Po smrti bezdětného Karla II. Španělského v roce 1700 se rozhořely pře o jeho nástupnictví, které nakonec obhájil Filip z Anjou. Na Sardinii se formovaly různé politické strany a nálady, ale po vylodění habsburských vojsk získala převahu prohabsburská strana. V roce 1713 s podpisem utrechtského míru došlo k přerozdělení dědictví španělských Habsburků a Sardinie byla právoplatně přidělena Rakousku. Toto však netrvalo dlouho. Filip V. neakceptoval podmínky utrechtského míru a v roce 1717 začal okupovat Sardinii a Sicílii. Přesto byla díky dohodě koalic v Londýně roku 1718 Sardinie přidělena Savojské dynastii výměnou za Sicílii, a tak ostrov přestal být od roku 1720 spojován se španělskou korunou.

Pro Savojské nebylo získání Sardinie žádnou výhodou. Museli čelit dosud nepoznaným problémům, jako například vládnutí zemi s dlouholetým španělským vlivem a kulturou, která měla v minulosti autonomní aspirace. Cítili také značnou odlišnost od zemí, jimž dosud vládli, a to nejen z administrativního a politického pohledu. Převažovalo tradiční zemědělství

a kdysi prosperující důlní průmysl byl téměř zastaven. Úroveň škol zaostávala, negramotnost byla vysoká a hygienické podmínky nadměru špatné.

Druhá polovina 18. století byla ve znamení nejistoty a napětí, které se projevovaly lupičstvím, tzv. *banditismo*. Byl to jasný znak špatné a chaotické situace, ve které sardinská společnost žila.

Zlom nastal s nástupem Karla Emanuela III., který započal s reformami politického aparátu ovlivněného osvíceneckým myšlením. Mezi největší přínosy patřily reformy veřejného vzdělání a úsilí o demografický růst společnosti. Na ostrově se začalo vehementně šířit užívání italského jazyka, přesto ale vysoká negramotnost vyřešena nebyla. Špatně skončily také projekty na osídlení nezabydlených oblastí. Snahy o reformování ostrova nebyly přijaty a opravdové problémy Sardinie (přetrvávání feudálního systému, nedůvěra k piemontské byrokracii, kulturní odlišnost) zůstaly nevyřešeny. Nezájem ze strany Piemontu o řešení situace vyvolalo na ostrově napětí a vzpoury a 7. května 1794 došlo k vyhnání piemontských místokráľů a v celé zemi vypukl chaos a rebelství.

K uklidnění situace byl do Sassari poslán Juanne Maria Angioy, který položil základy vedoucí k definitivnímu zrušení feudálního systému. Situace dospěla svého uklidnění až roku 1799, kdy se Savojsťi uchýlili do Cagliari před francouzským vojskem, se kterým byli v konfliktu, a sardští rebelové se vzdali a stvrdili poslušnost a věrnost dynastii. Přítomnost savojského dvoru v Cagliari však přinesl pouze zvýšení daní a ostrov se ocitl na pokraji bankrotu.

14. 1. 4 Moderní dějiny

Liberální Sardiňané se stali představiteli rodící se zemědělské a obchodní buržoazie. Přestože podporovali národní sardinské povědomí, zastávali spojení Sardinie s ostatními státy pevniny, čímž by se stali součástí italské společnosti. Staré aspirace na nezávislost již nebyly považovány za příhodné a obnova ostrova mohla vzejít z jednoty, která naskýtala nové strategie pro spolupráci a rozvoj.

K důležitým mezníkům patří neslavný výnos, který zapříčinil mnoho protestů a zvětšil sociální propast. V roce 1820 vydal král Viktor Emanuel I. edikt o uzavření půdy (*Editto delle chiudende*), která do té doby patřila všem bez rozdílu. Zakoupit a vlastnit půdu si však mohli dovolit převážně bohatí obyvatelé, a menší pastevcí tak přišli o možnost obživy.

V listopadu 1847 potvrdil Karel Albert Sardinský spojení Sardinie s pevninskými státy savojského kráľovství, a tím legislativní konec *Regnum Sardiniae*. Poté, co opadla první euforie, bylo jasné, že spojení nepřineslo očekávaný zisk. Nové uspořádání dosavadní

problémy ještě prohloubilo a zvětšilo propast mezi městy a venkovem, a dokonale tak izolovalo vnitrozemské oblasti.

14. 1. 5 Sjednocení Itálie

Sjednocení Itálie roku 1861 a nezájem o ostrov problémy ještě zvětšily. Sardinie se stala ignorovanou zemí, zatíženou daněmi, odlesněnou a téměř koloniálním způsobem zneužitou částí nové Itálie. Mezi roky 1870–1880 se zdálo, že se situace může zlepšit, a to díky exportu oleje, obilnin, vína a sýrů především do Francie. Také zesílení námořních cest a zakládání bank vneslo pozitivní náladu. Ta ovšem netrvala dlouho, a když vypukl boj o celní poplatky s Francií, sardinská ekonomika zažila kolaps. Následný pád místních bank znehodnotil úspory obyvatel, kteří v nastolené situaci nemohli jinak než emigrovat. Skoro masový odchod zapříčinil vylidnění venkova a opětovné rozšíření banditů především ve vnitrozemí ostrova. Do krize se také dostalo tradiční pastevectví s nucenými nízkými výkupními cenami mléka a sýrů.

Situaci Sardinie neprospělo ani veřejné mínění zbytku Itálie, pro které to byl zaostalý, ekonomicky neproduktivní kraj. Nepomohla ani přítomnost držitelky Nobelovy ceny, spisovatelky Grazie Deleddové, Sebastiana Satty a sochaře Francesca Ciusy, kteří byli známými na celonárodní úrovni. Sardinie se stala nejchudším regionem Itálie.

Počátkem dvacátého století se situace začala mírně zlepšovat, podnikatelská vrstva začala rozvíjet obchodní aktivity a politika regionu získala silnější hlas. Po vstupu Itálie do první světové války se Sardiňané prokázali jako dobří bojovníci a svou odvahou se jim podařilo zmenšit předsudky. Po návratu z války roku 1919 se povzbuzení vojáci organizovali a založili politickou stranu „Partito Sardo D’Azione“, která získala dostatečnou podporu voličů.

Poté, co se dostali k moci fašisté, slíbili Sardinii autonomní postavení, a získali tak mnoho stoupenců. Opoziční strany byly umlčeny a rozpuštěny. Během dvaceti let fašismu však otázka autonomie nebyla vládou vzata v potaz. Odvěké problémy ostrova nebyly vyřešeny a docházelo k častým vzpourám. Mussoliniho vláda však díky zájmům o těžební aktivity vystavěla několik měst (Carbonia, Arborea, Fertilia) a zlepšila ostrovní infrastrukturu.

Vypuknutím druhé světové války se Sardinie stala základnou pro letecké operace nad Středomořím a utrpěla velké škody při bombardování spojeneckými vojsky. Po svržení fašistického režimu roku 1943 a konci války se opozice vrátila zpět a politické strany odrážely národní situaci. Silné pozice získali komunisté a křesťanští demokraté. Po mnohých

politických jednáních byl 28. února 1948 schválen statut autonomní Sardinie a oficiální název ostrova byl *Regione Autonoma della Sardegna*.

Následnou událostí bylo poněkud chybné rozhodnutí o industrializaci ostrova a zavedení petrochemického průmyslu, který však neměl na ostrově žádnou tradici. Venkov byl opouštěn a zemědělství utrpělo krizi. Tyto ekonomické přešlapy zapříčinily masivní emigraci.³⁸⁶ Snaha o obnovu ostrova však neustala a vedle politických debat se rozvířila také otázka kulturní. Obnovil se zájem o sardský jazyk, studium tradic, sardinské identity a přírodního bohatství. Největším ekonomickým přínosem se tak aktuálně stal turismus, který láká na zachovalé tradice a divokou a nedotčenou přírodu.³⁸⁷

³⁸⁶ Na celkové ploše 24 090 km² žije 1 648 837 obyvatel – údaj Statistického úřadu ISTAT k 30. 11. 2013.

³⁸⁷ Informace čerpány především z knižního zpracování sardinské historie od Floris, Francesco. *Breve storia della Sardegna*. Tascabili Economici Newton, Roma, 1999.

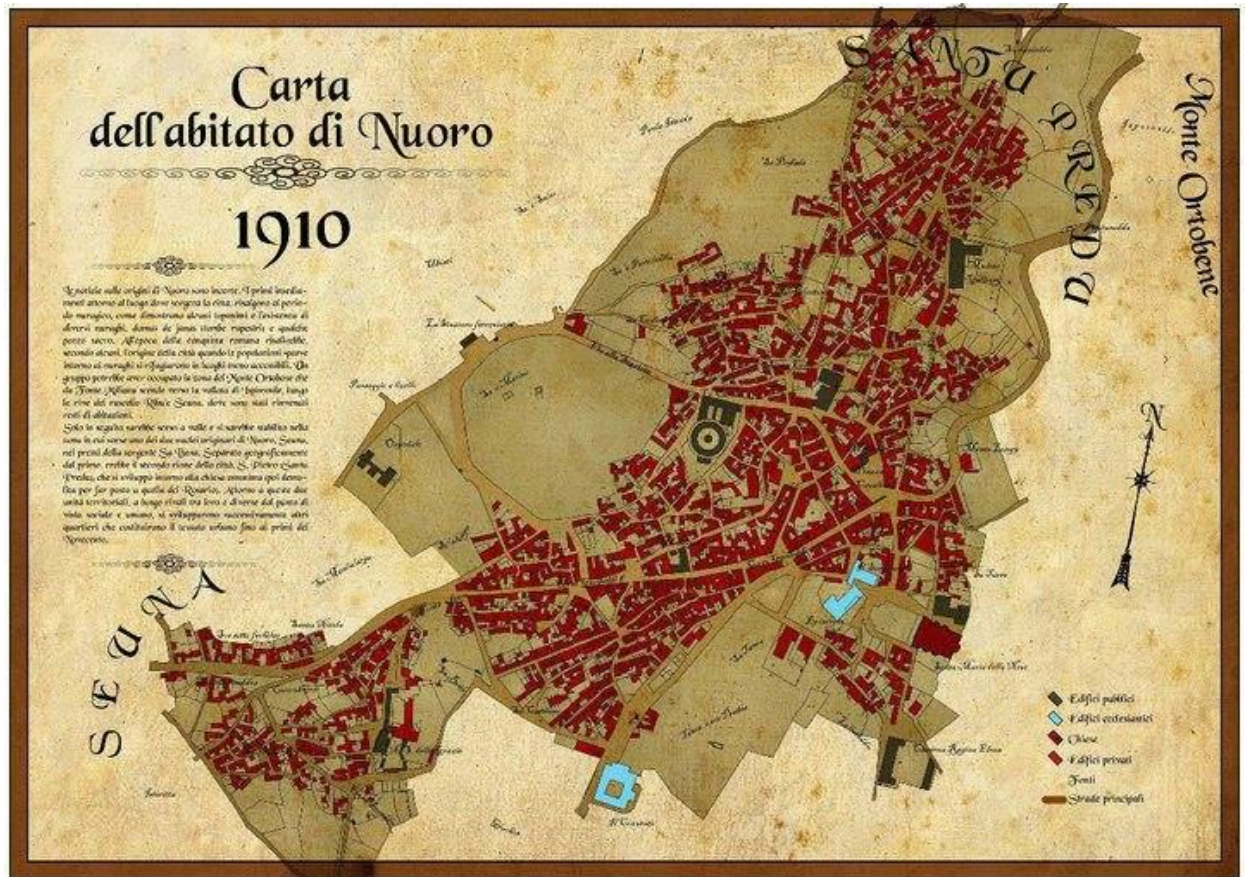
14. 2 Obrazové přílohy

14. 2. 1 Mapa rozdělení sardinských království

Zdroj: [www.wikipedia.org \(http://it.wikipedia.org/wiki/File:Giudicati_sardi_1.svg\)](http://it.wikipedia.org/wiki/File:Giudicati_sardi_1.svg)

14. 2. 2 Mapa Nuora z roku 1910

Zdroj: www.claudiazedda.it (<http://www.claudiazedda.it/grazia-deledda-la-figlia-di-sardegna/>)

14.2. 3 Osobní fotografie Grazie Deleddové

Grazia Deleddová v 19 letech

Zdroj: www.claudiazedda.it (<http://www.claudiazedda.it/grazia-deledda-la-figlia-di-sardegna/>)

Grazia Deleddová ve své římské pracovně

Zdroj: www.wikipedia.org (http://it.wikipedia.org/wiki/Grazia_Deledda)

Grazia Deleddová s manželem a synem Sardusem

Zdroj: www.wikipedia.org (http://it.wikipedia.org/wiki/Grazia_Deledda)

Grazia Deleddová se syny Sardusem a Franzem

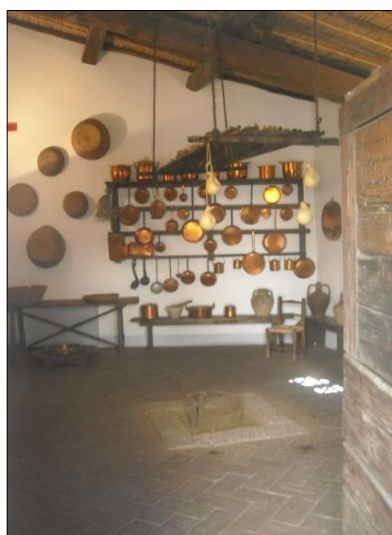
Zdroj: www.letteraturadimenticata.it
(<http://www.letteraturadimenticata.it/scrittrici%20dimenticate.htm>)

Rodný dům Deleddové v Nuoru

Zdroj: www.ebay.it

(<http://www.ebay.it/itm/NUORO-CASA-NATALE-DI-GRAZIA-DELEDDA-/140766437301>)

Zdroj: vlastní archiv, pořizeno při návštěvě (2009, 2013) rodného domu, zrekonstruovaného do podoby muzea.

14. 3 Česká recepce Grazie Deleddové

14. 3. 1 Adjektiva sardský a sardinský

Vnímání Grazie Deleddové na českém území bych nejprve ráda uvedla krátkým jazykovým okénkem o užívání adjektivu *sardo*, neboli *sardský* a *sardinský*. Při studiu a četbě Deleddové se s tímto slovem často setkáme a jednoznačný italský výraz *sardo* může být do češtiny přeložen dvěma způsoby, k jejichž záměně lze snadno dojít.

Podrobněji se tématem ve svém článku zabývá profesor Oldřich Uličný.³⁸⁸ Jak vysvětluje, pro správné použití přídavných jmen je důležité vycházet z podstatných jmen, z nichž se obě adjektiva odvozují. Výraz *sardský* se tvoří od názvu původního kmene ostrova Sardů a označuje vše s ním spojené (sardský jazyk, kroj, tance aj.). Naproti tomu slovo *sardinský* označuje věci, které mají souvislost se zeměpisným názvem Sardinie (sardinské město, sardinské víno, atd.). Také autorčina sbírka povídek *Racconti sardi* byla roku 1912 oficiálně přeložena nepřesným názvem *Sardinské povídky*, přestože témata všech příběhů jsou staré tradice a zvyky původních obyvatel.

Záměna obou adjektiv mnohdy nemá na porozumění textu zásadní vliv.

14. 3. 2 Deleddová v Československu

Popularita Deleddové v zahraničí byla největší na začátku 20. století a vygradovala získáním Nobelovy ceny roku 1926. Deleddovou měli v oblibě i čtenáři v Československu a o vztahu k ní hovořil také profesor Mikuláš Pažitka pro Národní sympozium badatelů o Deleddové³⁸⁹ v Nuoru. Pažitka vyzdvihuje blízký vztah a podobnost obou zemí, kde jsou utlačováni obyčejní lidé, které tíží jejich minulost. Obdivuje u Deleddové originální a jednoduchý svět tvrdé a expresivní Sardinie, ve kterém český čtenář, „*přesycen přílišnou vytríbeností*“, našel zalíbení.³⁹⁰ Pažitka dále uvádí citaci z jednoho tehdy aktuálně vydaného slovníku italských spisovatelů, že morální neúprosnost Deleddové nachází odezvu v díle naší spisovatelky, Karoliny Světlé. I ta, stejně jako Deleddová, nacházela kvality a morální krásu v obyčejných lidech, kteří vedou obyčejný život. Na konci své studie Pažitka připojuje soupis českých a slovenských překladů, které ukazují autorčinu popularitu. Oproti současnosti je tento seznam velmi bohatý, přestože šlo především o slovenské překlady.

³⁸⁸ Uličný, Oldřich. *Sardský a sardinský*. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. 1968, roč. 51, č. 1.

³⁸⁹ Pažitka, Mikuláš. *Il fior di Sardegna in Cecoslovacchia. Convegno nazionale di studi deleddiani: Nuoro, 30 settembre 1972. Atti*. Cagliari: Fossataro, 1974, str. 351.

³⁹⁰ *Ibid.*, str. 351.

Současné povědomí o této autorce oceněné Nobelovou cenou není u širšího čtenářstva rozsáhlé. Nakladatelství ji téměř nevydávají a v knihovnách lze dohledat jako nejaktuálnější překlad román *Holubice a jestřábi* z roku 1991.

Osobní kontakt Deleddové s českými zeměmi je zmíněn v práci Marthy Kingové,³⁹¹ která píše o přátelství se švédskou spisovatelkou Amélií Posse-Brázdovou a jejím manželem, českým sochařem a malířem Oskarem Brázdou. Amélie Posse-Brázdová byla spjata s českou politikou a kulturou, avšak chybí jakékoliv doložené zmínky, že by se Deleddová více zajímala o české překlady svých děl.

14. 3. 3 České překlady

Poctivé duše (Anime oneste), překl. Leopolda Pölzelbauerová. Praha: V. Kotrba, 1903.

Jižní láska (Elias Portolu), překl. František Kroutil. Praha: Josef R. Vilímek, 1908.

Pokoušení (z Racconti sardi), překl. Josef Helm. Praha: Fr. Adámek, 1908.

Rozmary osudu (Cenere), překl. František Kroutil. Praha: Josef R. Vilímek, 1911.

Ze sardinských hor (z Racconti sardi), překl. František Kroutil. Praha: Alois Hynek, 1911.

Sardinské povídky (z Racconti sardi), překl. Hanuš Hackenschmied, Praha: Jan Otto, 1912.

Čaroděj (z Racconti sardi), překl. V. Rovinský, Praha: Josef R. Vilímek, 1915.

Náš pán (Il nostro padrone), překl. František Kroutil. Praha: Národní politika, 1917.

Na nové vinici (z Racconti sardi), překl. Adolf Truksa. Praha: Laichter, 1920.

Cestou zla (La via del male), překl. František Kovárna. Praha: Sfinx, 1926.

Útěk do Egypta (La fuga in Egitto), překl. Otakar Hink. Praha: Přítel knihy, 1928.

Eliáš Portolu (Elias Portolu), překl. Nina Tučková. Praha: Jan Otto, 1930.

Klatba (z Chiaroscuro), překl. Nina Tučková, Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1939.

Ztracený chlapec (z Il fanciullo nascosto), překl. Václav Čep. Praha: SNKLU, 1963.

Holubice a jestřábi (Colombi e sparvieri), překl. Václav Bahník. Praha: Vyšehrad, 1991.

³⁹¹ King, Martha. *Grazia Deledda. A Legendary Life*. Leicester: Troubador Publishing Ltd, 2005, str. 137.